

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİK DANIŞMANLARIN KİŞİLER ARASI İLİŞKİ
DÜZEYLERİ İLE NARSİSTİK KİŞİLİK YAPILARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet Ensar TAŞKÖPRÜ

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Ağustos, 2022

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİK DANIŞMANLARIN KİŞİLER ARASI İLİŞKİ
DÜZEYLERİ İLE NARSİSTİK KİŞİLİK YAPILARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet Ensar TAŞKÖPRÜ

(Y1912.272004)

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Özlem ŞENER

Ağustos, 2022

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Psikolojik Danışmanların Kişiler arası İlişki Düzeyleri İle Narsistik Kişilik Yapıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça ’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.
(.../.../20..)

Muhammet Ensar TAŞKÖPRÜ

ÖNSÖZ

Gerek lisans eğitimim gerek lisansüstü eğitimim sürecinde ve tez çalışmamı hazırlama aşamasında değerli bilgilerini benimle paylaşan, ilgi ve sabırla beni yönlendiren, danıştığım hiçbir soruyu cevapsız bırakmadan yol gösteren, her an yanımda olarak bana destek olan, güler yüzünü ve samimiyetini hiç esirgemeyen, bir danışman öğretmenden çok daha fazlası olan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Özlem ŞENER'e sonsuz teşekkürlerimi iletirim.

Hayatım boyunca sevgi içerisinde beni büyüten, her an yanımda olan, desteklerini hiç esirgemeyen sevgili annem Zemzema ŞAHİN ve babam Mehmet Ferit TAŞKÖPRÜ'ye şükranların en büyüğünü iletirim. Benim için bir abiden, kardeşten ötesi olan, her düştüğümde beni kaldıran, ilgisini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, rol model aldığım değerli abim Mehmet Alim TAŞKÖPRÜ'ye teşekkürlerimi iletirim. Uzun yıllardır hayatımızda olan, ablam gibi sevdiğim, karanlık zamanlarıma fener tutan kıymetli yengem Sevim ACAR TAŞKÖPRÜ'ye ve biricik yeğenim, göz bebeğim Hamza Efe TAŞKÖPRÜ'ye teşekkürlerimi iletirim. Son olarak, bu süreçte bana olan desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, manevi ablalarım olarak gördüğüm Betül ARDA ve Sinem KARASU'ya; öz abimden ayrı görmediğim Atilla GÜLER'e sonsuz teşekkürlerimi iletiyorum. Hayatımdaki varlığınız için binlerce kere teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca bana destek olan, kıymetli vakitlerini benim için ayıran tüm aileme, arkadaşlarıma ve katılımcı olan değerli meslektaşlarım psikolojik danışmanlara çok teşekkür ederim.

Haziran 2022

Muhammet Ensar TAŞKÖPRÜ

PSİKOLOJİK DANIŞMANLARIN KİŞİLER ARASI İLİŞKİ DÜZEYLERİ İLE NARSİSTİK KİŞİLİK YAPILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, psikolojik danışmanların narsistik kişilik yapıları ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Araştırmanın alt amacı ise narsizm düzeyi ve kişilerarası ilişki düzeyi kavramlarının sosyodemografik değişkenler (cinsiyet, yaş, kıdem-tecrübe, ekonomik düzey, eğitim düzeyi) ile olan ilişkisini incelemektir. Yöntem olarak ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen araştırmanın evrenini, Türkiye'nin İstanbul ilinde bulunan 22-65 yaş aralığındaki psikolojik danışmanlar oluşturmaktadır. Çalışma grubunu ise 189'u kadın ve 121'i erkek olmak üzere toplam 310 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırma verileri çevrimiçi anket yöntemi kullanılarak Google Forms aracılığıyla toplanmıştır. Bu çalışmada demografik bilgilere ilişkin soruların olduğu ve araştırmacı tarafından hazırlanmış Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Narsistik Kişilik Envanteri-NKE (Narcissistic Personality Inventory-NPI-16) ve Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler SPSS 25.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler normal dağılım göstermediğinden dolayı analizinde non-parametrik testlerden Spearman Korelasyon Analizi, Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Ayrıca gruplar arasında anlamlı fark çıkması durumunda, anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Post-Hoc testi yapılmıştır. Varyansın homojen dağılmaması ve örneklem sayılarının eşit olmamasından dolayı Games-Howell Post-Hoc testi seçilmiştir. Araştırma verilerinin analizi sonucunda narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Narsistik kişilik envanterinden alınan puan arttıkça, kişilerarası iletişim tarzları envanterinden alınan puanın da arttığı tespit edilmiştir. Ulaşılan bu sonuca göre, narsistik kişilik eğilimleri yüksek olan psikolojik danışmanlar, kişilerarası ilişkilerinde daha baskın, kaçınan, öfkeli, küçümseyici, alaycı, duyarsız ve manipülatif davranışlar gösterebilmektedir. Narsizm ve kişilerarası ilişkiler

puanlarının çalışmada ele alınan sosyodemografik değişkenlere göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırma bulgularının, literatüre ve yakın gelecekte narsizmin insanlar üzerindeki psikolojik etkilerini belirlemeye ve incelemeye yönelik yapılacak olan alışmalara önemli bir kaynak oluşturacağı dşnlmektedir.

Anahtar Kelimeler: Narsizm, Narsistik Kişilik Bozukluğu, Kişilerarası İlişkiler, İletişim, Psikolojik Danışman

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOLOGICAL COUNSELORS' INTERPERSONAL RELATIONSHIP LEVELS AND NARSISTIC PERSONALITY STRUCTURES

ABSTRACT

The main purpose of this research is to investigate whether there is a relationship between the narcissistic personality structures of psychological counselors and their interpersonal relationship levels. The sub-purpose of the research is to examine the relationship between the concepts of narcissism level and interpersonal relationship level with sociodemographic variables (gender, age, seniority-experience, economic level, education level). The universe of the research, which was carried out in the relational screening model as a method, consists of psychological counselors between the ages of 22-65 in Istanbul, Turkey. The study group consists of a total of 310 participants, 189 women and 121 men. Research data were collected via Google Forms using the online survey method. In this study, the Socio-Demographic Information Form, which includes questions about demographic information and prepared by the researcher, the Narcissistic Personality Inventory-NPI-16, and the Interpersonal Communication Styles Scale were used. The data obtained from the participants were analyzed using the SPSS 25.0 statistical package program. Since the data did not show normal distribution, Spearman Correlation Analysis, Mann Whitney U test and Kruskal Wallis H test, which are non-parametric tests, were used in the analysis. In addition, in case of a significant difference between the groups, the Post-Hoc test was performed to determine between which groups the significance was. The Games-Howell Post-Hoc test was chosen because the variance was not homogeneously distributed and the sample numbers were not equal. As a result of the analysis of the research data, a positive and significant relationship was found between narcissistic personality levels and interpersonal relationship levels. It was determined that as the score from the narcissistic personality inventory increased, the score from the interpersonal communication styles inventory also increased. According to this result, counselors with high narcissistic personality tendencies may display more dominant, avoidant, angry, condescending, cynical, insensitive and

manipulative behaviors in their interpersonal relationships. Narcissism and interpersonal relations scores were found to differ according to the sociodemographic variables discussed in the study. It is thought that the research findings will constitute an important resource for the literature and the studies to be conducted to determine and examine the psychological effects of narcissism on people in the near future.

Keywords: Narcissism, Narcissistic Personality Disorder, Interpersonal Relations, Communication, Psychological Counselor

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
I. GİRİŞ.....	1
A. Araştırmanın Amacı	4
B. Araştırmanın Önemi	4
C. Araştırma Soruları	5
D. Araştırmanın Sayıltıları	6
E. Sınırlılıklar	6
F. Tanımlar	6
II. KURAMSAL ÇERÇEVE	9
A. Narsizm.....	9
1. Narsistik Kişilik Bozukluğu	11
2. DSM-V Tanı Kriterlerine Göre Narsistik Kişilik Bozukluğu.....	13
3. Narsizmin Tarihçesi	15
4. Narsizm İle İlgili Yaklaşımlar/Kuramlar.....	16
5. Sigmund Freud’a Göre Narsizm: Psikanalitik Bakış Açısı	17
6. Kernberg’e Göre Narsizm	19
7. Benlik Psikolojisi Modeli:Heinz Kohut	20

8. Sosyal-Bilişsel Model	21
9. Örgütsel Narsizm Düzeylerine Yönelik Araştırma.....	22
10. Nevrotik Düzeyde Narsizm: Kırılgan Narsizm	23
11. Patolojik Düzeyde Narsizm: Büyüklenmeci Narsizm	25
12. Psikoloji Alanında Narsizm İle İlgili Çalışmalar	27
B. Kişilerarası İlişkiler.....	29
1. İletişim Beceriler	34
2. Etkili İletişim.....	37
3. İletişimde Ben Dili-Sen Dili.....	40
4. İletişim Türleri.....	42
5. Kişilerarası İlişkiler İle İlgili Yaklaşımlar/Kuramlar.....	46
6. Psikanalitik Kurama Göre Kişilerarası İlişkiler	47
7. Beş Faktör Kişilik Modeli.....	48
8. Sullivan'ın Kişilerarası İlişkiler Kuramı.....	49
9. Kişilerarası İlişkilerin Toplum ve İnsan Hayatındaki Önemi	51
C. Psikolojik Danışmanlık	53
III. YÖNTEM	59
A. Araştırma Modeli.....	59
B. Çalışma Grubu	59
C. Veri Toplama Araçları	60
1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu	60
2. Narsistik Kişilik Envanteri (NKE).....	60
3. Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT).....	61
D. Verilerin Toplanması	61
E. Verilerin İstatistiksel Analizi	62
IV. BULGULAR.....	63

V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	87
A. Tartışma	87
B. Sonuç ve Öneriler	104
1. Sonuç	104
2. Öneriler	107
VI. KAYNAKÇA	109
EKLER.....	119
ÖZGEÇMİŞ	131

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ve Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puan ve Alt boyutlarına Ait Betimsel Bilgiler	64
Çizelge 2. Katılımcılar ile İlgili Sosyo-demografik Veriler (N=310)	65
Çizelge 3. Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ve Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puan ve Alt Boyut İlişkilerine Ait Korelasyon Sonuçları (n=310)	66
Çizelge 4. Yaş Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi	71
Çizelge 5. Yaş Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi.....	72
Çizelge 6. Cinsiyet Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Mann Whitney -U Testi Analizi.....	73
Çizelge 7. Cinsiyet Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Mann Whitney -U Testi Analizi	74
Çizelge 8. Çalıştığı Kurum Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi	75
Çizelge 9. Çalıştığı Kurum Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi	77

Çizelge 10.Kıdem Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi	79
Çizelge 11.Kıdem Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi	80
Çizelge 12. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi	81
Çizelge 13.Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puanı ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi.....	82
Çizelge 14.Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi	83
Çizelge 15.Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puanı ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi	84

KISALTMALAR LİSTESİ

APA : American Psychiatric Association

DSM V : Tanı Ölçütleri Kitabı (American Psychiatric Association, 2013)

KİT : Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği

NKB : Narsistik Kişilik Bozukluğu

NKE : Narsistik Kişilik Envanteri

PD : Psikolojik Danışman

PDR : Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

I. GİRİŞ

Narsizm, ilk kez Havelock Ellis (1898) tarafından, onun bir yansıma olduğunu bilmeden sudaki yansımasına aşık olan ve ona ulaşmak isterken boğulan mitolojik karakter avcı “Narcissus” ile ilişkilendirilmiştir. Narsizm kavramı daha sonralarda psikanalitik kuramcılar tarafından çalışılmaya başlanmıştır. İlk olarak oto-erotizm (benliğin libidinal nesne olarak ele alınması) kapsamında değerlendirilmiştir. İlerleyen yıllarda narsizm kavramı, Psikanalitik kuramcı Sigmund Freud, Nesne İlişkileri kuramcısı Kernberg ve Kendilik kuramcısı Kohut tarafından yoğunlukla ele alınan bir kavram haline gelmiştir (Eldoğan, 2016). 2000’li yıllar itibariyle narsizm kavramı oldukça ilgi görmeye başlamıştır (Budak, 2003). 1914 yılında Sigmund Freud’un narsizm üzerine yazmış olduğu yapıt ile birlikte psikanaliz literatüründe mühim bir yer tutmaya başlamıştır. Son yıllara bakıldığında, literatürde narsizm ve narsistik kişilik bozuklukları ile ilgili klinik araştırmaları giderek artmaya başlamıştır. Psikoloji alanyazın dışında narsizm, sosyoloji ve siyaset bilimi literatürlerinde de önemli bir yer tutmaya başlamıştır (Ertekin & Yurtsever, 2001). Alanyazın incelendiğinde narsizm kavramının sıklıkla kişilerarası ilişkiler ve benlik kavramı açısından ele alındığı görülmektedir. Narsistik kişilik eğilimlerinin bireyin yüksek özgüvende olması, kendini aşırı önemsemesi, çevresindeki bireyleri yok sayması gibi davranış bütünleri gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu nedenle de kişilerarası ilişkilerinde ve ikili iletişimde problemler yaşadığı ileri sürülmüştür (Kealy ve Rasmussen, 2012). Ancak yapılan araştırmalar sonucunda, patolojik görünen bu örüntünün her zaman olumsuz sonuçlara yol açmayacağı ileri sürülmüştür. Kendi benliğine ilişkin olumlu algı ve başkalarına empatik yaklaşma kapasitesine sahip olmanın normal ya da sağlıklı narsizm olarak kabul edilebileceği öne sürülmüştür. Normal ya da sağlıklı kabul edilen narsizm düzeyinin, bireyin ilkeleri yönünde ilerlemesi ve kişisel mağlubiyetlerden sonra yeniden gücüne kavuşması açısından koruyucu ve önleyici olabildiği ifade edilmiştir (Pincus ve Lukowitsky, 2010). Narsizm düzeyini ve narsistik kişilik bozukluğunu hayattan memnuniyet ve uyum açısından inceleyen bir araştırmada, nevrotik (kırılgan) ve

patolojik (büyüklenmeci) boyutların narsizmin sağlıklı ve sağlıksız yüzlerini ifade ettiğini gösteren bulgular elde edilmiştir. Yaşamdan duyulan mutluluk seviyesinin, bireyin kendine duyduğu öz saygı ile pozitif yönde ilişki gösterdiği bulgusundan yola çıkarak gerçekleştirilen çalışmada (Myers ve Diener, 1995), patolojik düzeye sahip olan narsist bireylerin algıladıkları öz saygı seviyesinin nevrotik düzeye sahip narsist bireylere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber patolojik düzeye sahip narsist bireyler yüksek öz saygı düzeyinin yaşamdan duyulan memnuniyet düzeyine aracılık ettiği bulgularına ulaşılmıştır (Rose, 2002).

Ünlü psikanalitik kuramcı Sigmund Freud, narsizm kavramını birçok şekilde ele almıştır. Bireyin kendinde duyduğu öz saygının normal bir yönü, sağlıklı bir gelişim aşaması, iletişim ve kişilerarası ilişkilerde özellikle partner seçiminde kişinin kendine benzeyen faktörleri tercih etmesi ve kişilerarası ilişkilerden mahrum olma gibi birçok farklı düzeyde ele almıştır (Levy ve diğerleri, 2011). Narsizm ve narsistik kişilik bozukluğunun birçok farklı boyutunun olmasıyla ilişkili olarak, karşılaştırmalı süreçler ve sonuçlarla ilgili olduğu görülmektedir. Narsistik kişilik eğilimleri gösteren bireylerin kendine güven ve karizma düzeyleri, onlara çevrelerinde bulunan bireyleri büyüleyen muhteşem bir enerji verebilirken; saldırgan ve agresif davranışları ile empati eksikliği, onları çevrelerinde bulunan insanlardan uzaklaştırabilmektedir (Back ve ark, 2013). Bulunduğu ortamı etkileyen ve bundan etkilenen bir birey, kurduğu ilişkiler ile varlığını sürdürmekte ve temel yaşam ihtiyaçlarını karşılama fırsatı bulmaktadır (İmamoğlu, 2009). Toplum içerisinde, bireyin kendi benliğini gösterebilmesi ve çevresindeki insanlar ile birlikte bir iş yapabilmesi ancak sağlıklı kurulan iletişim ve ilişkiyle mümkündür. Birey kendi kıdem ve tecrübeleri kadar, sözlü veya sözsüz iletişim yoluyla diğer insanların tecrübelerinden de faydalanarak yeni davranışlar, beceriler ve bilgilere ulaşır (Tabak, 1999). Birey, kendi özünü ve dışını fark etmeye başladığında, ilk ve en yoğun düzeyde iletişimde bulunduğu çevre kişiler ile girmiş olduğu çevredir. Farklı örgütlü zaman ve yerlerde birden fazla birey arasında olan iletişim ve bu iletişimin olmasını sağlayan ilişki kişilerarası iletişimden geçmektedir. Kişilerarası ilişki ve iletişimin natürel olarak ilk koşulu, insanın kendisi ile iletişimini gerçekleştirme kapasitesinin, bilgisinin ve becerisinin olması ile ilişkilidir (Erdoğan, 2002). Kişilerarası ilişkiler, insana özgüven, benlik farkındalığı, kendine olan güvenini ve saygısını değerlendirme fırsatı verdiği için yaşamının oldukça önem taşıyan unsurlarından biri

olma faktörü de taşımaktadır. Bireyin yaşadığı ergenlik dönemi de kişilerarası iletişim ve ilişkilerinde başarılı olabilmek için gereğinden fazla emek sarf edilen önemli bir dönem olarak gün yüzüne çıkmaktadır (Giffin ve Patton, 1997).

Psikolojik bir kavram olan narsizm, son yıllarda kişilerarası ilişkiler ve iletişim ile ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Narsizm ve narsistik kişilik bozukluğu kavramları, kişilerarası ilişkiler ve iletişim açısından farklı boyutlarıyla birçok araştırmaya konu olarak, alanyazında önemli bir yer bulmuştur. Alanyazın incelendiğinde Narsizm kavramının, hastalık ya da bozukluk olarak patolojik veya nevrotik boyutlarıyla ele alındığı görülmektedir. Sosyal ilişkileri başlatabilmek ve yürütebilmek, örgüt ve gruplarda lider olabilmek ve liderliği yürütebilmek, kişinin kendisi ile ilgili yetenekleri hakkında olumlu görüşe sahip olması gibi değişkenlerin de narsizm çerçevesinde birçok farklı araştırmada incelendiği görülmektedir (Atay, 2010). Narsizm kavramının yanı sıra, insan ile ilgilenen bilim dallarından biri olan psikolojik danışma, bireylerin hayatlarında yaşadığı sorunları çözmeleri ya da hedeflerine yön vermelerini sağlayarak gelişimlerine yardımcı olan bir alan olarak literatürde yer edinmektedir. Psikolojik danışma sürecinde danışanın yanı sıra, psikolojik danışmanın kişilik özellikleri, kültürel bağlılığı, krize müdahale becerileri, sorunu çözme kabiliyeti ve aldığı eğitim sonucunda değişen ve gelişen kişilik özelliklerinin de süreç ile doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir (Yüksel, Diken, Aksoy ve Karaaslan, 2012). Kişilerarası İlişkiler kavramı, en az iki olmakla birlikte birden fazla insan arasında yaşanan, yakınlık ve paylaşım derecelerinde gelişen, mutlu ya da hüzünlü paylaşımların yaşandığı ilişki ve sosyal bağ olarak alanyazında yer edinmektedir (İmamoğlu, 2009). Mevcut çalışma; psikolojik danışmanların kişilik özelliklerinin narsistik kişilik eğilimleri ile bir ilişkisinin olup olmadığını belirleyerek, kişilerarası ilişki düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olup olmadığını ilişkisel olarak incelemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda, narsizm, kişilerarası ilişkiler, iletişim ve psikolojik danışman kavramları alanyazın çerçevesinde kavramsal olarak açıklanmıştır. Araştırma kısmına bakıldığında, narsistik kişilik eğilimlere sahip psikolojik danışmanların ortak sosyo-demografik özelliklere sahip olup olmadıkları ve kişilerarası ilişkileri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın psikolojik danışmanlara uygulanacak olması, işleri gereği daha sık kişilerarası ilişkiler kurmaları ile yakından ilgilidir. Araştırma değişkenlerinin aynı örneklem grubu üzerinde birlikte incelendiği mevcut bir

araştırmaya rastlanmadığı için yürütülen bu çalışmanın alanyazına farklı bir kaynak sunarak katkı ve değer sağlayacağı düşünülmektedir.

A. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın esas amacı, psikolojik danışmanların narsistik kişilik yapılarının, kişilerarası ilişki düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olup olmadığını ilişkisel olarak incelemektir. Buna ek olarak, psikolojik danışmanların sosyo-demografik özelliklerinin (cinsiyet, yaş, çalıştığı kurum, kıdem-tecrübe, gelir düzeyi ve eğitim düzeyi) narsistik kişilik eğilimleri ve kişilerarası ilişki düzeyleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığı ilişkisel olarak araştırılmıştır.

B. Araştırmanın Önemi

1990 yılı itibariyle narsizm kavramı ve narsistik kişilik bozukluğu önem kazanmaya başlamıştır. Sosyoloji, felsefe, psikoloji ve birçok alan literatürü incelendiğinde narsizm kavramının, bireyin kendi benliğine yüksek seviyede duymuş olduğu öz sevgi, benmerkezcilik, kendini olması gerekenden çok daha büyük görme anlamlarında kullanıldığı gibi, bireyin cinsel obje olarak kendi bedenini seçmesi şeklinde de ele alındığı görülmektedir (Budak, 2003). Bu araştırmanın ana değişkenleri olan Narsizm ve Kişilerarası İlişkiler kavramları, son 20 yılda alanyazında çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Kişilerarası ilişkilerde öne çıkan özelliklerin başında toplum tarafından saygın kabul edilmek, olumlu özsaygıya sahip olmak ve atılgan olmak gibi davranışlar görülmektedir. Bu tutumların daha çok küçük yaşlarda kazanıldığı, ergenlik dönemlerinde ortaya çıktığı ve bu doğrultuda kariyer seçiminin yapıldığı araştırmalarda belirtilmektedir (Şahin ve ark., 2007). Bu çalışmanın temel amacı, narsistik kişilik yapısına sahip olan psikolojik danışmanların, kişilerarası ilişki düzeyleri üzerinde nasıl bir etkiye sahip olup olmadığını ilişkisel olarak incelemektir. Buna ek olarak, psikolojik danışmanların sosyo-demografik özelliklerinin (cinsiyet, yaş, çalıştığı kurum, kıdem-tecrübe, gelir düzeyi ve eğitim düzeyi) narsistik kişilik eğilimleri ve kişilerarası ilişki düzeyleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığı ilişkisel olarak araştırılması hedef alınmıştır. Bununla beraber, narsistik kişilik yapısına sahip psikolojik danışmanların daha zor ilişkiler kurabileceği, ilişkilerinde sorunlar yaşayabileceği ve kurulan ilişkilerini daha zor idame ettirebilecekleri düşünülmektedir. Çalışmanın psikolojik danışmanlara

uygulanacak olması, işleri gereği daha sık kişilerarası ilişkiler kurmaları ile yakından ilgilidir.

Türkiye’de narsizm ve kişilerarası ilişki tarzları kavramları farklı farklı ele alınmış ve birçok çalışmada araştırılmıştır (Atay, 2010). Ancak kişilerarası ilişkiler ve narsizm kavramları Türkiye’de aynı araştırmada bakılmamış, aralarındaki ilişki incelenmemiştir. Kişilerarası ilişki düzeylerinin, narsistik kişilik yapısı ile ilgisi olduğu öngörülerek çalışmada kullanılmak istenmektedir. Bu araştırma, psikoloji alanına bilimsel veri anlamında katkı sağlayacak; kişilerarası ilişki düzeyleri ile narsistik kişilik yapısını ilişkilendiren ülkemizdeki ilk çalışma olacaktır.

C. Araştırma Soruları

Araştırmada test edilmek maksadıyla kurulan ana sorular aşağıdaki gibidir:

- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan baskın tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan kaçınan tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan öfkeli tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan duyarsız tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan manipülatif tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan küçümseyici-alaycı tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile sosyo-demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, kıdem-tecrübe, ekonomik düzey ve eğitim düzeyi) arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Psikolojik danışmanların kişilerarası ilişki düzeyleri ile sosyo-demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, kıdem-tecrübe, ekonomik düzey ve eğitim düzeyi) arasında anlamlı bir fark var mıdır?

D. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmada yer alan değişkenler, örneklem ve kullanılan ölçüm araçları ile ilgili varsayımlar şu şekildedir:

- Araştırmada kullanılan ölçüm araçlarının araştırma değişkenlerini ölçme yeterliliğine sahip olduğu varsayılmaktadır.
- Araştırma örneklemini oluşturan 22-65 yaş arasındaki katılımcıların uygulanan ölçekleri içtenlikle ve doğru yanıtladıkları varsayılmaktadır.
- Araştırma örnekleminin evreni yeterince temsil ettiği varsayılmaktadır.

E. Sınırlılıklar

Araştırmanın sonuç ve bulgularının alanyazına katkı sağlayacağının düşünülmesiyle birlikte, araştırmada birtakım sınırlılıklarının da mevcut olması göz önünde bulundurulmalıdır. Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

- Araştırmanın veri toplama süreci 2021-2022 yılı ile sınırlıdır.
- Araştırma verileri İstanbul'da ikamet eden 22-65 yaş aralığındaki yetişkin bireyler ile sınırlıdır.
- Araştırma verileri, Narsistik Kişilik Envanteri-NKE (Narcissistic Personality Inventory-NPI-16) ve Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği-KİT ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

F. Tanımlar

Psikolojik Danışman: Psikolojik danışma süreci, psikolojik danışma almaya karar veren ve bu gerekçeyle başvuran danışan ile psikolojik danışma hizmeti sunan psikolojik danışman arasında, terapötik ilişki çerçevesinde gerçekleşen ve tamamen yardım amacıyla kurulan profesyonel, önleyici, iyileştirici ve geliştirici özelliği taşıyan etkinlikler bütünüdür (Eisenberg ve Delaney, 1977). Günümüzde psikolojik danışmanlık ve rehberlik, eğitim ve öğretim sisteminin içinde oldukça değerli ve önemli bir alan haline gelmiştir. Psikolojik danışman olarak eğitim kurumlarında görev yapan ve rehberlik hizmeti sağlayan okul psikolojik danışmanları, öğrencilerin eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal gelişimlerini desteklemektedir (Yüksel, Diken, Aksoy ve Karaaslan,2012). Bütün bu niteliklere sahip olabilmek için, üniversitelerin

dört yıllık eğitim veren Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden mezun olma şartı bulunmaktadır.

Narsizm: Tanım olarak, bireyin kendi bedensel ve ruhsal benliğine, karakterine ya da kimliğine anormal bir bağlılık sergilemesi ve kendine aşırı beğeni duyması ile ilişkilidir. Narsistik eğilimleri ile birlikte kendini normal dışı bir şekilde beğenmesi, kendine hayran olması ve empati becerisinin yoksunluğu anlamlarını taşımaktadır (Seward, 2007).

Narsistik Kişilik Bozukluğu: Tanım olarak narsistik kişilik bozukluğu, literatürde ilk defa 1980 yılında DSM-III'te yer almıştır. Bu tanı ölçütlerinden bazıları grandiyöz (gösterişli, görkemli); başarı, zeka, güç, güzellik gibi kavramlara sınırsız düzeyde sahip olduğunu düşünme; yaşam olaylarına tahammülsüzlük ve mutsuz bir yaşam sürme; sorumluluk bilinci olmadan ayrıcalık ve hak talebi içerisinde olma şeklinde ifade edilmiştir (DSM-V; American Psychiatric Association, 2013).

Kişilerarası İlişkiler: Tanım olarak, en az iki olmakla birlikte birden fazla insan arasında yaşanan, yakınlık ve paylaşım derecelerinde gelişen, mutlu ya da hüzünlü paylaşımların yaşandığı ilişki ve sosyal bağ olarak literatüre geçmiştir (İmamoğlu, 2009).

İletişim: Tanım olarak iletişim, en az iki kişi arasında gerçekleşen karşılıklı konuşma, sohbet etme becerisidir. Kişilerarası ilişkileri yüksek seviyede tutma becerisi, söylenenleri anlayabilme ve ona uygun tepkiler verebilme gibi tanımlardan çok daha ilerisini içermektedir. Aslında iletişiminin bireyle başlayıp yine bireyle devam eden ve insan var oldukça farklılaşsa da yine devam edecek bir süreç olduğunu söylemek doğru olabilir. İnsanlığın varoluşundan itibaren doğa ile etkileşimde bulunmak ve doğa şartlarının geribildirimlerini anlamlı kılmak adına bütün insanlıkla işbirliği, yardımlaşma ve dayanışma içinde olmak durumlarını ifade etmektedir (Güngör, 2011).

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın ikinci bölümünde, narsizm, narsistik kişilik bozukluğu, kişilerarası ilişkiler, iletişim ve psikolojik danışmanlık konuları ile ilgili teorik bilgilere ve alanyazında konuyla ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

A. Narsizm

Literatürde “özseverlik” olarak da bilinen Narsizm, bireyin kendi bedensel ve ruhsal benliğine, karakterine ya da kimliğine anormal bir bağlılık sergilemesi ve kendine aşırı beğeni duyması ile ilişkilidir. Narsistik eğilimleri ile birlikte kendini normal dışı bir şekilde beğenmesi, kendine hayran olması ve empati becerisinin yoksunluğu anlamlarını taşımaktadır (Seward, 2007). İlk kez narsizm terimi 1898 yılında psikoloji literatürüne girmiştir. Yunan mitolojisinde Havelock Ellis (1898) tarafından, onun bir yansıma olduğunu bilmeden sudaki yansımasına aşık olan ve ona ulaşmak isterken boğulan mitolojik karakter avcı “Narcissus” ile ilişkilendirilen narsizm kavramını, cinsel duyguların neredeyse tamamının bireyin kendisine duyduğu hayranlık düzeyinde olduğu şeklinde açıklamıştır. Bu hayranlık düzeyinin bütünleşmesiyle kaybolmasına neden olan bir eğilim olarak “Narcissuslike” terimi ile literatüre katmıştır. Daha sonralarda bu çalışma Sigmund Freud’un ilgisini çekerek, derin bir etki bırakmıştır. Freud’un, 1914 yılında kurmuş olduğu meta psikoloji kuramını ve klinik çalışmaları gösteriyor ki, narsizmi odak noktası olarak kullanmıştır. Sigmund Freud’un araştırmalarının merkezi narsizm olarak kabul edilmektedir (Cihangiroğlu & Teke & Uzuntarla & Uğrak, 2015).

1990’lı yıllardan sonra narsizm oldukça ilgi görmeye başlamıştır. Psikoloji literatürü incelendiğinde narsizm kavramı, bireyin kendisine duymuş olduğu aşırı öz sevgi ile birlikte benmerkezcilik ve kendini olması gerekenden daha büyük görme anlamlarında ifade edilmektedir. Bireyin kendini cinsel bir obje olarak görmesi ve kendi vücudunu arzulaması şeklinde de ele alınmaktadır (Budak, 2003). Narsizm, bireyin kendi bedenine genellikle cinsel bir objenin bedenine yaklaştığı gibi davranan; onu kendi bedenine tatmin olana kadar arzulayan, ona değer veren ve

seven bir bireyin davranışlarını tanımlamak üzere seçilmiştir. Sigmund Freud, bu seviyede olan bir narsizmin sapkınlık boyutuna çıktığını ve sapıklık özellikleri taşıdığını ileri sürmekle beraber nevrotik narsizmin libidosal anlamda faydalı olacağını ileri sürmektedir. Narsizmde görülen aşırı derecede büyüklenmecilik, çabucak incinebilme ve kendini normalin dışında beğenme, kibirlilik, kendini övme ve önemseme, gösterişçilik, teşhircilik ve benmerkezcilik, susmak bilmeyen konuşmalar ile birlikte kendi hayal dünyasında efsane olma gibi durumlar bulunmaktadır. Narsizm her ne kadar kendine aşırı düşkünlük ve kendini çok sevme hastalığı olarak görünse de Christopher Lasch, narsizm kavramının aslına bakarsak kendini çok sevmekten ziyade, temelde bulunan kendine olan nefret duygusundan kaynaklandığını öne sürmektedir. Lasch, narsizm kavramının benlik sevgisinden çok, öfkeli davranışlar ve saldırgan dürtülere karşı geliştirmiş olan bir savunma mekanizması biçiminde ele almaktadır. Kişilerarası ilişkilerde reddedilen birey, kendi içine kapanır. Reddedildiği için var olan sevgiyi kendisine duyduğu nefret olarak yansıtmaktadır. Süperego ile çatışma yaşayarak arzularını bastırmak zorunda kalan İd, bastırılmış arzularını şekil ve zemin değiştirerek yüceltme mekanizması kullanarak gidermeye çalışmak şeklinde yorumlanmaktadır (Lasch, 1979).

Narsist bireyler, kendilerine karşı aşırı bir şekilde güven duyarlar. Son zamanlarda gerçekleştirilen çalışmalarda özgüvenli olmak olumlu bir kişilik özelliği olarak değerlendirilmiştir. Özgüven, insan davranışlarını belirleyen kendisine yönelik duygu ve düşünceleri içeren bir kavram olarak önümüze çıkmaktadır. Ancak narsistik kişilik eğilimi gösteren bireylerde bu durum normal bireylere göre farklı olarak, patolojik denebilecek düzeyde aşırı bir şekilde süregelmektedir.

Narsistik kişilik yapısına sahip bireylerin çoğunlukla kendilerine taparcasına seven veya kendilerine aşırı derecede güvenen yapıda oldukları düşünülmektedir. Aslına bakılacak olursa, durum bunun aksidir. Narsistik kişilik özelliklere sahip bireyler, kendini sevedemediği ve bununla birlikte kendine saygı duymadığı için, kendini sevmek ve kendine saygı duymak için bir şeyler yapma gereksinimi içine girmektedirler (Şahin, 2009). Narsistik kişilik eğilimi olan bireylerin genel özelliklerine bakıldığında, büyüklenme ve böbürlenme duyguları, kendine aşırı derecede fazla bağlılık, her zaman takdir edilmek ve onay alabilmek amacıyla diğerlerinin peşinde olmaktadırlar. Narsistik kişilik özellikleri gösteren bireyler, insanlar arası ilişkilerinde empati yoksunluğu çekmektedirler (Budak, 2003).

Narsistik kişilik yapısına sahip bireyler kendilerine karşı ifade edilen olumsuz duygu, düşünce ve eleştirilere karşı aşırı duyarlı davranışlar geliştirirler. Normalin ötesinde öfke ve saldırganlık sergilerler. Narsistik özellikler gösteren bireyler, çoğunlukla yaşamlarındaki tüm süreçlerde süregelen bir biçimde kendini aşırı beğenme, kendini sevmeye ve sürekli kendini düşünme gibi davranışlar göstermektedirler. Narsistik kişilik yapısına sahip bireyler, yaşamlarının her aşamasında istediklerine ulaşamadıkları takdirde hayal kırıklığını yaşarlar ve hemen öfkelenirler. Bu durumu yaşatan kişiler narsistik bireyler tarafından değersizleşir. Yoğun olarak yaşadıkları empati yoksunluğu, narsistik kişilik yapısına sahip bireylerin insanları adeta kendi işine yarayan objeler gibi algılamasına yol açar (Şahin, 2009).

Narsistik bireyler, çevrelerindeki insanları sömürülebilir olarak görerek ona uygun davranışlar sergilemektedirler. Bu davranışları yaparken, üzüntü ve suçluluk duygusu hissetmezler. Narsistik bireyler ilgi merkezi olabilmek adına aşırı çaba sarf etmektedirler. Dikkatleri üzerine çekmekten çok hoşnut kalırlar. Narsistik kişilik yapısına sahip bireyler, sosyal ortamlarda ve kişilerarası ilişkilerinde insanlara karşı çok başarılıdırlar. Toplum önünde olmak, kalabalığa hitap etmek birçok insan tarafından aşırı derecede kaygılı görünse de, narsistik kişilik yapısına sahip bireyler tarafından aşırı keyif alınmaktadır. Narsistik kişilik bozukluğunun temel özelliklerine bakıldığında grandiyöz, bireyin kendine aşırı derecede bağlılığı, çevresine karşı ilgisizlik ve empati yoksunluğudur. Bununla beraber bilimsel olarak normal kabul edilen sağlıklı narsisizmden de bahsedilmektedir. Sağlıklı yani normal kabul edilen nevrotik düzey narsisizmin öz güven sağlama, kültürel ve milli değerlere bağlılığı sürdürebilme, inançları ve değerleri ayakta tutabilme ve zorluklara karşı mücadele edebilme gibi durumlar için gerekli olduğu düşünülmektedir. İş yerlerinde ya da okullarda sağlıklı yani normal kabul edilen nevrotik düzey narsizme sahip olan insanlar, örgütler ve gruplar için motive edici güç olabilmekte ve daha çok başarı için son düzeyde emek ve çaba gösterebilmektedirler (Atay, 2009).

1. Narsistik Kişilik Bozukluğu

Narsistik kişilik bozukluğu literatürde ilk defa 1980 yılında DSM-III'te yer almıştır. Bu tanı ölçütlerinden bazıları grandiyöz (gösterişli, görkemli); başarı, zeka, güç, güzellik gibi kavramlara sınırsız düzeyde sahip olduğunu düşünme; olumsuz yaşam koşullarına tahammülsüzlük; herhangi bir sorumluluk almaksızın hak talebi ve

ayrıcalık içerisinde olma şeklinde ifade edilmiştir. Daha sonrasında yıllar içerisindeki gelişmeler sonucunda DSM-V’de son halini almıştır. Narsistik kişilik bozukluğuna sahip bireyler genellikle kendilerini toplum yapısından daha üst konumda görürler. Bu bireylerin benlik saygıları, dış dünyadan gelecek ilgi ve onaylar ile beslenmektedir. Beğenilmek ve takdir edilmek onlar için son derece önemli olmakla beraber, eleştiriye dayanamazlar. Fiziksel, ruhsal ve zeka yönlerinden kendilerini oldukça yoğun beğenen ve sürekli üstün gören bir yapıları vardır. Statü olarak bulundukları konumun her zaman bir üst kademesini hak ettiklerine inanırlar. Bu bağlamda sürekli tatmin olmak isteyen; beklentileri karşılanmadıkları takdirde kırılanlıklar, çökkünlük, bunalım ve benlik saygılarında düşüş gözlenebilir. Narsistik kişilik bozukluğuna sahip bireylerin kişilerarası ilişkilerine bakılacak olursa, çıkar sağlamak üzerine kuruludur. Başkalarının duygu ve düşüncelerine özen göstermeksizin temelde sürekli kendilerini hedef alırlar. Arkadaşlık ilişkileri kendi gereksinimleri üzerine kuruludur ve bencil ilişkileri vardır. Duygusal anlamda yaşadıkları ilişkiler daha çok kendilerine statü olarak yakın ya da daha üst düzey bir konumda bulunan partneri ile gerçekleşir. Duygusal anlamda bir şey hissetmedikleri gibi, bu ilişkileri de çıkar üzerine kurulu ve kabul görme ihtiyacı ile doğrudan ilgilidir. Narsistik kişilik yapısına sahip olan bireylere genellikle bağımlı kişilik bozukluğu tanısı almış bireyler ile duygusal ilişki kurarlar. Çünkü narsistlerin, bağımlıların fedakarlığına; bağımlıların da narsistlerin denetimine ihtiyacı vardır (DSM-V; American Psychiatric Association, 2013).

Davranışların altında yatan etkenlerin incelenmesi olarak tanımlanan Psikodinamik yaklaşıma göre, erken dönem travmalar ve çocukluk çağında yaşanan korku, acizlik, başarısızlık hissi, bağımlılık gereksinimlerinin ebeveyn yokluğu ya da herhangi bir bozukluk sonucu ihmal edilmesi, eleştirel davranışlara yönelik alaycı tepkiler görmesi, büyüklenmeci narsizm seviyesinin gelişmesine ve bunların narsistik kişilik bozukluğuna sebep olmasıdır (Güleç ve Köroğlu, 1998: 742). Sigmund Freud narsisizmi, bir dışa dönüklük olmaktan ziyade kendini koruma içgüdüğü ve her canlı varlığa haklı olarak bir ölçüde atfedilebilecek bir özellik olarak ifade etmektedir. Bununla beraber Kohut (1977), narsistik kişilik bozukluğun temelinde yatan sebebin kişinin “benlik yapısındaki temel kusur” şeklinde ifade etmektedir (Özakkaş, 2006; Kohut, 1971). Çoğu yaklaşım ile ilgili literatürler

tarandığında tek bir sonuç açığa çıkmıştır: “Şüphesiz narsistlerin en büyük örüntüsü, temelde olduğu varsayılan kusurluluk şemasıdır.”

Bir bireye narsistik kişilik bozukluğu tanısı konulabilmesi için kullanılan birçok objektif ve projektif test mevcuttur. Bunların içinden en çok kullanılan projektif test "Rorschach Testi"dir. Rorschach testi, 10 karttan oluşan ve mürekkep lekelerini içeren bir testtir. Anlaşılması olabildiğine kolaydır. Uygulanan kişi hakkında özellikle dinamik yapısıyla ilgili bilgi veren bir projektif testtir (Cansever, 1963). Bunun yanı sıra objektif testler, projektif testlere göre daha çok yapılandırılmış malzeme içeriklidir. Narsisizmle ilgili yapılmış olan araştırmalara bakıldığında birçok araştırmada Narsistik Kişilik Envanteri (Narcissistic Personality Inventory)'nin kullanılması tercih edilmiştir. 1979 yılında, Dr. Robert Raskin ve Dr. H.C.S. Hall tarafından Narsistik Kişilik Envanteri. Ardından, Dr. Robert Raskin ve Dr. Howard Terry tarafından günümüzde de yaygın olarak kullanılan hale dönüştürülmüştür. Ölçeğin Türkçeye standardizasyon, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarını 2000 yılında, Hakan Kızıltan tarafından ele alınan "Narcissistic Personality Inventory (NPI) Ölçeğinin Türkçe Formu Dil Eşdeğerliliği, Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışmaları" adlı yüksek lisans çalışması ile gerçekleştirilmiştir. 2006 yılında, NPI ölçeği 16 soruya indirilerek yeniden düzenlenmiştir. Hem zaman kaybını engellemekte hem de katılımcılardan doğabilecek hata oranını düşürerek bu şekilde 16 sorudan oluşan bir ölçek haline getirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye standardizasyon, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını ise Salim Atay tarafından 2009 yılında gerçekleştirilmiştir (Atay, 2009).

2. DSM-V Tanı Kriterlerine Göre Narsistik Kişilik Bozukluğu

Narsistik kişilik bozukluğuna sahip olan bireylerde potansiyellerini aşırı düzeyde yükseklerde görme durumu belirgindir. Narsistik kişilik yapısına sahip bireylerde, büyük başarı düşleri ile zaman harcama durumları söz konusudur. Aşırı düzeyde bencil olup, çevrelerinden sürekli olarak benliklerine karşı özel muamele yapmalarını beklemektedirler. Bu tip bireyler, eleştiriye karşı kapalı ve hassastırlar. Sosyal çevrelerinde, kendilerine karşı hayranlık duymayan ve bunu apaçık belirtmeyen bireylere karşı öfkelenebilirler. Yüksek konum ve mevki sahibi partnerler bulmaya eğilimlidirler ancak bu partnerler beklenildiği üzere onların gerçek dışı beklentilerini karşılayamazlar. Bunun neticesinde kaldıklarında eşlerine

öfkelenir ve onları reddederler. Ayrıca daha yüksek konumda bir partner ile olma fırsatı yakaladıklarında da partner değiştirme eğilimi içerisine girebilirler (DSM-V; American Psychiatric Association, 2013).

Narsistik kişilik bozukluğu, psikoloji literatürü için bir kaynak olan DSM-V’de kişilik bozuklukları kategorisinde yer almaktadır. Bu sınıflandırmada narsistik kişilik bozukluğu ile beraber 9 tür daha bulunmaktadır. Bunlar; Paranoid, Şizoid, Şizotipal, Antisosyal, Borderline (sınırdan), Histrionik, Çekingen, Bağımlı ve Obsesif-Kompulsif Kişilik Bozuklukları olarak sınıflandırılmaktadır. Bunların arasında Narsistik Kişilik Bozukluğu, “Genç erişkinlik döneminde başlayan ve değişik koşullar altında ortaya çıkan, üstünlük duygusu (düşlemlerde ya da davranışlarda), beğenilme gereksinmesi ve empati yapamamamın olduğu sürekli bir örüntü” olarak tanımlanmıştır (DSM-V; American Psychiatric Association, 2013).

Aşağıdakilerin beşinin ya da daha fazlasının erken ergenliğin başında birçok bağlamda varlığı görülmelidir:

1. Kişinin önemini abartılı şekilde görmesi.
2. Kişinin, kendi başarısı, zekası ve güzelliğiyle meşgul olması.
3. Özel olduğu ve sadece yüksek konumdaki insanlarca anlaşılabileceği inancı.
4. Aşırı derecede hayran olunma isteği.
5. Güçlü bir hak etme duygusu.
6. Başkalarından faydalanma eğilimi.
7. Empati yoksunluğu.
8. Başkalarını kıskanma.
9. Kibirli davranış ve tutumlar (DSM-V; American Psychiatric Association, 2013).

Narsistik kişilik bozukluğu tanısı almış bireyler, kendilerini diğer insanlardan üstün bir konumda görürler. Aşırı derece kendilerine hayranlık duyan narsistler, takdir ve onay almak için her türlü davranışı sergileyebilirler. Bulundukları konumdan daha başarılı ve daha zeki olduklarını düşünürler. Bu büyülenmecilik ve aşırı beğenilme durumu özgüven duygularından dolayı kaynaklanmaz. Aksine bütün bu geri dönüşler ve olumlu pekiştireçler için sürekli beklenti içerisindedirler. Eleştiriye açık değillerdir ve bu gibi durumlarda kırılabilirlik ve oradan uzaklaşma gibi

davranışlar sergileyebilirler. Bunun sonucunda ise, kendini anlamadıklarını, hak ettiği değeri bulamadığını ifade etmektedirler (Atay, 2010).

3. Narsizmin Tarihçesi

Alanyazın incelendiğinde “özseverlik” olarak anılan narsizm, bireyin kendi fiziksel ve ruhsal benliğine karşı hissettiği aşırı hayranlık ve bağımlılık, genel bir tanım olarak bireyin kendisine aşık olması olarak tabir edilir. Kelime köküne bakıldığında, Yunan mitolojisine ait olan bir kahramandan, Narkisos’dan geldiği görülmektedir. Narkisos, suda yansıyan kendi aksini görerek kendine aşık olan ve ömrü boyunca suda kendi yansımasını seyreden mitolojik bir karakterdir. Bunun yanı sıra, narsizm terimi 1898 yılında Ellis ile birlikte ilk defa literatürde yer bulmuştur. Özellikle 1980’li yıllardan bu yana oldukça ilgi görmeye başlamıştır. Son dönemlerde çağımızın hastalığı olarak nitelendirilen narsizm, birçok araştırmaya konu olmuştur. Bunun kaynakları arasında 1960’lı yıllarda narsizmin yüksek kabul edilmeyen bir benlik saygısı ile ilişkilendirilmiş olması ve benlik saygısını yükseltmek için kişisel gelişim yaklaşımlarının çok sayıda çalışma yapmış olması gösterilebilir. Bu çalışmalar sonucunda, bireylerde benlik saygısının artmasının yanında bireycilik, dışa dönüklük, benmerkezcilik gibi davranışlar görülmeye başlamıştır. İlk zamanlar kadın ve erkek arasındaki narsizm farkı son dönemlerde kadınların da yükselişe geçmesiyle kapanmaya başlamıştır (Gençtan, 1993).

Psikanaliz literatürüne baktığımızda narsizm burada da ciddi bir yer edinmektedir. Sigmund Freud, narsizm konusunu ilk kez “Cinsellik Teorisi Üzerine Çalışmalar” adlı makalesinde kullanmıştır. Sigmund Freud’un, bu makalesi, narsizm üzerine ilk önemli yapıtı olarak kabul edilmektedir. Narsizm bu makale ile psikanalizde ilk kez yer edinmiştir. Ancak Sigmund Freud, narsizmi bir olgu olarak ele alırken, Jung ve birçok araştırmacı çocukluktan gelen durum olarak ele almaktadır (Rapier, 2005). Bunların yanı sıra 1914 yılında Freud tarafından kaleme alınan “Narsisizm Üzerine” adlı kitap da önemli bir kaynak olarak literatürde yer edinmiştir. Bu süreçte Sigmund Freud, libido kavramı çerçevesinde açıklanmak üzere birincil ve ikincil narsisizm şeklinde kavramsallaştırmıştır. Freud’a göre birincil narsizmde libidodan gelen enerji başlangıçtan itibaren benlikte bulunarak nesnelere yönlendirilmektedir Bu durumu da, muhteşem, kusursuz ve güçlü olma düşüncelerinin eşlik ettiği ego şişmesi izlemektedir. İkincil narsizmde ise libidonun

nesnelerden çekilerek yeniden egoya dönmesi şeklinde vurgulanmaktadır (Geçtan, 2015). Sonuç olarak baktığımızda Sigmund Freud'a göre narsisizm, "her canlı varlık için haklı olarak bir ölçüde atfedilebilecek bir özellik" olarak görünmektedir.

Psikanaliz literatürüne ek olarak Kernberg'in 2004 yılında gerçekleştirdiği nesne ilişkileri çalışması, Kohut'un 1977 yılında kuramının mihenk taşı olarak nitelendirilen narsisizm ve ego ideali çalışmaları da oldukça önem sarf etmektedir. Bunların yanı sıra Karen Horney'in narsisizm ile ilgili çalışmaları da literatürde yerini almıştır. Horney'in kaleme aldığı narsizm, kendini aşırı sevmek yerine aslında özüne farklılaşma ve yabancılaşmanın bir ürünü olarak ifade edilmektedir. Ona göre narsistik eğilimler gösteren bir birey başta kendine olmak üzere çevresine de yabancılaşmaktadır. Bunun sonucunda birey kendini ve başkalarını sevmeye yetisini kaybeder. Horney'in çalışmaları, günümüzde sık başvurulan kaynak olarak oldukça ilgi görmektedir. Araştırmaları, şüphesiz psikolojisi camiasına ışık tutar niteliktedir (Anlı & Bahadır, 2007).

4. Narsizm İle İlgili Yaklaşımlar/Kuramlar

Narsisizm kavramı yüz yıllardır süre gelmektedir. Psikanalizin ünlü kuramcıları Sigmund Freud ve Otto Rank'ın çalışmaları sonrası gündemde kendine önemli bir yer edinmiştir. Literatürde önemli bir yere sahip olan ve bugün günlük yaşantımızın bir parçası haline gelen narsisizm, birçok araştırmaya ve yaklaşıma konu olmuştur. Psikanalizin aksine aynı derecede önemli ancak karışık fikirlere sahip Otto Kernberg ve Heinz Kohut'un çalışmaları da literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Kernberg, narsizmin büyüdükçe geçilmesi gereken bir evre olduğunu düşünür. Spesifik olarak bakıldığında zaman, narsizmin 4 yaşından önce başladığını ve Süperego gelişimi ile ilgili olduğunu ifade eder. Kohut ise onun bu teorisinin aksine, narsizmi olgunlaşma ve gelişimin döneminin bir aşaması olarak görmektedir. Narsizmin başka bir şeye dönüşmeden orijinal haliyle geliştiği bir evre olarak konumunu koruduğunu savunmaktadır. Sonuç olarak iki kuramcı da narsizmi Süperegonun öncüsü olarak gelişim düzeyinin önemli bir parçası niteliğinde değerlendirmektedir (Budak, 2003).

Literatüre ek olarak önemli bir tutan kuramcılardan bir diğeri de Karen Horney'dir. Narsisizm için kendini sevmenin değil, kendinden nefret etmenin ve yabancılaşmanın bir ürünü olarak ifade eden Horney, bireyin kendini kaybetme

noktasına getirdiğinden dolayı kendisi hakkında illüzyonlara başvurduğunu ifade etmektedir. Horney ayrıca, benlik saygısını ve kendini yüceltmeyi de ayrı olarak değerlendirmektedir. Bunun sebebini de, benliğin gerçekçi olmayan bir şekilde şişirilmesi ile ilgili olduğu varsayımına dayandırmaktadır (Budak, 2003).

Narsistik kişilik yapısı üzerine araştırmalarda bulunan bir diğer kuramcı ise Masterson'dur. Ona göre narsisizm, temel olarak büyüklenmecilik, kendine olan aşırı bağlılık, takdir ve onay peşinde koşma, başkalarına karşı ilgisizlik, empati yoksunluğu, yapılan işlerde mükemmeliyetçilik arama gibi karakteristik özellikler barındırmalıdır. Bunların yanı sıra, güç ve güzellik ile aşırı ilgilidirler. Bütün bu özelliklerle beraber öfke ve ona eşlik eden kıskançlık duygusu olduğunu da ifade etmektedir (Budak, 2003).

Psikoloji alanında yapılan birçok çalışma sonrasında narsizmin nevrotik ve patolojik olmak üzere iki düzeyi olduğu ifade edilmektedir. Patolojik düzeyin kişilik bozukluğu çerçevesinde sınıflandırılması ise Narsistik Kişilik Bozukluğu olarak adlandırılmaktadır. Sadece psikoloji alanı değil, narsisizm ile ilgili birçok alanda araştırmalar mevcuttur. Son yıllarda popülerliği oldukça artan narsisizm, günümüzde de pek çok araştırmaya konu olmaktadır. Bu araştırmalardan birçoğu birbirinden farklı alanlarda ve bağımsız bir şekilde yürütülmektedir. Çeşitli çalışmalara konu olan narsizm, şüphesiz günümüz ve yakın geleceğin en önemli kavramlarından bir olacaktır (Atay, 2010).

5. Sigmund Freud'a Göre Narsizm: Psikanalitik Bakış Açısı

Sigmund Freud, Psikanalitik kuramın kurucusu aynı zamanda psikoloji literatürünün baş mimarı olarak anılmaktadır. Freud, narsizmi bir sapkınlık olarak tanımlamanın dışında, "kendini koruma içgüdüsünün bencilliği" olarak ifade etmiştir. Ayrıca Sigmund Freud, "Dış dünyadan soyutlanan libidonun (cinsel enerji) egoya (ben) yönlendirilmesi" şeklinde tanımlamıştır narsizmi. Bakıldığı zaman libido büyük bir depoda toplanır gibi kişinin benliğinde yani egoda toplanır. Daha sonra objelere yönlendirilir. Ancak rahatlıkla tekrar soyutlanarak kendi benliğine, egoya doğru yönelir. Yeni doğmuş bir bebek çevresi ile ilişki kuramadığında gerçek bir narsizm durumunun ortasına düşmüş olur. İd, benlik dışına yani çevreye yönlendirilmemiş olur. Bebeğin kendi dışında kalan objelere "ben olmayan objeler" şeklinde algılaması uzun bir zaman alır. Kendisi ve kendi dışında

kalanlar arasında bir ayrım yapamaz. Çevresine ilgi duymuyordur ve dünyada bile değildir. Bu noktada bebek için tek bir gerçek vardır ve o da kendisidir. Kendi fizyolojik ihtiyaçları, susaması ve acıkması bebek için tek gerçekliktir. Sigmund Freud bu durumu 'birincil narsisizm' olarak değerlendirmektedir. Zaman geçtikçe ve bebek büyüdükçe çevresi ile ilişkileri artar. Toplum kurallarını öğrenir. Zaman geçtikçe yükselen libidosunu objelere yönlendirir. Obje sevgisi giderek gerçek düşünceye dönüşür. Birey her ne kadar libidosuna obje bulabilse de mutlaka az da olsa belli bir ölçüde narsist kalır. Sigmund Freud bu durumu da "ikincil narsisizm" olarak tanımlanmıştır (Gençtan, 2006).

Freud, narsisizmi olması gereken bir gelişim aşamasının yanı sıra, benlik saygısının normal bir yönü, sorunlu kişilerarası ilişkiler ve özellikle eş seçiminde bireyin kendine benzer özelliklerde bulunması gibi birçok farklı özellik ile de eşleştirmiştir. Narsizmin her zaman patolojik olmadığını, narsistik eğilimlerin benlik saygısı ile ilişkili olabileceğini ifade etmektedir. Bu varsayıma ek olarak yapılan araştırmalarda benlik saygısı ve narsizm arasındaki ilişki pozitif çıkmaktadır (Bosson ve diğerleri, 2008; Bosson ve Weaver, 2011; Sedikides, Rudich, Gregg, Kumashiro ve Rusbult, 2004). Freud, 1914 yılında gerçekleştirmiş olduğu “Narsisizm Üzerine” adlı çalışmasında, narsisizm kavramını çok yönlü bir şekilde ele almıştır. Cinsel gelişimin bir aşaması olarak, ego ve özsaygının gelişimin bir aşaması olarak ve Meta-Psikolojik yönüyle değerlendirmiştir. Bütün bunları klinik yönüyle ele alan Freud, narsisizmi çeşitli açılardan şu ifadeler ile tanımlamaktadır (Çoban & İrmiş, 2018):

A. Kişinin kendine normal olmayacak düzeyde hissettiği hayranlık, sevgi ve kendini olduğundan daha büyük görme gibi olgulardır.

B. Kişinin, çevresindeki insanların sevgisini kaybetme ve başarısız olma gibi korkularının geneli ve kendine olan güveniyle ilgili hassas davranışlarıdır.

C. Kişinin kendini anormal şekilde beğenmesi, kendine hayranlık duyması, aslında var olandan daha iyi görünmeye çalışması ve ciddiye almama gibi davranış bütünlerini içeren genel bir savunma mekanizmasıdır.

D. Kişinin mükemmel olma takıntısı ve yalnız başına yetebilme gibi isteklerinin yanı sıra diğerleri tarafından sevilme gereksinimini karşılamak amacıyla da bir moral ve motivasyon kaynağı yaratmaktır.

E. Kişinin çevresiyle olan ilişkilerini inceleyen bir dizi davranış bütünüdür. Bu davranışlar; vücudunu teşhircilik noktasında sergileme, çevresinden ayrıcalıklı olma isteği, çevresindeki insanları kendine ait görme eğilimi, çevresi üzerinde kontrol sahibi olduğunu hissetme, bireyin kendine yöneltilen eleştirilere karşı tahammül edemem, şüphe duyma ve kıskançlık duyma gibi davranışlardır.

Sonraki yıllarda psikanalitik gözlemciler narsistik tutumların komorbiditeleri olan pek çok insanda da bulunduğu kanısına vardılar. Narsizm olarak tanımlanan id isteklerinin çok daha yaygın biçimde var olabileceği ve bireyin cinsel gelişiminin normal süreci içerisinde bir yer edinebileceği sonucunu olası gördüler. Daha sonrasında nevroitikler ile yapılan klinik çalışmada görülen tutumlar da bu varsayımı doğruladı. Bütün bu çalışmalar Sigmund Freud'un şu sözlerini tamamlar nitelikteydi: "Bu anlamda narsizm bir sapıklık değil, kendini koruma içgüdüünün bencilliğinin libidinal bir tamamlayıcısı, her canlı varlığa haklı olarak bir ölçüde atfedilebilecek bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır." (Çoban & İrmiş, 2018).

6. Kernberg'e Göre Narsizm

Kernberg'e göre narsisizm, büyüdükçe aşılması gereken bir evre olarak nitelendirilmektedir. Ona göre narsisizm, ödipal dönem olarak adlandırılan 3-6 yaş arası dönemden önce gelmekte ve Süperegonun gelişimi ile doğrudan ilişkilidir. Bu durum ona göre nesne ilişkilerinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde narsisizmin başarılı bir şekilde aşılması için Süperegonun sağlıklı bir şekilde geçilmesi gerekmektedir. Yine bu dönemde ideal benlik ve ideal nesne ilişkileri oluşmaya başlamaktadır. Kernberg'e göre ideal benlik imgesi, her şeyi bilen, iyi ve güzel olan her şey, öfke ve kıskançlık hislerini ifade eder. İdeal nesne imgesi ise, her daim verici, seven, kabul eden, hoşgörülü ve güçlü olan anne imgesidir. Kabaca bu iki terimi ifade edecek olursak, olmak istediğimiz kişi ideal benliğimiz; sevmek ve sevilme istediğimiz kişi ise ideal nesne imgelerimizdir. Bu imgelerin bütünleşmesi ve oluşması ego idealini ifade eder. Ego idealinin oluşma sürecinde sadece süperego ve ödipal dönem karmaşasının yanı sıra ebeveyn tutumlarının da rolü oldukça fazla görülmektedir. Bütün bu gelişim ürünleri sağlıklı olarak bir araya geldiği zaman

normal bir narsistik doyum ortaya çıkar. Bu doyum, kişinin özgüvenini, benlik saygısını, kişilerarası ilişkilerini ve güven duygularını tatmin edecek düzeyde pekiştirir. Normal gelişim için bu zincirin kurulması gerekmektedir. Aksi takdirde, ego idealinin parçaları olan ideal benlik ve ideal nesne imgeleri ile süperegö arasında gerilim yaşanabilir ve bu durumda narsisizm olarak adlandırılan patolojik bir kişilik bozukluğuna dönüşebilmektedir (Atay, 2010).

Başka bir bakış açısına göre narsistik kişilik eğilimleri olan bireyler, bebeklik ve çocukluk döneminde bazı fiksasyonlar yaşamaktadır. Yaşanan bu dönemlerde kişinin karakter bütünlüğünün tamamlayabilmesi ve koruyabilmesi için yaşadığı çevreden bir kısım dönütler alması gerekmektedir. Sonuç olarak bireyler, gelişimi için önemli olan bu dönemde eleştirilere ve tepkilere bağlı kaldığı takdirde narsizm gün yüzüne çıkmaktadır (Gençtan, 1993).

Narsistik kişilik bozukluğu, Kernberg tarafından Borderline kişilik bozukluğunun alt kategorisi olarak değerlendirilmiştir. Tanım olarak dürtüsellik, çevresiyle ilişkilerinde aşırı derecede karışıklık yaşama ve yakın duygusal ilişkilerinde yaşanan aksaklıklar, bedenine fiziksel zarar verme davranışları gibi belirtilerin hem narsistik hem de Borderline kişilik bozukluğu tanısı almış bireylerde görülebileceğini savunmuştur (Kernberg & Yeomans, 2013).

7. Benlik Psikolojisi Modeli: Heinz Kohut

Heinz Kohut, narsistik kişilik eğilimleri olan kişilerin belli olacak şekilde kendini değerli görme, sadece kendisi ile ilgilenme ve hayalleri bile çok uçuk olan başarı düşleri kurma özellikleri gösterdiklerini belirtmiştir. Bununla beraber bu özelliklerin hassas kırılgan bir benlik ile gizlediği denklemini de ileri atmıştır. Narsistik kişilik eğilimi gösteren bireyler, diğerlerinden sevgi ve saygı görmeye yönelik tükenmeyen arayışlarla kendini aşırı beğenme düşüncelerini savunmaya uğraşırlar (DSM-V; American Psychiatric Association, 2013).

Heinz Kohut'a göre narsizm, kişinin benlik şemasındaki patolojik kusurlar olarak ifade edilmektedir. Kohut bu patolojik kusurları farklı şekillerde ifade etmiştir: Öz saygı eksikliği, majör depresif duygu durumlar, kişide ihmal edilmiş derin bir değersizlik hissi ve reddedilme korkusudur (Özakkaş, 2006). Narsizmin özellikleri bakımından ele alınmasıyla birey, birçok olağanüstü düşüncesi kazanmaya

başlar. Bu düşüncelerle beraber kişiye dahil olduğu sosyal çevresinde farklı olduğu duygusu verir. Sonuç olarak, kendi fiziksel ve zihinsel benliğini herkesten daha fazla ilgi görmeye inandırmıştır. Bunu yaparken de birey ilgi ve sevgi bekleyebilir ancak beklediği bu ayrıcalık, çevresindeki bireylerden kendine verilmek üzere zorunluluk olarak düşünülmektedir (Atay, 2010).

Kohut, narsisizmi gelişim ve olgunlaşma düzeyinin bir aşaması olarak görür. Gelişim, embriyo ile başlayan ve ölene kadar devam eden bir süreç olduğu için dolayısıyla Kohut'a göre narsisizm de yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Ona göre ödipal dönemde maruz kalınan ebeveyn tutumları süperegonun gelişimine; süperegonun gelişimi de narsisizme doğrudan etki etmektedir. Kohut da tıpkı Kernberg gibi ego idealinden söz etmektedir. Ego idealini daha çok süperegonun bir parçası olarak nitelendirmektedir. Fakat ego ideali sadece süperegonun parçası olmamakla birlikte, narsist benliğin dürtülerine (id) ve gerginliklerine de bağlı kalmaktadır. Kohut'a göre ego ideali bireyi yönlendiren, davranışlarına şekil veren ideal olarak bilinç ve bilinçöncesi düzeyde süregelmektedir. Bütün bunlara bakıldığı takdirde, bireyi tetikleyen hırs ve güç ile bireyi yönlendiren idealler ve düşünceler arasında karar verici bir merci olarak görev yapmaktadır. Kohut bunlara ek olarak bir de Narsistik Benlik'ten söz etmektedir. Narsistik benliğin de sevmek ve sevilme istediğini, onun da ego ideali üzerinde söz hakkının bulunduğunu ifade etmektedir. Narsistik benlik için hedefler sürekli erişebilir düzeyde olmayabilir. Bunun da sebebinin ödipal dönem yaşantıları ve ebeveyn tutumları ile ilgilini olabileceğini öne sürmektedir. Narsistik benliğin ego idealinin hemen altında, bireyi tetikleyen hırs ve bireyi yönlendiren ideallerin ortasında bulunduğunu; benliğin sürdürülebilmesi için öteki bir varlık konumunda olduğunu ifade etmektedir. Şüphesiz Kernberg'den ayrıştığı en önemli noktada ego idealidir. Psikoloji alanında yaptığı çalışmalar ile ünlenen Kohut, şüphesiz en iyi literatür kaynaklarından biri konumundadır (Özakkaş, 2006).

8. Sosyal-Bilişsel Model

Sosyal-Bilişsel Model, Carolyn Morf ve Frederick Rhodewalt (2001) tarafından ortaya sürülen bir narsistik kişilik bozukluğu modelidir. Ana temel fikir olarak ikiye ayrılmaktadır. İlk olarak, narsistik kişilik eğilimleri olan bireylerde düşük bir özsaygının bulunduğundan bahseder. Bu, narsistik kişilik eğilimleri olan

bireylerin kısmen özel olduklarını düşünme inancını savunmaya çalışmalarından dolayı gerçekleşmektedir. İkinci olarak, iletişim, kişilerarası ilişkiler, yakın davranışlar sergilemekten çok kendi özsaygılarını yükseltmek için önemlidir. Morf ve Rhodewalt'ın gerçekleştirmiş olduğu bu çalışma, narsistik kişilik bozukluğunu ve bununla beraber duygusal, bilişsel, ve kişilerarası ilişkileri aydınlatmayı amaçlayan bir çalışma olarak son derece etkileyicidir (DSM-V; American Psychiatric Association, 2013).

9. Örgütsel Narsizm Düzeylerine Yönelik Araştırma: Chatterjee Ve Hambrick

Örgütsel düzeylere yönelik yapılan bir narsizm çalışmasında, Chatterjee ve Hambrick (2014) üst düzey yöneticilerin karakter özellikleri ile örgütsel amaçlar arasında anlamlı ilişkiler olduğunu öne sürmektedir. Yöneticilerin narsistik kişilik eğilimleri yükseldikçe, örgüt amaçlarının daha dinamik ve vizyonlu hale geldiği ve bunun sonucunda da örgüt çalışanlarının göstermiş olduğu performansın da arttığı sonuçlarını elde etmişlerdir. Narsistik kişilik eğilimleri gösteren yöneticilerin, örgüt stratejileri konusunda başarılı oldukları, patronlarını etkileyebildikleri, hızlı ve güçlü ilişkiler yakalayabildikleri, keskin kararlar alabildikleri ve yeterli düzeyde kabul edilebilecek liderlik becerileri kazandıkları belirtilmektedir. Ancak yöneticilerin narsistik kişilik eğilimleri arttıkça, birtakım problemler ortaya çıkmaktadır. Bunlar, sorunlu bir iş ortamı oluşturabilmektedir. Çalışmanın sonuçları ele alındığında, örgüt yöneticilerinin narsistik kişilik eğilimleri arttıkça örgüte olan etkilerinin de arttığı görülmektedir (Yurdakul & Bostancı, 2016).

Yapılan araştırmalar sonucunda narsistik eğilim gösteren yöneticilerde baskınlık, yüksek derecede özgüven, dışadönüklük, benlik saygısı, öz eleştiri ve kendine yeterlilik gibi liderlik faktörlerinin daha sık gün yüzüne çıktığı saptanmıştır. Örgütsel düzeyde narsist liderlere sahip olmanın olumlu ve olumsuz yanlarının da olduğu kabul edilmektedir. Bu çalışmalardan narsist liderlerin olumlu yönlerine değinen özellikler başarılı, zeki ve yüksek özgüven olarak; karizmatik lider olarak değerlendirilmektedir. Narsistik kişilik eğilimi gösteren liderlerin olumlu yönlerini ele almayan araştırmalarda ise, kendini haddinden fazla önemli görme, bedenine aşırı derecede hayranlık duyma, edinilen başarıları kendine yorma, oldukça başarılı olduğunu düşünme ve eleştiriye tamamen kapalı olma gibi özelliklerden söz

edilmektedir. Bunların yanı sıra narsist yöneticilerin empati yönünün eksik olması da olumsuz bir özellik olarak atfedilmektedir (Yurdakul & Bostancı, 2016).

Benzer bir araştırmada Paunonen ve arkadaşları, narsistik kişilik yapısına sahip olan liderlerin psikolojik olarak normal ve özgüveni yüksek kişiler olduklarını ve liderlik anlamında başarılı olabileceklerini vurgulamışlardır (Çoban & İrmış, 2018).

10. Nevrotik Düzeyde Narsizm: Kırılgan Narsizm

Alanyazına bakıldığında narsizm, genel olarak benlik, iletişim ve kişilerarası ilişkiler açısından incelenmiştir. Bu çerçeveden bakıldığında, kişinin kendini yüksek derecede önemseme, çevresindeki insanları yok sayma ve bu sebeple de kişilerarası ilişkilerinde problemler yaşaması ile örüntülü olduğu ileri sürülmüştür. Ancak bu çerçevenin çoğu zaman negatif sonuçlar doğurduğu kabul edilemez. Kişinin benliğine ilişkin pozitif algının ve kendine duyduğu güvenin, diğer insanlara karşı empatik beceriler ile yaklaşımının nevrotik ya da sağlıklı narsizm olarak ayırt edilebileceği ifade edilmiştir. Bununla beraber, kişinin bireysel amaçları doğrultusunda yol kat etmesi ve bireysel mağlubiyetlerde sonra tekrardan kaybettiği gücünü geri kazanması yönünden önleyici olabileceği kanısına varılmıştır (Atay, 2010).

Nevrotik düzey narsizmde, büyüklenmeci davranışlar ve hak iddia etme gibi faktörler gizil olarak tecrübeleniyor olsa da kişi, kendine duyduğu saygıyı ilerletebilmek için patolojik narsizmde olduğu gibi güçlü baş edebilme savunma mekanizmalarına sahip olmayabilir. Başka bir ifadeyle, nevrotik düzeye sahip narsist bireyler kendine duyulan saygıyı sürdürebilmek için çevresindeki bireylerde alınan geri dönütlere aşırı odaklanabilir ve onay arayabilir. Nevrotik düzeyde eğilimler gösteren narsist bireyler, diğerlerine karşı normal düzeyde olmayan boyun eğici ve kabullenici davranışlar gösterebilir ya da kaçma teknikleri gösterebilir. Kullandıkları bu tekniker, nevrotik düzeye sahip olan narsist bireylerin çevresindekilerin düşüncelerine ve duygularına dikkat etmedikleri, üstün görünmekten kaçınmaları ve kendi çıkarlarıyla ilgili üst düzey doyumlarını karşılayamadıkları ya da diğerlerinden negatif geri dönütler aldıkları durumlarda, kahredici hayal kırıklığına uğramaları ile sonuçlanabilir. Bağımlı olma odaklı ile devamlılığı sağlanan kendine saygıya yönelik düş kırıklıklarının bireyleri mutsuzluk, kaygı ve utanma duygularına maruz bıraktığı, bu düşünce ve duyguların ise kontrol altına alınamayan öfke nöbetleri ile ilerlediği

görülmüştür. Öfke nöbetlerinin yanında, bilişsel kişilik örüntüleri ve temelde kabul edildiği varsayılan kusurluluk şeması ile beraber nevrotik düzey narsistlerin çevrelerinden aldıkları geri dönütlere kişiliklerini atfetmeleri, negatif geri dönütlere odaklanmaları ve başarılı olamamanın vermiş olduğu negatif duygu ve düşüncelerle ilerlemesi beklenmektedir. Nevrotik düzey narsizmde gün yüzüne çıkan çevreden kaçınmanın ise tüm bu negatif algılama ve eleştirilme gibi olumsuz düşüncelere yönelik bir uzaklaşma teorisi olduğu ileri sürülebilmektedir (Atay, 2010).

Nevrotik düzeyde görülen narsisizmin, patolojik düzeyde narsisizmden ayrıldığı çok büyük noktalar vardır. Nevrotik düzeyde narsisizmde sahip olan bireyler aslında oldukça özgüven sahibidirler. Ancak patolojik düzeyde narsisizm belirtisi gösteren narsist bireyler özgüven sahibi gibi davranmaktadırlar. Nevrotik düzeyde olan narsistler kendilerini geliştirmek için çaba gösterirken, patolojik narsistler sadece mükemmel bir imaj göstermek için çabalamaktadırlar. Nevrotik narsistler çevrelerindeki diğer insanların haklarını gözetir ve onlara iyilikte bulunabilirler. Ancak patolojik düzeyde olan narsist bireyler bencildir ve başka insanların haklarına saygı göstermezler. Başarı, güç, takdir ve beğeni toplamak nevrotik düzeyde narsisizme sahip bireyler için olumlu bir pekiştirici olarak görünür ancak patolojik düzeydeki narsist bireyler için bu durum daha çok takıntı düzeyinde kendini gösterir. Bütün bunların yanı sıra nevrotik narsisizme sahip bireyler toplum tarafından daha kabul edilir bir profil çizmektedirler. Ancak patolojik düzeydeki narsist bireyler için aynı durum söz konusu haline gelmemektedir. Bu düzey narsist bireyler, toplum tarafından kabul edilemeyen, yaşamı zorlaştıran bireyler olarak görülmektedir (Şahin, 2009).

Narsizm, bebeklik dönemindeki faktörlerin genç yetişkinlik dönemi uyarlamasından ayırt edilmemesi yönünden de dikkat çekici görülmektedir. Örneğin, nevrotik düzey narsizmdeki eleştirilmeye veya negatif değerlendirilmeye tepki olarak duyulan utanç, çocukluk dönemindeki özdeşim kurulmak istenen kişi olunamadığının farkına varıldığında veya istenilen ölçütlerin, beklentilerin karşılanamadığında hissedilen utanç duygusuna benzemesi dikkat çekicidir. Aynı şekilde Erickson'ın (1968), Psikososyal Gelişim Kuramı çerçevesinden ele alındığında da öz yeterlilik ve otokontrol kazanamayan bireyin (çocuk) utanma ve şüphe etme duygularını değiştirmesi ve farklı sebeplerle geliştirilemeyen otokontrolün şişirilmiş ego algısı ile takas edilmiş olması ulaşılabilecek olası sonuçlar arasındadır. Yaşanan bu durumun,

bebeklik ve çocukluk dönemlerinde gelişimsel bazı ihtiyaçların karşılanmaması, ihmal ve istismar gibi faktörler ile ilişkili olabileceğini öne sürülmüştür (Özakkaş, 2006).

11. Patolojik Düzeyde Narsizm: Büyüklenmeci Narsizm

Narsizm ile birlikte gelen sorunlar, kişinin kendine duyduğu pozitif benlik algısına ilişkin tehdit veya tehlike arz ettiğinde bireyin bununla baş edebilecek savunma mekanizmalarının bundan zarar görmesi ve doğru başa çıkma tekniklerini kullanamaması ile ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, kişinin hayata dair işlevselliğine ilişkin problemleri de beraberinde gün yüzüne çıkarmaktadır. Büyüklenmeci yani patolojik narsizm terimine ilk kez DSM-III'te (1980) yer verilmiştir. DSM'nin takip eden yayınlarında Eksen II bozuklukları arasında, narsistik kişilik bozukluğu kapsamında ele alınmıştır. Son olarak DSM V'te (2013) ise tanı kitabının yapısındaki düzeltmelerle birlikte büyüklenmeci narsizm terimini karşıladığı düşünülen narsistik kişilik bozukluğu, yetişkinlik evresinde başlayan ve farklı sayılabilecek şartlarda ortaya çıkan patolojiyi, hayranlık duyulma isteğini, empati becerisi yoksunluğunu içeren ve aşağıda verilen temel faktörlerden en az beş tanesini kapsayan yaygın bir örüntü tarzında yer bulmuştur. Bu kriterler:

1. *Kendine verdiği öneme ita fen büyüklük göstermesi,*
2. *Sonu gelmeyen güç, başarı, biliş, güzellik isteği ile kendini meşgul etmek,*
3. *Farklı bir yapısı ve özel olduğuna dair ve insanlar tarafından anlaşılabilecek bir yapıda olduğunu düşünmek,*
4. *Kendisine hayran olunmasını istemek,*
5. *Hak iddia etmek,*
6. *Çevresine karşı ve kişilerarası ilişkilerinde baskın, alaycı, manipülatif, öfkeli ve sömürücü olmak,*
7. *Empati becerisinin olmaması,*
8. *Çevresinde başarılı sayılabilecek insanlara karşı kıskançlık duymak,*
9. *Büyüklenmeci, kibir içeren ve küstahlık düzeyi yüksek davranışlarda bulunmak şeklinde ifade edilmiştir (DSM-V; American Psychiatric Association, 2013).*

Alanyazın incelendiğinde büyüklenmeci narsizmin ifade edilmesinde kuramlar arası zıtlıklar bulunmaktadır. İncelemeler sonucunda ilk olarak Otto Kernberg'in

(1975) “büyüklenmecilik, empati yoksunluğu, duygusal boşluk hissi, benmerkezcilik” terimlerini içeren patolojik narsizm kavramına denk gelinmektedir. Kernberg’in ifadesinden farklı olarak, Heinz Kohut (1977), narsizmi “kırılganlık, depresyon, boşluk hissi, empati ve dayanıklılık yoksunluğunun” süregeldiği bir yaşayış biçimi olarak ifade etmektedir. Bu iki isim arasındaki narsizm kavram karmaşası üzerine devam eden bu tartışma narsizm kavramının birçok boyutunun olabileceğini ve iki bilim adamının da narsizmin çeşitli boyutlarının faktörlerini taşıyan insanlar ile çalışmış olabileceklerini göstermektedir (Eldoğan, 2016).

Patolojik ve nevrotik narsizm birbirine oldukça benzemektedir. Ancak ikisi arasında keskin farklar bulunmaktadır. Bu farklardan birisi, kişinin benliğine ilişkin algısının tehdit edildiği durumlarla ne düzeyde baş edildiği ve bu anlarda ne düzeyde tepki alabildiği kısmında gün yüzüne çıkmaktadır. Patolojik narsizmde kişinin benliğe ilişkin olumlu algı ve kendine duyduğu saygı, bireyin her zaman başarılı ve göz önünde olduğunu düşünmesi, herhangi bir başarısızlık anıyla karşı karşıya kaldığında ise buradaki suçu tamamen çevresine atması ve kendi dışındaki diğer insanları suçlaması ile sürdürülür (Campbell, Reeder ve Sedikides, 2000).

Büyüklenmeci narsizm kişilik eğilimlerine sahip bireylerde kendi benliğine ilişkin duyduğu algının tehdit gördüğü ortamlarda (kaybetmek, başaramamak, reddedilmek gibi) oldukça yoğun bir öfke krizi durumları ve saldırgan davranışlar görülebilmektedir. Yaşanan bu öfke ve saldırganlık davranış tutumları kendisiyle ilgili olsa da çok kolay bir şekilde çevredeki diğer bireylere yöneltilebilmektedir. Patolojik narsizm kişilik eğilimlerine sahip kişilerin sosyal çevrelerinden alacakları reddedilmeye karşı kırılgan tavırları ve yaşanacak olan bu hassasiyete öfke ile karşılık vermeleri karakter örüntülerinin de bir gereği olarak görülmektedir (Atay, 2010).

Patolojik narsizm kavramını inceleyen bir diğer kuram ise Şema Kuramı’dır. Şema Kuramı’na göre, patolojik narsizmin temelinde yatan şemalar kusurluluk, haklılık ve duygusal yoksunluk olarak varsayılmaktadır. Ancak kuram, bireylerin var olan şemalarına göre belli başa çıkma yöntemleri (aşırı telafi, teslim olma ve kaçınma) kullanmaları ve bu başa çıkma stratejilerinin her bireyde farklı boyutlarda görülmesi aşıkardır. Bununla birlikte, narsizmin iki boyutunda da bireylerin en temel şemalarında birbirinden farklı sayılamayacak zihinsel şemalara sahip olabildikleri

görülmektedir. Ancak, patolojik düzeyde eğilimleri olan narsist bireylerin kusurlu olma şeması ve sevgi eksikliği gibi düşüncelerle başa çıkamayıp bu düşüncelerin tam aksi yönünde davranışlar göstermesi ile birlikte kusursuz insan figürüne dönüştükleri düşünülebilir. Nevrotik düzeyde eğilimler gösteren narsistlerin ise yine bilişsel şemalarının etkisiyle teslimiyet duygusu açısından davranıp sevmeyi ve sevimliyi hak etmedikleri, kusurlu olduklarına ilişkin düşünceleri ve komorbidit negatif duyguları ile devam ettikleri ifade edilmektedir (Gençtan, 2006).

12. Psikoloji Alanında Narsizm İle İlgili Çalışmalar

Psikoloji alanına ilk kez 1898 yılında giren narsisizm terimi, son 40 yılda epey popüler bir vaziyet alarak birçok araştırmaya konu olmuştur. Özellikle Sigmund Freud ve psikanaliz dünyasının bu konu ile ilgili yaptığı çalışmalar literatürde başı çekmektedir. Sigmund Freud'un ele almış olduğu narsizm, dış dünyadan iç dünyaya çekilen arzunun benliğe yönltilmesi ile oluşan bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra narsisizmi, patolojik (birincil) ve nevrotik (ikincil) narsisizm olmak üzere iki kavram şeklinde ayırarak, patolojik(birincil) narsisizm üzerine eklenen ikincil narsisizm olarak kavramlaştırmıştır (Freud, 1914). Daha sonraki yıllarda psikanalitik kuramcılar, Freud'un çalışmalarına ek olarak narsisizmi, reddedilme karşısında aşırı duyarlı davranma, bütünlüğünü kaybetme korkusu ve aşırı öfke duygusu şeklinde kabul etmişlerdir. Buna sebep olarak bu durumu, çocukluk döneminde gelişmekte olan benliğin bütünleştirilmesine yönelik eksikliklerden kaynaklı olduğunu ifade etmektedirler. Freud'un narsisizm ile ilgili bir çok klinik araştırma gerçekleştirdiği ve bu konu üzerine yazmış olduğu birçok makale literatürde yer almaktadır. Şüphesiz bunlardan en önemlisi ve narsisizm literatüründe mihenk taşı olarak kabul edilen eseri, 1914 yılında kaleme aldığı "Narsisizm Üzerine" kitabıdır.

Bir bireye narsistik kişilik bozukluğu tanısı konulabilmesi için kullanılan birçok objektif ve projektif test mevcuttur. Bunların içinden en çok kullanılan projektif test "Rorschach Testi"dir. Rorschach testi, 10 karttan oluşan ve mürekkep lekelerini içeren bir testtir. Anlaşılması olabildiğine kolaydır. Uygulanan kişi hakkında özellikle dinamik yapısıyla ilgili bilgi veren bir projektif testtir (Cansever, 1963). Bunun yanı sıra objektif testler, projektif testlere göre daha çok yapılandırılmış malzeme içeriklidir. Narsisizmle ilgili yapılmış olan araştırmalara

bakıldığında birçok araştırmada Narsistik Kişilik Envanteri (Narcissistic Personality Inventory)'nin kullanılması tercih edilmiştir. 1979 yılında, Dr. Robert Raskin ve Dr. H.C.S. Hall tarafından Narsistik Kişilik Envanteri. Ardından, Dr. Robert Raskin ve Dr. Howard Terry tarafından günümüzde de yaygın olarak kullanılan hale dönüştürülmüştür. Ölçeğin Türkçeye standardizasyon, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarını 2000 yılında, Hakan Kızıltan tarafından ele alınan "Narcissistic Personality Inventory (NPI) Ölçeğinin Türkçe Formu Dil Eşdeğerliliği, Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışmaları" adlı yüksek lisans çalışması ile gerçekleştirilmiştir. 2006 yılında, NPI ölçeği 16 soruya indirilerek yeniden düzenlenmiştir. Hem zaman kaybını engellemekte hem de katılımcılardan doğabilecek hata oranını düşürerek bu şekilde 16 sorudan oluşan bir ölçek haline getirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye standardizasyon, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını ise Salim Atay tarafından 2009 yılında gerçekleştirilmiştir (Atay, 2009).

Narsizm üzerine gerçekleştirilen bir diğer araştırma da ergenlik dönemindeki bireyleri kapsamaktadır. Yapılmış olan bu çalışmada, narsistik kişilik eğilimleri gösteren bireylerin istemediği ya da arzu etmediği yönde gelişen neticeler karşısında korumacı davranış bütünleri gösterdikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra sözlü veya fiziksel olarak öfke ve kin gösteren davranışlarda bulunma yoluna da başvurmakta hiç geri kalmamışlardır (Karaaziz ve Erdem Atak, 2013).

Kohut ve Kernberg'in yapmış olduğu çalışmalar da literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Kohut (1971, 1977), narsistik kişilik eğilimleri olan insanların bariz şekilde kendini olduğundan yüksek görme, çevresini önemsemeden bir tek kendisi ile ilgilenme ve sınırsız başarı düşleri kurma gibi davranışlar sergilediğini belirtmiştir. Kernberg'e göre durum biraz farklı kabul edilmektedir. O, narsizmi bir savunma mekanizması olarak ifade etmektedir. Bebeklik döneminde ortaya çıkan ebeveyn kaygısından kaynaklı bir durum olduğunu ifade etmiştir (Atay, 2010). Bu şekilde narsizmi açıklamaya çalışan Kernberg, narsizm çalışmalarını 1992 yılında Borderline Kişilik Bozukluğu'nun alt bir sınıflandırması olarak incelemiştir. Ayrıca Kernberg 1995 yılında habis narsisizm kavramını ortaya atmıştır. Her konuda kendini haklı gören, küstah, bencil ve kural tanımayan bir yapı olarak ifade ettiği bu kavramı büyülenmeci narsisizm olarak tanımlamıştır (Atay, 2010).

Örgütsel düzeyde narsisizmi araştırmak ve lider davranışlarını incelemek için bir çalışma da Chatterjee ve Hambrick'den 2014 yılında gelmektedir. Ortaya çıkan sonuçlarda, üst düzey yöneticilerin karakter yapıları ile örgütsel stratejiler arasında pozitif bağlantılar olduğunu, üst düzey yöneticilerin narsistik eğilimleri arttıkça, örgütsel projelerin de daha dinamik hale geldiği görülmüştür. Bu neticede örgüt olarak performansın yükseldiği de çıkan sonuçlar arasındadır (Yurdakul & Bostancı, 2016).

Narsistik kişilik eğilimleri gösteren bireylerin meslek hayatları incelendiği takdirde görülen görüntü şaşırtıcıdır. Narsistik kişilik eğilimleri olan kişilerin moral ve isteklenmenin diğerlerine göre daha fazla olması, liderlik rolüne ulaşmak istemeleri ve görev verildiği takdirde bu rolü başarıyla yürütmeleri, gibi performanslarının da yüksek olması örgütsel anlamda pozitif sonuçlar doğurmaktadır (Atay, 2009).

Narsizm üzerine yapılan başka bir araştırma da Erten'in 2004 yılında yapmış olduğu "Narsistik Kişilerde Cinsellik" konulu çalışmadır. Erten, konuyu kapalı narsisizm olarak ele alarak, çekimser ve yetersizlik duyguları ile ilişkilendirerek libidosal doyuma ulaşma konusunda acizlik olarak tanımlamıştır (Karaaziz ve Erdem Atak, 2013).

Literatüre katkısı olan başka bir araştırmada kurumsal bağlılık ile narsizm arasındaki ilişki incelenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında, narsistik kişilik eğilimi gösteren bireyler ile örgütsel bağlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Sonuç olarak bakıldığı zaman, narsizm sadece klinik anlamda incelenmemektedir. Felsefe, sosyoloji gibi sosyal literatürlerde de kendine yer bulmalıdır (Cihangiroğlu, 2012).

B. Kişilerarası İlişkiler

İnsan, yapısı gereği sosyal bir varlık olmakla birlikte; doğumundan ölümüne kadar hayata devam edebilmesi için bir çeşit uğraşlar geliştirmek zorundadır. Sürekli yeni icatlar yapması, kendini sürekli olarak ileri yönde geliştirmesi, üretmesi ve sonraki nesillere aktararak ölümünden sonra da adını daha kalıcı kılabilmektedir. Bunları yaparken, sadece kendine ait zihinsel ve kişisel özellikleri değil, çevresiyle olan iletişimi de oldukça etkili bir faktör olmaktadır. Bütün bunların yanı sıra, en

başında birlikte yaşamının temel koşulu, insanların birbirleri ile anlaşabilmesidir. Anlaşmak, bir yönü ile kişinin kendini diğerlerine anlatabilmesi ve ifade bilmesi; diğerlerini de anlaması ve saygı duyması temeline dayanmaktadır. Bu durum en basit şekli ile ele alınacak olursa, kişinin giyim, saç, sakal, takı, makyaj, imaj gibi fiziksel özellikleri ile toplum içerisindeki sosyo-kültürel durumuyla doğrudan alakalı bir durum olarak görülmektedir. Çünkü bireyin hem fiziksel hem de psikososyal yapısında bulunan her bir etken mesaj değeri taşıyarak, diğer bireylere karşı ileti durumunda olmaktadır. Böylelikle bireylerin imajları, statüleri, ürettikleri, sorumluluk ve katkıları kişilerarası ilişkileri oluşturan ve düzenleyen yapı taşları konumundadır (İmamoğlu, 2009).

Geçmişten günümüze, insanların bütün eylemlerinin altında iletişim yatmaktadır. İnsanlar, sonraki nesillere aktarım sağlayabilmek adına sürekli etkileşim halinde bulunarak iletişim sağlamaktadır. İnsanlar, iletişimde bulunduğu süre zarfı içerisinde bilimi, sanatı, eğitimi, teknolojiyi, kültürü ve uygarlığı sürekli olarak ileriye taşıyarak ve geliştirerek sonraki nesillere miras bırakmaktadırlar. Kuşkusuz, bu aktarımın zemininde insanların birbirleri ile ilişkileri ve iletişimleri yatmaktadır (Göçener, 2010). Kişilerarası ilişkiler, insanlar arası iletişimi sağlıklı kılmakla birlikte, toplumların tarihlerini de anlamlı kılmaktadır. Varoluşlarını ve sorumluluklarını daha iyi anlayabilmelerini sağlayarak, tarihlerine sadık kalarak, ileriye aktarabilmelerine olanak sağlamaktadır. İletişimi ve kişilerarası ilişkileri iyi bilen ve uygulayan toplumlar, derin etkiler bırakarak tarih sahnesinde yerini almaktadırlar (Yeşilyaprak, 2014).

İnsan, aklını kullanabilmesi, duygu ve düşüncelere sahip olması ile diğer canlı varlıklardan ayrılır. Bu yetilerini kullanırken başvurdukları yegane yol, iletişimdir. Geçmişten bugüne, kurdukları iletişim sayesinde birbirlerini etkilemiş, tarihe yön vermiş ve uygarlıklarını geliştirerek bugün ki haline ulaşmış oldukları görülmektedir. İlk zamanlar, çeşitli ve anlamsız sesler ile başlayan iletişim serüveni, günümüzde teknoloji ve bilimin gelişmesi ile birlikte bambaşka bir boyut kazanmıştır (Yıldırım & Ergene, 1994). İletişim gereksinimi, iletişim yollarını beraberinde getirmiş; geçmişten bugüne geline noktada inanılmaz bir hıza ulaşmıştır. Aynı zamanda insanların birbirleri ile olan ilişkisi ve iletişimi, uygarlık gelişimine de doğrudan katkı sağlayarak, tarihe yön vermiştir. Kişilerarası ilişkilerde kurulan iletişim sözlü, sözsüz ya da yazılı olmakla birlikte, sadece dil ile gerçekleşmemektedir. İletişim,

gelişen serüvende dil ile başlayıp, yazının bulunmasıyla ek olarak yazılı bir hal almış; bilimin ve teknolojiyi ilerlemesi ile günümüzde sanal ortama da taşınmıştır. Her türlü yapılan iletişim yolunun, teknoloji ve bilimin gelişmesi ile birlikte ilerlediği görülmektedir. İnsanın iletişim kurma gereksinimi ve özünde var olması da bu yolların gelişmesini tetikleyen başka bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (İmamoğlu, 2009).

İnsanlar, iletişim kurmanın ötesinde, iletişimi yaşamalıdır. İletişim, insan için bir gereklilik olmakla birlikte; Maslow hiyerarşisinde fizyolojik ve güven ihtiyaçlarının hemen üzerinde yer almaktadır. İnsan, doğası gereği iletişim kurmadan ve diğer insanlarla ilişki içerisinde olmadan varlığını sürdüremeyeceğini bilir (Göçener, 2010). İnsanlar dışında, öteki canlı varlıklar ile de ilişki içerisinde olabilmektedirler. Kedi, köpek gibi evcil hayvan sahiplenerek onlarla da çeşitli yollarla iletişim halinde olabilmektedirler. Belki insanlardan karşılayamadığı iletişim gereksinimlerini, evcil hayvanlarından karşılıyor olabilirler. Gerek insanlarla, gerekse diğer canlılarla kurulan iletişim oldukça önem taşımaktadır. İnsanın ruhsal durumu, akıl sağlığı buna bağlı olmakla birlikte, iletişim bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

İletişim, aynı zamanda kültür yaşamının da temelinde bulunmaktadır. Bir kültür, iletişimden yoksun düşünmek olanaksızdır. Kültür, geçmişten bugüne taşıyan, şekillendiren ve yine geleceğe taşıyacak olan en önemli faktör iletişimdir. İletişim ve kültür iç içe bulunan iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür için söylenebilecek her söz, içerisinde iletişim barındırır. Toplumların ortak mirasları, kökleri, bilgileri, ürettikleri ve kaynakları sürekli olarak iletişim ile yeni kalmakta ve kişilerarası aktarılmaktadır. İletişimin, özellikle kişilerarası ilişkilerin sağlıklı kurulmasında oluşan etkileşime dayalı olduğu bilinmektedir. Geçmişten bugüne kültürün, bir belleğin başka bir belleğe aktarılması ve aktarım sonucunda insanların etkilenip eylemde bulunması sağlanmaktadır. Bu durum göz önünde bulundurulduğu takdirde, kültürün aktarılmasında iletişimin ve kişilerarası ilişkilerin sağlıklı kurulmasının sonraki nesillerin eylemlerinin de sağlıklı kurulmasını tetiklediğini söyleyebiliriz. İletişimin, özellikle kişilerarası ilişkilerin psikolojik bir etkiye dayalı olması bu durumun ana belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişimin hangi yollarla yapıldığı, yüz yüze yapılıp yapılmadığı, hangi koşullarda gerçekleştiği psikolojik etkileşimi düzenleyen faktörler olarak bilinmektedir. Bu bağlamda yapılan

tanımlar, koşullara bağlı olmakla birlikte; psiko-sosyal durumun da göz önünde bulundurulması yönünde gerçekleştirilmelidir (Aksoy, 2012).

Temelinde insan olan her şeyin içinde mutlaka iletişim bulunmaktadır. Kişilerarası ilişkilerin de temelinde iletişim vardır. İki insan ya da iki grup arasında ilişkinin sağlanması için etkileşim gerekmektedir. Bu etkileşimin de dayandığı nokta iletişimdir. Karşılıklı olarak gerçekleşen bu etkileşim, kişilerarası ilişkileri oluşturmaktadır. İletişim ne kadar kuvvetli olursa, ilişkiler de o kadar sağlam olmaktadır. Kişilerarası ilişkilerin özünde, anlamak, anlatmak, öğrenmek ve iletmek gibi süreçler bulunmaktadır. Etkileşim sonucu ortaya çıkan bu ilişkilerde, insanlar birbirlerini anlama ve birbirlerine aktarımda bulunmak durumundadır. Karşılıklı olarak bir alışverişin söz konusu olduğu kişilerarası ilişkilerde, bilgiyi çoğunluğa, topluluğa yayma durumu söz konusudur. Bunun yanı sıra, toplumsal ilişkilerin de temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda kültürün de en önemli parçalarından biridir. Kişilerarası ilişkilerin oluşturduğu bu iletişim ağı, çevre ile sürekli etkileşimi, değişimi ve karşılıklı alışverişi meydana getirmektedir (İmamoğlu, 2009).

Kişilerarası ilişkiler, insanlar arası duygu ve düşünce aktarımı olarak ifade edilmektedir. Bu sürecin oluşabilmesi için iletişimin kurulması şarttır. Kurulan iletişimin, etkileşime açık ve hedefler doğrultusunda davranış değişikliği yaratması gerekmektedir. Kurulan bu etkileşimde birey, benlik algısını ve kendine olan güvenini ölçme fırsatı yakalamaktadır. Diğer insanlar ile ilişkileri sonucunda, ahlaki ve kültürel yönden gelişim ve değişim olanağı bulabilmektedirler. Bununla birlikte insan, kurduğu bu ilişki ağı sayesinde toplumda bir yer edinerek, kültürünü yaşayabilmekte ve yaşatabilmektedir. Kişilerarası ilişkilerin kurulabilmesi için iki insanın öncelikle birbirinin farkına varmış olması gerekmektedir. İnsan, gereksinimlerini karşılayabilmek adına bu ilişkileri kurmak zorundadır. Kişilerarası ilişkiler, bu noktada gereksinim olarak karşımıza çıkabilmektedir. Ancak kişilerarası ilişkilerin bir araç olmasından ziyade, gereksinim olarak anlam kazanmaya başladığının farkına varılması gerekmektedir. Kaynağın ve hedefin belli olduğu, etkileşim ve iletişim sonucunda kurulan bu ilişkilerde ruhsal durum da göz ardı edilmemelidir. İnsanların, başka insanların ruhsal durumlarını etkilediği bilinmektedir. Kişilerarası ilişkilerin sağlıklı yönde kurulmasın da insanın ruhsal dengesini ve psikolojik durumunu olumlu yönde etkileyeceğini söylemek doğru olacaktır (İmamoğlu, 2009).

Kişilerarası ilişkiler önemli olduğu gibi, temelinde kurulan iletişim ve etkileşim de önemlidir. Bu iletişim sağlıklı bir şekilde kurulması için birkaç etmen göz önünde bulundurulmalıdır. İnsanlar kişilerarası ilişkileri sırasında hem alıcı hem de kaynak konumunda olabilmektedirler. Bu noktada, etkili dinleme ve verimli aktarım yapabilme gibi özellikler ön plana çıkabilmektedir. Anlatma ve dinleme becerileri ne kadar gelişmiş ise, iki insan arasındaki ilişki de o yönde gelişebilmektedir. Ancak kişilerarası ilişkilerde uyuşmazlığın en önemli sebeplerinden biri de alma ve gönderme konusundaki iletişim beceriksizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu eksikliklerin ortadan kaldırılması, kaliteli iletişimi sağlamakta; bu da kişilerarası ilişkilerin sağlıklı yönde ilerlemesini gerçekleştirmektedir (Kaya, 2017).

İnsanlar, yaşamları gereği içinde bulundukları toplum ile sürekli olarak iletişim kurmak zorundadırlar. Evde aileleriyle, işte meslektaşlarıyla, markette görevlilerle, otoparkta güvenliklerle, sosyal ortamda arkadaşlarıyla ve daha birçok yerde iletişim halindedirler. Kurulan bu iletişimin içerisinde, kurulduğu bölgeye göre kültürel motifler de bulunmaktadır. Örneğin, konuşlan dile göre şive, selamlama çeşitleri ve daha birçok kalıp görülebilmektedir. Kültürün yanı sıra, konumun da önemi görülmektedir. Kurulan iletişimin yüz yüze olup olmasını da belirleyen coğrafi koşullar olabilmektedir. Ya da salgın hastalık sebebiyle oluşan pandemi süreçleri kişilerarası ilişkilere doğrudan etki edebilmektedir. İnsanların yüz yüze görüşmelerini kısıtlayan bir salgın hastalık söz konusu olduğu takdirde, eğitim bile okullarda olmak yerine evlerde online bir şekilde verilebilmektedir. İnternetin sinyal gücü, bilgisayar, tablet ya da telefonların çekim gücü bu iletişimi olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bütün bunlar gösteriyor ki, kişilerarası ilişkilerin kurulması ve ilerlemesine doğrudan etki edebilecek birçok faktör bulunmaktadır (İmamoğlu, 2009).

İnsanın, varlığını sürdürebilmesi için vazgeçilmez bir eylem olarak kabul edilen iletişim, şüphesiz kişilerarası ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Haberleşmek, aramak, var olmak, paylaşmak, etkileşim içinde olmak kişilerarası ilişkileri zorunlu hale getirmektedir. Kurulan iletişimin etkili olması durumunda, kişilerarası ilişkilerin de verimli sonuçlar meydana getirmesi muhtemel olacaktır.

1. İletişim Becerileri

Genel olarak, insanlar arasında duygu, düşünce ve bilgi alışverişi olarak ifade edilen iletişim, bir aktarım olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı bir ifade ile iletişim; duygu, düşünce veya tutumların her türlü yolla bireyler arası aktarılmasıdır. İnsanlar arasında karşılıklı olarak, belirli bir anlam çerçevesinde gerçekleşen iletişim, insanlık tarihinin en başından günümüze kadar süregelmektedir. İnsanların sürekli bir şeyler üretmesi sonucu gelişen iletişim yolları, birlikte yaşamın temel şartlarından birisidir. Şüphesiz iletişim en güçlü dil ile sağlanmaktadır. Dilin yanı sıra, jestler, mimikler, yüz ifadeleri, renkler, resimler, fotoğraflar, nesneler ve daha birçok araçla da iletişim sağlanabilir. İnsanların biyolojik ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra psikolojik ve sosyolojik süreçlerde de iletişim oldukça önem taşımaktadır. Huzurlu ve sağlık dolu bir yaşam için iletişim mutlak şarttır (Kaya, 2017).

İnsanların birbirlerine karşılıklı olarak yaptığı/yapmadığı, söylediği/söylemediği her şeyin bir anlamı vardır. Bu anlam, kişilerin birbirlerini anlaması ile gerçekleşir. İletişim, iki insan ya da insan grubu arasında gönderici ve alıcı konumları arasında sözel, sözsüz ya da yazılı olarak gerçekleşir. İnsanlar, sosyal çevrelerinde sağlıklı, pozitif ve mutlu birer yaşam sürdürebilmek için çevresindeki diğer insanlar ile iletişime geçmektedir. Ayrıca, ruhsal ve fiziksel ihtiyaçların karşılanması için de iletişim oldukça önem taşımaktadır. Toplumsal düzen ve kuralları sağlıklı işletebilmek, belirli bir düzene uyabilmek ve uygulatabilmek için iletişim önemlidir. Bütün bunlar gösteriyor ki iletişim, bir insanı yakın ve uzak çevresine bağlayan geniş bir halkadır (İmamoğlu, 2009).

İletişim genel olarak bir alışveriş olarak anılmaktadır. Bu alışveriş daha çok duygu ve düşünceler üzerine kuruludur. İnsanların birbirlerini tanıma, anlama ve sosyalleşme sürecidir. Aynı çevrede bulunan en az iki insanın konuşmaları veya susmaları, jestleri, mimikleri, birbirlerine olan bakışları vs. bütün bunlar iletişime giren en temel iletişim becerileridir. İnsanlık tarihi ile başlayan bu süreç, sadece insanların değil doğadaki bütün canlıların yaşamlarını sürdürebilmesi için gerekmektedir. İnsan, toplumsal bir varlık olarak düşünüldüğünde, tüm ilişkilerinde sürekli olarak iletişim içerisinde olmaktadır. Çünkü insan yaşamı, tamamen iletişim ve kişilerarası ilişkiler üzerine kurulmuştur. Başta salt olarak ifade edilen doğa, insanın aklı ve becerileri sayesinde günümüz halini almakta; canlı ve cansız tüm

varlıklarla kurmuş olduğu iletişim sebebiyle dünyayı anlamlandırmakta ve gelecek nesillere aktarmaktadır (Kaya, 2017).

İletişim iki yönlü bir süreçtir. Bu durum, kişilerarası iletişimin en temel özelliklerinden birisidir. Kaynağını ve hedefinin insanın oluşturduğu, aktarma, üretme ve anlamlandırma gibi süreçlerin olduğu bir etkileşimdir. Bu etkileşimin başlayabilmesi için, iki insanın bir araya gelmesi gerekmektedir. Farklı bir ifade ile birbirlerini fark etmeleri ve algı düzeylerine değinmelere gerekmektedir. Bu karşılaşma ile birlikte, bireyler birbirlerinin farkına varırlar ve döngüsel olarak iletişime başlarlar. Bu iletişim sözcükler içerebilir de içermeyebilir de. Yazılı da olabilir. Dil ile konuşmanın olmaması, iletişimin olmadığı anlamına gelmemektedir. Hangi iletişim türü kullanılırsa kullanılsın, önemli olan iletişimin açık ve örtük olmasıdır (Dinçer, 2012).

İletişim, bir haberleşme ağı olarak da düşünülebilir. Bilgilerin, düşüncelerin paylaşılması, olup biten hakkında konuşmak kişilerarası ilişkileri sağlayan iletişim türlerinden biridir. Sosyal medyanın giderek yaygınlaşması, yüz yüze haberleşmeyi kısırlaştırmış olsa da haberleşme ağı iletişimin en temel amacı olma özelliğini halen korumaktadır (Gürüz & Eğinli, 2013).

Kişilerarası iletişimin sağlıklı yönde ilerlemesi için iletişim becerilerinin kullanılması gerekmektedir. Bunun en etkili öğeleri ekili konuşma ve etkin dinlemedir. Literatür incelendiğinde, etkin dinlemenin üzerinde çok az durulduğu; daha çok etkili konuşma üzerine çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu durumun aksi düşünülmekte, etkili konuşma kadar etkin dinlenmenin de önemli olduğu belirtilmektedir. Etkin dinleme, karşıdaki insanı bölmeden, konuşma boyunca asgari düzeyde tepki vererek dinlemeden kopmadığını gösterme ve dinleme bittikten sonra varsa sorular sorulmalıdır. Dinleme boyunca, kendi konuşacağı hakkında düşünceye kapılmak, etkin dinleme verimini azaltmaktadır. Etkin dinleme, iletişimin tamamlayıcısı olmakla birlikte, en temel yapı taşlarındandır. Ancak etkin dinleme, duyma ile karıştırılmamalıdır. İnsan kulağı, çevresinde bulunan her türlü sesi duyabilir ancak; hangi sese algısını yönlendirirse onu dinleyebilir. Sesin anlatıldığı yönde dikkat kesilmeli, nedenlerini anlamaya çalışmalı ve gelecek soruları görmek zorundadır. Etkin dinleme, saygı göstermekle eşdeğer bir anlam taşımaktadır. İnsanların etkin dinleme yapmaları, aynı zamanda karşıdaki bireye saygı

duyduğunun da bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım & Ergene, 1994). Etkin dinlemenin yanı sıra etkili konuşma da saygı göstergesidir. Sözcüklerin yerinde ve düzgün kullanılması, seçerek konuşma ve uygun karşılık verme etkili konuşmanın temel özelliklerindendir. Aşırı bilgi yüklemesinden kaçınarak, anlaşılabilir düzeyde kalmalı ve dinleyici huzursuzluğunu bozmadan konuşma davranışı gösterilmelidir. Konuşma esnasında, uygun beden davranışlarını sergilemek, konuşmaya uygun mimikler yerine getirmek verimliliği artıracak diğer bir etken olacaktır (Dinçer, 2012).

İletişimin etkili olabilmesi için çeşitli faktörlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Birey, iletişim becerilerini ne kadar üst düzeyde kullanırsa, kurulan kişilerarası ilişki de o derece yüksek olabilmektedir. Bunun sağlanabilmesi için, etkin dinleme ve etkili konuşma becerilerinin yanı sıra çeşitli faktörlerin de sağlanması gerekmektedir. Aktarım sırasında, aktarılan bilginin kitleye uygun düzeye uyarlanıp aktarılması oldukça önem taşımaktadır. İyi bir iletişimci, neyin paylaşmaya değer olduğunu, neyin önemli olmadığını idrak edebilecek kapasiteye sahip olmalıdır. Bunun yanı sıra, aktarım esnasında net olmalıdır. Ses tonunu iyi ayarlayabilmeli ve hitabetine özen göstermelidir. Güçlü bir iletişim sonrasında, topluluktan geri bildirim almalı; ters konumda bulunduğu takdirde aynı geribildirim özverisini kendisi göstermelidir. Geribildirim kalitesi, iletişimin devamını ve yönünü belirleyen önemli bir etmen olacaktır (Gürüz & Eğinli, 2021).

Kişilerarası ilişkilerde yapılan hatalar ile ilgili literatür incelendiğinde, en büyük araştırmanın emir kipi ile konuşmak üzerine olduğu görülmektedir. İnsanlar çoğu zaman rica ve minnet yerine emir cümleleri ile konuşmaktadır. Kelimelerin insanlar üzerinde etkisi aşırıdır. Ne söylenildiğinden ziyade nasıl söylenildiği oldukça önem taşımaktadır. Verilen tepkiler zedeleyici oldukça, kurulan iletişimin de o kadar verimsiz olduğu görülmektedir.

Kelimeler dışında sessizlik de bir iletişim türüdür. Bu iletişim türünde şüphesiz en önemli mesaj kaynağı gözlerdir. Göz kontağını sağlayabilmek etkin iletişim becerileri adına önemli bir husustur. Bunun yanında yüz ifadeleri de oldukça önem taşımaktadır. Kişilerarası ilişkilerde yüz yüze kurulan iletişim bakımından önemli bir nokta olarak düşünülmektedir. Konuşmaya göre uygun yüz ifadeleri vermek, ters pozisyonda bu yüz ifadelerini almak iletişimi kuvvetlendirecek önemli

etmenlerdendir. El kol hareketlerinin beden ile uyumu, fiziksel olarak duruş iletişim de ek mesajlar dile getirebilmektedir. Bütün bunlar dikkate alındığı zaman, iletişimde sadece dilin değil, dil ile beraber birçok faktörün etki edebileceği görülmektedir. Bütün bu faktörler, iletişimin etkili olması konumunda önem arz etmektedir. Bu becerilerin iletişim adına etkili kullanılması, beraberinde verimli bir iletişim ve sağlıklı kişilerarası ilişkiler meydana getirebilmektedir (Kaya, 2017).

2. Etkili İletişim

Literatür incelendiğinde iletişim adına pek çok tanım göze çarpmaktadır. En basit tabiri ile iletişim, sözlü ya da sözsüz, çeşitli araçlar kullanarak, bilgi ya da düşünce ve davranışların karşılıklı olarak aktarılmasını ifade etmektedir. Geçmişten günümüze kadar sürekli olarak var olan ve insan için oksijen kadar önem taşıyan bir ihtiyaç niteliğindedir. Özellikle, pandemi döneminin getirmiş olduğu bu zor son günlerde önemi daha da çok anlaşılmaya başlanmıştır (İmamoğlu, 2009). İletişim bir anlam arama çabası olmakla birlikte, insanı çevreye yönelten, çevreyi de insana yönelten bir eğim durumundadır. İnsan ve çevre arasındaki alış veriş ağı olarak kendini belli etmektedir. İnsan, var olduğu günden bu yana sürekli olarak çevresi ile iletişim kurma eğilimi içerisinde. Bu süreç sürekli olarak gelişerek ve yenilenerek ilerlemiştir. Öncelerde ateş yakarak dumanla haberleşmeler, sonlarında güvercin ile mektup gönderme ve nihayetinde sosyal medyadan kısa mesajlar göndererek devam etmektedir. Bu durum, teknolojinin gelişmesi ile paralel bir ilerleme kat etmiştir. Postanın bulunması ile başlayan süreç, telgraf, telefon, radyo, televizyon ve gazete gibi araçların icadı ile hızla gelişim göstermiştir. Gelişen bu süreç içerisinde, her iletişim aracının etki alanı bir öncekine göre çok daha fazla olmuştur. Yenilenen kitle iletişim araçları ile gruplara, kitlelere, daha fazla insana ulaşılmış, iletişim çok daha hızlı ve pratik bir hal almıştır. Bu durum beraberinde iletişimin daha etkili olması gerçeğini de beraberinde getirmektedir (Gürüz & Eğinli, 2021).

İletişimin, hayatın vazgeçilmez bir gerçeği olduğu aşikardır. İnsanların bir arada olabilmesi ve yaşayabilmesi için olmazsa olmaz konumundadır. Ev, okul, iş ve diğer bütün sosyal ortamlar insanın iletişim kurduğu birimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Birey, bu birimlerde sağlıklı ve huzurlu bir yaşam sürdürebilmek için etkili iletişim kurması gerekmektedir. Ayrıca ruhen ve bedenen ihtiyaçların karşılanması adına iletişim son derece önem taşımaktadır. Toplumsal düzenin

sağlanması, hukuk kurallarının anlaşılabilir olabilmesi ve toplum tarafına sağlıklı bir şekilde ifade edilebilmesi için etkili bir iletişim şarttır (Yeşilyaprak, 2014).

Etkili bir iletişim sağlanabilmesi için, tarafların üzerinde anlaşabildikleri ve karşılıklı bilgi alış verişini sağlayabildikleri ortak bir dilin kullanımına ihtiyaç söz konusudur. Ancak sağlıklı bir iletişimin kurulması için tek şart bu değildir. Olması gereken, her alanda sağlıklı bir iletişim kurmak, karşılıklı olarak anlaşılabilir olmak gerekmektedir. Bunun için öncelikli olarak doğal olmak gerekmektedir. İletinin, sade bir şekilde karşı tarafa verilmesine dikkat edilmelidir. Açık bir şekilde mesajın karşıya iletilmesi ve anlaşılabilir olmak iletişimin kuvvetini artıracak etkili iletişim özelliklerinden birisidir. Bunun yanı sıra, empatik olma, saygı gösterme ve kabul etme yine etkili iletişim için önemli noktalardandır. İletişim esnasında, güven verici bir tavır sergilemek, karşı tarafın daha saygılı olabilmesine olanak sağlayabilmektedir. Özellikle yargılardan kaçınarak, doğrudan bireyleri değil problemleri eleştirebilmek etkili iletişim adına diğer önemli noktaların başında gelmektedir. Karşılaşılan bir sorun durumunda gerçeği olduğu gibi yalın bir şekilde ifade edebilmek, uzlaşmacı bir tavır sergileyerek, sorunun çözümüne dair ifadeler kullanmak iletişimi kuvvetlendirecektir (Dinçer, 2012).

Gönderici, iletişimin en önemli ögesi konumundadır. Çünkü iletişim, gönderici olmadan gerçekleşmez. Bu noktada en büyük sorumluluk göndericiye ait olmaktadır. İletiyi, gönderilen birey ya da gruba uygun uyarlamak etkili iletişimi artıracaktır. Anlaşılabilir olmakla birlikte, sade bir dil kullanması kurulan iletişimin yararına olacaktır. Bunun yanı sıra, herhangi bir eğitim verme durumu söz konusu ise konuya hakim olmalıdır. Bununla ilgili tecrübeli olması, etkili iletişimi artırabilmektedir. Gönderici, mesajı iletirken en uygun kanalı seçmek zorundadır. Verilen mesaj, kitlenin seviyesine indirgenmelidir. Mesajın iletimi için, en uygun zaman ve mekanı belirlemelidir. Göndericinin sorumluluğunda olan bu hususlar, dikkat edilmesi halinde iletişim verimliliğini artıracak önem arz etmektedir (Gürüz & Eğinli, 2013).

İletişim süreçleri, insanın genel ruh halini etkileyebilmektedir. İnsan psikolojisine doğrudan katkı sağlayabilmekte ya da olumsuz anlamda etki edebilmektedir. Sosyal bir varlık olarak düşünüldüğü zaman insan, kendini tanıması ve ifade etmesi yönünde iletişime ihtiyaç duyar. Bu gibi durumlarda, insanların

kendilerini doğru ve anlaşılır ifade edebilmesi psikolojik anlamda onları rahatlatabilmektedir. Sonrasında geri bildirim alarak kendini değerlendirebilir; özsaygı geliştirici dönütler ile karşılaşarak yine iletişimin ruhsal anlamdaki etkisini görebilmektedir. Bu süreçte önemli olan husus, iletişimin doğru ve sağlıklı kullanılıyor olmasıdır. Kişi her ne kadar etkili bir iletişim kurarsa, ruhsal anlamda da aynı doğrultuda etkili dönütler alabilir (İmamoğlu, 2009). Birey, kurduğu iletişim sonrasında kendini daha iyi tanıyabilir, kendini ne kadar açtığını ve ne kadar doğru ifade edebildiğini görebilmiş olur. Bununla birlikte, karşısındaki insanı etkin ve ilgili dinleyerek, insanlara olan saygısını geliştirmiş olur. Önyargılardan uzak, hoşgörülü kurulan iletişimler sonrasında insanlar, bunları hayat tarzlarına yansıtarak yaşamlarında daha merhametli ve ilgili olabilmektedirler. Bu ve bunun gibi etkenler, iletişim üzerinde verimliliği; bu verimlilikte kişilerarası ilişkilerde etkililiği sağlayabilmektedir (Kaya, 2017).

İletişimde etkili bir konuşmacı olmanın yanı sıra, etkin bir dinleyici olmak da oldukça önemlidir. Kişilerarası ilişkilerde, iletişimin etkili olabilmesi için göndericinin iyi anlatabilmesinin yanında, alıcının da doğru bir şekilde algılaması gerekmektedir. Bunun gerçekleşmesi için dikkatini tamamen göndericiye vermeli, göz kontağını kurmalıdır. Varsa konu ile ilgili soruları, göndericinin sözünü kesmemeli, konuşma bittikten sonra dile getirmelidir. Bu sorular üzerine, gönderici dinlerken düşünmemelidir. Bu durum, gönderici üzerindeki dikkatini dağıtabilmektedir. Göndericinin sözlerinin yanı sıra, sözsüz mesajlarına dikkat etmelidir. Jest ve mimiklerine, beden duruşuna, el ve kol koordinasyonuna dayalı sözsüz iletişim araçlarını dikkate alarak iletişimin geri kalanını tamamlaması gerekmektedir. Göndericiye azami miktarda geri dönüt sağlayarak, onun duygu ve düşüncelerini anladığını göstermelidir. Bununla beraber, etkili iletişimin oluşması hem gönderici hem de alıcı açısından üst düzeyde sağlanmış olacaktır (Gürüz & Eğinli, 2013):

İnsanlar, iletişim halindeyken istemsiz de olsa bazı hatalar yapabilirler. Bunlar iletişimin sürecini olumsuz yönde etkilemekle birlikte, etkili iletişim yollarını da kapatmaktadır. Emir vererek konuşmak, tehdit etmek, alaycı bir üslup takınmak, konuyu saptırmak, öğüt vermek ve yargılamak genel olarak yapılan iletişim hatalarının başında gelmektedir. Bununla beraber, davranışı değil direkt olarak kişiyi eleştirmek de yapılan hatalar arasındadır. Bunun yanı sıra, suçlayıcı bir ifade ile

konuşmak, tehditte bulunmak çoğu zaman alıcı için kişilerarası ilişkileri zedeleyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin özsaygısını zedeleyen bu durum, iletişim önündeki en büyük tehditlerden birisi olmaktadır. Bunun gibi daha birçok hata iletişimin üzerinde büyük bir engel oluşturarak, kişilerarası ilişkileri zedelemektedir. Etkili iletişimin sağlanması için bu hataların azami düzeye indirilmesi gerekmektedir (Gürüz & Eğinli, 2021).

Etkili iletişim kurabilmek için bazı becerilere sahip olunması gerekmektedir. Etkili iletişim kurmak, doğru ve etkin bir ilişki ağı oluşturmayı sağlamaktadır. Etkili iletişim kurmanın yanı sıra, etkin bir dinleyici olmak da oldukça önem arz etmektedir. Bir problemi çözmek ya da bir durumu izah etmek için iletişim ne kadar doğru olursa, sorunun ortadan kalkma hızı da o kadar yüksek olmaktadır. Bunun için, hoşgörülü ve saygılı iletişim kurmak sürecin başında gelmektedir. Karşıdaki insan mümkün olduğunca anlayarak dinlenmelidir. Etkili iletişimi sağlamak özellikle iş hayatında prestiji ve başarıyı beraberinde getirmektedir. Etkili iletişimi kurmak, zaman ve sabır isteyen bir eylemdir. Ancak gerekli özen gösterildiği takdirde, sosyal ve mesleki anlamda bireyin saygınlığını da beraberinde getirmektedir (Yeşilyaprak, 2014). Çoğu zaman iletişimde hatalar meydana gelebilmektedir. Bu hatalar kişilerarası ilişkileri aksaklığa uğratabilmektedir. Önemli olan bu aksaklıkların farkında olarak yapılan hataları azami düzeye indirmek olacaktır. İnsanlar, çevrelerine etkili iletişim konusunda örnek teşkil etmeli; çevrelerinden de gerekli brifingi almalıdırlar. Nitekim bu durum, kişilerarası ilişki ağını da zenginliğe uğratarak, iletişimi kuvvetlendirecek bir süreç olacaktır (Dinçer, 2012).

3. İletişimde Ben Dili-Sen Dili

İnsanlar arasında iletişimin sağlanması için en önemli araç şüphesiz dildir. Dilin yanı sıra jestler, mimikler, gözler, beden duruşu, nesnenler ve renkler gibi bazı araçlar da kullanılabilir. Ancak iletişimin büyük bir yoğunluğunu dil sağlamaktadır. Tam olarak etkileşim ve iletişimin sağlanabilmesi için insanlar arasında alış veriş sağlanan bilgi, duygu ve düşüncelerin hiçbir engele takılmadan, doğrudan iletilmesi gerekmektedir. Bunun için, gönderici ve alıcı konumundaki bireylerin anlaşılabilir bir durumda olması gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, göndericinin konuşmayı bitirdikten sonra iletişimin sonlandırılması değil, alıcının anlatılmak istenileni anladığından emin olunduktan sonra iletişimi tamamlamaktır.

Bunun yanı sıra, iletişim sürecinde bireylerin aynı topluluk ve kültürden olması, karşılıklı etkileşimi olumlu yönde etkilemektedir (Gürüz & Eğinli, 2013).

Günlük hayatta iletişim sağlanırken, duygu ve düşüncelerin doğru ve saygılı bir şekilde aktarılmasına dikkat edilmelidir. Bu durum iletişimin kalitesini artırmakla beraber, kişilerarası ilişkilerin de bağını kuvvetlendirmektedir. İnsanlar, iletişim kurarken öncelikle diğer insanlar tarafından doğru bir şekilde anlaşılmayı amaçlar. Ancak kurulan iletişim, çoğu zaman buna engel olabilmektedir. İletişimde sen dili olarak anılan bu engel, en büyük hatalardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar çoğu zaman onaylamadıkları bir durum karşısında bu davranışı eleştirirler. Fakat bunu yaparken sorun teşkil eden durum davranışı değil, bizzat davranış sahibini eleştirmek olacaktır. Sürekli olarak karşılaşılan bu engel, kişilerarası ilişkilerde en çok karşılaşılan iletişim hatalarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sen dili, genel olarak kişiye yönelik olmakla birlikte; yapılan davranıştan ziyade davranışı gerçekleştiren kişiye yönelik yapılan suçlama ve eleştiriyi kapsamaktadır. Sen dili, benlik saygısını zedeleyebilir ve öfke, nefret gibi duyguların oluşmasını sağlayabilir. Sürekli sen diline maruz kalan çocuklar, özellikle genç yetişkinlik dönemlerinde aşırı saldırgan ya da aşırı çekingen olarak karşımıza çıkabilmektedir. Sen dilini kullanan bireyler, genellikle suçlayıcı konuşabilir, kırılabilirler. Olumsuz ifadeler kullanılabilir ki bu durum iletişimi zedeleyebilir. Karşıdaki bireyin, o kişi ile bir daha iletişim kurmasını engelleyebilir, o kişiden uzaklaşmasına sebep olabilir. Bireyler arası güven bağını zedeleyerek, kişilerarası ilişkilerde çıkmazlık meydana getirebilmektedir (Gürüz & Eğinli, 2013).

Sen dilini kullanan birey, daha çok suçlayıcı bir tavır içerisinde olmaktadır. Eleştirmenin yanında, alaycı ve aşağılayıcı ifadeler de kullanabilmektedir. Tepki daha çok duruma değil, kişiye yönelik olduğu için kişilerarası ilişkileri zedeleyebilmektedir. Bu durum, kişinin çevresindekileri üzmesine ve kırmasına sebep olabilir. Sen dilinin saldırgan bir yapısı olduğu için, karşı tarafı savunmaya geçirebilmektedir. Karşı tarafta direnç yaratabilir, savunucu iletişime sebep olabilir. İletişimin özelliği değişebilir ve amacından uzaklaşabilir. İletişim, içerik düzeyinden çok ilişki düzeyine geçmeye başlar ve bu da kişilerarası ilişkilerde iletişim kopukluğuna neden olabilir. Bu durumun ilerlemesi iki taraf arasında bir savaşı ortaya çıkarabilir ve iki tarafta bu iletişim hatasından üstünlük elde etmek için ekstra bir çaba içerisine girebilir. Karşılıklı olumlu etkileşimi ortadan kaldırarak, insanlar

arasında gerilim meydana getirebilmektedir. Bu ve bunun gibi iletişim hataları, nihayetinde kişilerarası ilişki ağını da zedeleyebilmektedir (Kaya, 2017).

Sen dilinin yanı sıra, kullanılması daha çok tavsiye edilen ben dili; kişinin denk geldiği davranış önünde tepkisini, duygusunu ve düşüncesini apaçık şekilde gösterdiği bir iletişim türü olarak karşımıza çıkartmaktadır. İletişim esnasında, karşıdaki bireyi incitmeden, saygı çerçevesinde kurulan bu iletişim tarzında; birey değil davranış üzerinden duygu ve düşünce aktarımı söz konusu olmaktadır (Gürüz & Eğinli, 2021). Ben dili, davranış ve birey için olumsuz yargılar içermemektedir. Savunmaya itmeden, suçluluk hissettirmeden, yakınlaşmayı ve anlaşmayı sağlayarak iletişim kurmayı hedefler. Empati kurabilme olanağı sağlayarak, duygunun anlaşıldığı bir iletişim fırsatı tanır (İmamoğlu, 2009).

Birey, kurduğu ben dili esnasında, duygu ve düşüncelerini açıkça ifade edebilmektedir. Karşı tarafa yönelik eleştirel yaklaşımları, saygı ve empati çerçevesinde dile getirir. Sakin bir ruh hali içerisinde, anlaşılır bir şekilde iletişimini sağlayabilir. Ben dilinin esas amacı, duyguların farkında olarak, açık ve anlaşılır bir dil kullanma eğilimidir. Bunun yanı sıra, gerçek bir iletişim fırsatı sağlayabilir. Karşı tarafı savunmaya geçirmeden, anlaşılır olmaya davet eder. Eleştiri durumu söz konusu olduğu takdirde, kişi değil davranış eleştirildiği için, karşıdaki birey suçluluk hissetmez. Çünkü yapılan eleştiride yargılayıcı ve suçlayıcı ifadeler kullanılmaz. İki birey arasındaki anlaşmazlıkları azaltarak yakınlaşmayı sağlar. Sen dili yerine ben dili kullanımı, iki taraf arasındaki ilişki ağını kuvvetlendirebilmektedir. Duygu ve düşünceler samimi bir şekilde, dostça ifade edilmektedir. Böylelikle kurulan iletişimin kalitesi artmakta, kişilerarası ilişkilerin temeli sağlanmaktadır. Karşılıklı olumlu etkileşim, değer ve saygıyı da beraberinde getirmektedir (Gürüz & Eğinli, 2013).

4. İletişim Türleri

Kişilerarası ilişkiler olarak düşünüldüğü zaman iletişimin, birden çok boyutu olduğu bilinmektedir. Geçmişten günümüze kadar, insanlığın gelişmesiyle beraber iletişim türleri de gelişmektedir. En bilinen tür olarak sözlü iletişim, dil ile kurulan iletişimdir. Sözlü iletişimin yanı sıra beden dilini, jest ve mimikleri ifade eden sözsüz iletişim ele alınabilmektedir. Sözlü ve sözsüz iletişim ile beraber üçüncü bir tür olan yazılı iletişim, kişilerarası iletişimi sağlayan diğer bir tür olarak karşımıza

çıkılmaktadır (Yeşilyaprak, 2014). Gelişen teknoloji ile yazılı iletişim de gelişme göstererek, sosyal medya olarak ifade edilen mecra da büyük rehavet göstermektedir. Burada ifade edildiği şekliyle iletişim çeşitleri; sözel, sözsüz ve yazılı olmakla beraber üç başlık altında toplanabilmektedir (Gürüz & Eğinli, 2021).

En yaygın kullanılan iletişim türlerinden biri olan sözlü iletişim, mesajın konuşma ya da ses yoluyla karşı tarafa iletilmesidir. Kısaca, insanların karşılıklı olarak dil aracılığıyla konuşmalarını kapsamaktadır. Burada iletişimin verimli sağlanması için etkili iletişim becerilerinin kullanılması gerekmektedir. Konuşmacının yanı sıra alıcının da işitme, dinleme ve anlama becerilerinin etkin bir şekilde üst düzeyde kullanılması gerekmektedir. Sözlü iletişim genelde çift yönlü gerçekleşmektedir. Karşılıklı diyaloglar halinde, yanıt almayı hedefler. Ancak, karşılıklı olarak gerçekleşmeden, kitle iletişim araçları ile de sözlü iletişim sağlanabilmektedir. Televizyon ve radyo gibi araçlar ile ses ve konuşma yoluyla sözlü iletişim sağlanabilmektedir. Burada önemli olan faktör, alıcı tarafından duyu organları ile doğru bir şekilde alınıp işlenmesidir. Bu şekilde iletişim, daha anlamlı hale gelmektedir (Kaya, 2017).

İletişim, dil ile başlar. Toplum içerisinde, yaşam alanının her alanında, iletişim karşılaşılan bir olgudur. İletişimin çalışma sürecinde, dilin ne kadar etkili kullanıldığı gerçeği vurgulanmaktadır. Hitabet düzeyi, ses tonu ve kelimeleri doğru telaffuz edebilme gibi beceriler, sözlü iletişimi daha etkili kılabilir. Bunun için, konuşma yetisine sahip olmak, bulunulan bölgenin ortak dilini kullanabilmek gerekmektedir. Ancak, sadece konuşmak yetmeyebilir. İletişim beceri isteyen bir yöntemdir. Sözlü iletişimde başarıya götürecekt yöntem, etkili iletişim becerilerini kullanabilmek; etkin dinleme becerilerine sahip olabilmektir (İmamoğlu, 2009).

Sözlü iletişim için dikkat edilmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Dilin öğelerini doğru seslendirebilmek ve ses tonunu iyi ayarlayabilmek bunların başında gelmektedir. Konuşma sırasında söz sırası almayı becerebilmek ve alıcının anlayacağı şekilde iletişim kurmak gerekmektedir. Sözlü iletişim esnasında, alıcı ile uygun göz kontağı kurmak, iletişime artı bir verim sağlamaktadır. Uzun konuşmalarda çoğu zaman dinleyicinin dikkati çok çabuk dağılabilmektedir. Bu gibi durumlarda, dinleyicinin dikkatini çekecek noktalara değinmek, hoşuna gidecek biçimde konuşmak ve onun için anlaşılabilir olmak oldukça önemlidir (Gürüz &

Eğimli, 2013). Konuşmanın yanı sıra, hedef kitle için uygun ses tonu, diksiyon, vurgu ve üslubun seçilmesi de oldukça önem arz etmektedir. Sadece güzel konuşabilmek adına değil, anlaşılabilir olmak için bu önemli noktalara dikkat etmek gerekmektedir (Dinçer, 2012).

Sözlü iletişimi etkili hale getiren başka özellikler de bulunmaktadır. Sözsüz iletişim olarak ifade edilen jestler ve mimikler bu gruba dahil olmaktadır. Beden dili, çoğu zaman sözlü iletişime teatral bir etki katmaktadır. Bununla beraber kelimelerle fark ettirilemeyen duygu aktarımını sağlamaktadır. Beden duruşu, jest ve mimikler, göz kontağı, beden dilinin kullanımı gibi daha birçok fiziksel özellik sözsüz iletişim grubuna dahil olmaktadır. Bunların yanı sıra, bireyin dış görünüşü, saç, sakal, giyim ve makyaj gibi imaj görüntüsü de iletişim adına pek çok şey katabilmektedir (Yeşilyaprak, 2014).

Jestler, konuşma esnasında el, kol ve başın arasındaki koordinasyonun sağlanmasını ifade eder. Hepsinin bir arada belirli ve devinimsel harekette bulunmasıdır. Bu durum hem konuşma esnasında hem de konuşmanın yerine gerçekleşebilmektedir. İletilen mesajın daha anlaşılır ifade edilmesi ve duygunun daha çok yansıtılması için iletişim esnasında sıklıkla başvurulmuş davranışların başında bulunur. Yapılan bu hareketler, daha çok elin, başın ya da vücudun diğer bölgelerinden çıkan davranışları içermektedir (Gürüz & Eğimli, 2013).

Mimikler, duygu ve düşüncenin kaşlar, gözler ya da yüz ifadeleri ile karşı tarafa aktarılmasını ifade etmektedir. Daha çok sözlü iletişimin yerine kullanılan bu türde, bir duyguyu ya da düşünceyi açıklamak ya da daha anlaşılır hale getirmek için başvurulmaktadır. Sözlü iletişim ile beraber, duygu ve düşünceleri pekiştirmek adına da kullanılabilir. Mimikler, duyguları ve düşünceleri belirtmek için yüz kaslarının kasılmasıyla beraber oluşan bakış ve yüz ifadelerinin tümünü içermektedir. Yüz anlatımının bütünü olarak kabul edilen mimikler, el, kol ve yüz devinimleri ile beraber düşünceyi anlatma sanatı olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürüz & Eğimli, 2013).

Sözlü ve sözsüz iletişim dışında üçüncü bir tür olarak yazılı iletişim literatürde yer almaktadır. Yazılı iletişim, yazı ile sağlanan bir iletişim türü olmakla birlikte, günümüzde daha çok sosyal medyada kullanılmaktadır. Yazı ile birlikte, jest ve mimikler oluşturması için emoji olarak adlandırılan ifadeler de kullanılmaya

başlandı. Yazının bulunması ile başlayan iletişim, teknolojinin gelişmesi ile farklı bir boyut kazanmaya başladı. Özellikle pandemi döneminde insanların evde, güvenli ortamlarında kalmaları iletişime olan ihtiyacı da beraberinde getirdi. Bu dönemde en çok kullanılan iletişim aracı olan telefon üzerinden konuşma ve görüntülü konuşma dışında, yazı ile bazı sosyal medya uygulamalarından iletişim sağlandı. Özellikle orta öğretim ve yüksek öğretim öğrencilerinin sıklıkla kullandığı bu yöntemi kişilerarası ilişkiler ağında önemli bir yer edinmektedir (Kaya, 2017).

Sosyal medya dışında, geçmişten bugüne yazılı olarak kullanılan bir diğer iletişim aracı da mektup olmuştur. İnsanların, mesafeler sebebi ile görüşemediği yakınlarına yazdıkları, duygu ve düşüncelerini dile getiren bu iletişim aracı, günümüzde de halen sıklıkla kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra, yazılı iletişimin kullanılması, eğitim durumlarında bilginin daha kalıcı olmasını sağlamaktadır. Gelecekte de başvurmak adına, bilginin daha kalıcı olarak kaydedilmesine olanak sağlar. Ayrıca uzun iletilerin ulaştırılması için en ideal yol olarak kabul edilmektedir (Gürüz & Eğinli, 2021). Sözlü ve sözsüz iletişimin yanında oldukça kullanışlı olarak tercih edilen yazılı iletişim, kaynak ve hedef bakımından daha kapsamlı bir hal alabilmektedir. İletişim esnasında bir gönderinin, aynı anda birden fazla alıcıya ulaşması sağlanabilmektedir. Bu ve bu gibi durumlar söz konusu olduğu takdirde, sözlü iletişim yerine iyi bir alternatif olarak kabul edilebilmektedir (İmamoğlu, 2009).

İletişim türleri, bireyden başlayarak büyük bir kitleye kadar genişleyen geniş bir ağ haline dönüşebilir. İnsanlar arası kurulan ilişkilerde, iletişim önemli bir rol oynar. Ancak iki insan olmadan da iletişim sağlanabilir. İletişimin henüz kitle ağına açılmadan öz ya da iç iletişim olarak adlandırılan bu tür, bireyin kendini sorguladığı, sesli düşündüğü, zihin dünyasında yolculuğa çıktığı bir tür olarak literatürde yer almaktadır. Bireyin iç iletişimi, ihtiyaçlarını, değerlerini, tutum, davranış ya da yeteneklerini düşünürken kavramaya çalışması; kendisi ile gerçekleştirdiği iletişim olarak ifade edilmektedir. Kişi bu iletişim sayesinde, kendini değerlendirerek, kendi dünyasında anlamlar yaratmaya başlamaktadır (Dinçer, 2012). Bunun yanı sıra, klasik iletişim tanımı olarak kullanılan, en az iki insanın bulunması halinde gerçekleşen bireylerarası iletişim türü bulunmaktadır. En az bir gönderici ve alıcının bulunması ile gerçekleşen bireylerarası iletişimde, belli bir yakınlık içerisinde, çift yönlü bir ilişki sağlanmaktadır. Ancak, yakınlık sağlanmadan da sosyal platformlar

sayesinde iletişim kurulabilmektedir. İletişim halindeki insanların çoğalmasında bu ilişki, grup iletişimi adını alacaktır. Ortak bir amaç doğrultusunda, birbirleri ile etkileşim içerisinde olan birden çok insanın bir araya gelerek kurdukları iletişim, grup iletişimi olarak literatürde yer almaktadır. Ancak, bu ortak amacın okullar, iş merkezleri, dernekler, kuruluşlar, hastaneler ya da siyasi partiler gibi örgütlerde yerine getirilmeye çalışılması örgüt iletişimi olarak adlandırılacaktır (Gürüz & Eğinli, 2013).

5. Kişilerarası İlişkiler İle İlgili Yaklaşımlar/Kuramlar

İnsanların sosyal bir varlık olduğu ve tek başlarına yaşamlarını sürdüremeyeceği aşikardır. Bu yüzden, çevredeki insanlar ile sürekli olarak iletişim halinde olmalıdırlar. Böylelikle hem fizyolojik hem de psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılamış olurlar. Aynı zamanda dış dünyadan kendilerini soyutlamamış olurlar. Bunun yanı sıra, kişilerarası ilişki ağını genişletmeleri de onların yararına olacaktır. Birey, böylelikle yaşam kalite ve standartlarını korumuş olacaktır. Kişilerarası ilişkiler, insanların sağlık düzeyini etkileyen temel unsurlardan birisi olarak benimsenmektedir (İmamoğlu, 2009).

Kişilerarası ilişkilerin yetersiz olması durumunda, sosyal desteğin de etkisinin azaldığı görülmektedir. Dolayısıyla, toplum olarak yaşam kalitesinin düşeceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışma boyunca belirtilen kuramsal çerçeve, kişilerarası ilişkilerin önemini gözler önüne sermektedir. Bu çalışmanın yanı sıra, literatürde yer alan birçok çalışma da bu önemi açıkça belirtmektedir. Psikoloji dünyasında önemli bir yer edinmiş olan ünlü kuramcı Harry Stack Sullivan (1892-1949), insanların psikolojik ve ruhsal gelişimlerinin anlaşılabilmesi için en iyi kavramın kişilerarası ilişkiler olduğunu ileri sürmüştür. Bireyin, en büyük yaşamsal doyum kaynağının etkili iletişim olduğunu savunan Sullivan, kişilerarası ilişkiler düşünüldüğünde psikolojiye etkisinin büyük olduğunu ifade etmiştir (Sullivan, 1953). Yine psikoloji dünyasında önemli bir yer edinmiş olan ve Psikanaliz'in kurucusu olan Sigmund Freud, kişilerarası ilişkileri kendi kuramında Psikoseksüel Gelişim Dönemleri içerisinde ele almıştır. İnsanların, kişilik gelişimlerini ve çevreyle ilişkilerini henüz çocukluk yaşlarında olan yaşantılarının etkilediğini ileri sürmüştür (Gençtan, 2006). Freud ve Sullivan gibi diğer önemli kuramcılar da kişilerarası ilişkilerin ruh sağlığına etkisinin büyük olduğundan çalışmalarında söz etmişlerdir.

Çalışmanın bu bölümünde, kişilerarası ilişkiler kuramlar açısından ele alınacaktır. Kişilerarası ilişkiler açısından literatürde yer edinen bazı çalışmalar tanıtılacak ve ana kavramları ile ilişkilere bakış açısı biçimleri araştırılacaktır. Bu doğrultuda, psikanalitik bakış açısına göre kişilerarası ilişkiler, beş faktör kişilik kuramı ve Sullivan'ın kişilerarası ilişkiler kuramı derinlemesine incelenerek, önemli noktaları ele alınacaktır.

6. Psikanalitik Kurama Göre Kişilerarası İlişkiler

Sigmund Freud (1856-1939), yaşamı boyunca insanlığa hizmet etmiş bir bilim adamı olarak tarihte yer edinmiştir. Ünlü nörolog, psikoloji literatürüne çok sayıda bilimsel araştırma kazandırmıştır. Psikanaliz kuramının kurucusu olan Freud, kişilerarası ilişkiler altında ilk kuramsal çalışmaları yapan bilim insanı olarak da dikkat çekmektedir. Kişilerarası ilişkilerle ilgili ilk kuramsal çalışmaları başlatmış ve sonrasında peşinden gelen takipçilerine de araştırmalarını genişletmek için uygun zemin hazırlamıştır (Köroğlu, 2011).

Freud'a göre kişilerarası ilişkiler, Psikoseksüel gelişim dönemleri içerisinde şekillenmektedir. Kuramında, kişilik gelişimini açıklarken bunu dolaylı bir şekilde ele alan Freud, sağlıklı kişilerarası ilişkilerin kurulması için sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirilmiş olmasını ileri sürmektedir. Psikanaliz'e göre, çocukluk dönemlerinin başarı ile aşılması durumunda, bireyin kişilik gelişimin de başarılı gerçekleştiği düşünülmektedir. Bireyin kişilik gelişimin başarılı gelişmesi, çevresi ile kuracağı kişilerarası ilişkilerin de etkili ve verimli olacağı yönünde düşünülmektedir. Dolayısıyla, Oral Dönem (0-1 yaş), Anal Dönem (1-3 yaş), Fallik Dönem (3-6 yaş), Gizil(Latent) Dönem (6-12 yaş) ve Genital Dönem (12-18) olarak bölümlendirdiği Psikoseksüel Dönemlerin, kişilerarası ilişkileri etkileyeceğini savunmaktadır. Bu etkiler, içerisinde bulunan gelişim dönemlerinin özelliklerine göre şekillenmektedir. Freud'a göre, ebeveyn tutumları, nesne ilişkileri, tuvalet alışkanlığı ve daha birçok etken kişilik gelişimini etkilemektedir. Bütün bunlar sonucunda ortaya çıkan kişilik gelişimi, bireyin yetişkinlik döneminde oluşturacağı kişilerarası ilişkileri ve kuracağı iletişimin de temelini oluşturacaktır (Gençtan, 2006).

Psikanaliz kuramı, genel olarak ebeveyn tutumlarına önem veren bir kuram olarak literatürde yer almaktadır. Freud'a göre, yetişkinlik döneminde ortaya çıkan

her bir kişilik özelliğinin temeli çocukluk döneminde atılmaktadır. Burada en önemli faktör anne, baba ve çocuk ilişkisidir. Kuramında Oedipus Kompleksi olarak adlandırdığı, Fallik Dönem’de ortaya çıkan bu karmaşa, yetişkinlik döneminde karşı cins ile kurulacak ilişkinin zeminini hazırlamaktadır. Bu dönemde erkek çocukları anneye; kız çocukları babaya karşı bir libidinal haz geliştirirler. Bu haz cinsellikten ziyade elde etme arzusu olarak kendini göstermektedir. Çocukların, hemcinsi olan ebeveyni saf dışı bırakma ve karşı cinsteki ebeveynin ilgisini kazanma arzusu içerisine girerler. Bu dönemde karşılaşılan ebeveyn tutumları, yetişkinlik döneminde kişilerarası ilişkileri etkileyen temel faktörlerden biri olacaktır (Göçener, 2010).

Psikanlitik Kuram’a göre, çocukluk çağında kurulan ilişkiler, yetişkinlik döneminde kurulan kişilerarası ilişkileri de etkileyebilmektedir. Ancak bununla beraber, kurulan ilişkiler de kişiliği etkileyebilmektedir. Freud burada karşılıklı bir döngüden söz etmektedir. Bireyin, çocukluk döneminde yaşadığı ilişkiler kişiliğini etkilemekte; oluşan kişilik de yetişkinlik döneminde arkadaşlık ilişkilerini etkilemektedir. Psikanaliz, bireyi tam merkeze almakla birlikte, ilişkilerin de önemini vurgulamakta ve çocukluk dönemi ilişkilerinin, yetişkinlik dönemi ilişkilerini etkilediğini savunmaktadır (Gençtan, 2006).

7. Beş Faktör Kişilik Modeli

Her kuram, farklı bakış açıları ile kişiliği ve kişilerarası ilişkileri tanımlamaya çalışmıştır. Bu kuramların, birbirlerinden farklı birçok tanım ve görüşleri bulunmaktadır. Bununla birlikte, aynı olguyu açıklamaya çalışan birden çok kuram da mevcuttur. Beş faktör kişilik kuramı, son olarak McCrae tarafından geliştirilen kişiliğin 5 farklı yönüne değine bir araştırma olarak literatürde yer almaktadır. Beş faktör kişilik kuramı, insanların kişilik yapısının sınıflandırılabilceği yönünde bir temel varsayıma dayanmaktadır. Kişiliğin beş genel boyutunun ve bunların içerdiği özgün, hiyerarşik bir sıralamanın olduğunu belirtmektedir. Bu beş sınıflama; “dışa dönüklük, uyumluluk, özdisiplin, nörotizm ve deneyime açıklık” olarak ifade edilmektedir. Bunlardan birincisi olan dışa dönüklük, girişkenlik ve atılganlığın yansıması olarak ifade edilmektedir. Heyecan arama ve olumlu duygular yaşama gibi eğilimler gösterebilen bu tip insanlar, sessiz ve çekingen kalmayı genelde tercih etmemektedirler. Sınıflamanın ikincisi olan uyumluluk, sosyal davranış eğilimlerine sahip olmak olarak karakterize edilebilmektedir. Bu tip insanlar genelde, sıcakkanlı,

arkadaş canlısı ve hoşgörölü olmaları ile tanınmaktadırlar. Üçüncü sınıflama olan özdisiplin, sorumluluğu temsil etmektedir. Amaca yönelim, hedeften şaşmam, düzenlilik, kararlılık ve görev bilinci gibi özellikleri barındırmaktadır. Dördüncü sınıflama olan nörotizm, kaygı, öfke ve depresyon gibi olumsuz duyguları içeren sınıflama olarak karşımıza çıkmaktadır. Duygusal anlamda dengesizlik yaşayan bu tip insanlar, yüksek kaygı yaşama eğilimi ile karakterize edilirler. Bu da onların, kişilerarası ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Sınıflamanın sonuncusu olan tecrübeye açıklık, sık programlara katılma, keşiflerde bulunma ve yeni fikirlere açık olma gibi özellikler barındırmaktadır. Burada dikkat çeken etkenler, estetik duyarlılık, hayal gücü ve gelenek dışı tutumlar sergilemektir. Her bir sınıflama, kendi içerisinde önemli etkenler barındırmakta ve insan stillerini bu sınıflamaya tabi tutmaktadır (Çivitçi & Arıcıoğlu, 2012).

İnsanların tutum ve davranışlarının belirli sınıflamalar içerisinde ele alan bu kuram, birçok araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Kuramın ölçek formuna ve Türk toplumuna uyarlanması 2017 yılında Mehmet Barış Horzum, Tuncay Ayas ve Mehmet Ali Padır tarafından gerçekleştirilmiştir. İnsanların, diğer insanlardan tutum ve davranışları açısından nasıl ayrıldığını inceleyen bu kuram, psikoloji alanında önemli ilgi kaynağı haline gelmiştir. Kişilik üzerinde genel bir tanım yapmaksızın, beş sınıf halinde uzlaşarak bölümlere ayıran kuram için önemli noktalardan birisi de davranış kalıplarıdır. Bu davranış kalıplarının, kişilerarası ilişkileri etkilediği savunulmaktadır (Horzum & Ayas & Padır, 2017).

8. Sullivan’ın Kişilerarası İlişkiler Kuramı

H. S. Sullivan, 1892 New York doğumlu, ünlü psikiyatrist ve bilim insanıdır. Yaptığı çalışmalar ve bilim adına geçirmiş olduğu parlak yaşantısı, psikoloji literatürüne büyük katkılar sağlamıştır. Karen Horney ve Eric Fromm gibi ünlü kuramcılarla da beraber çalışmalara imza atmıştır. Yaptığı araştırmalar, halen literatürde önemini korumaktadır.

Sullivan, benliğin sosyal bir alanda geliştiğini ve diğer bireyler olmadan bir insanın bir kimliğe sahip olamayacağını savunmaktadır. Ona göre kişilik, bireyin kendi içinde varlık bulduğu kişilerarası ilişkilerden ayrı düşünülemez. Sağlıklı gelişim, diğer insanlarda kurulan yakın ilişki kabiliyetine bağlıdır. Bu noktada kaygı düzeyinin, kişilerarası ilişki düzeyini olumsuz etkileyebileceğinden söz etmektedir.

Birey, beğenilme, kabul edilme, onay ve takdir görme gibi düşüncelere sahipse bu durum onun kaygı düzeyini yükseltebilmektedir. Kaygı düzeyinin normal seviyenin üstüne çıkması da kişilerarası ilişkileri zedeleyen bir durum haline gelebilmektedir (İmamoğlu, 2008).

Sullivan da tıpkı Freud gibi kişilik gelişimini dönemlere ayırmaktadır. Bebeklik ile başlayan gelişim dönemleri, ilk çocukluk, ikinci çocukluk, ön ergenlik, erken ergenlik, geç ergenlik ve yetişkinlik dönemleri olarak devam etmektedir. Sullivan'a göre gelişim dönemlerini en önemli evresi, Genital dönem (ön ergenlik) dönemidir. Bu evrede çocukların, hemcinsleri ile arkadaşlık kurmaları beklenmektedir. Burada önemli olan durum, çocuğun beklenen ilişkilerini sağlıklı bir şekilde kurabilmiş olmasıdır. Kurduğu ilişki, çocuğun psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılayarak ona doyum sağlamalı ve aynı zamanda iletişim etkililiği de artırmalıdır. Aksi gibi bu durumun sağlıklı kurulamamış olması, kişilerarası ilişkileri olumsuz yönde etkileyen temel faktörlerin başında gelecektir (Sullivan, 1953).

Sullivan, biyolojik faktörlerden çok, kişilerarası ilişkileri vurgulamıştır. Kişilik gelişimi, kişilerarası ilişki gibi kavramları, şizofreni grup bozukluklarının tedavisinde kullanmıştır. İnsanın kişilik gelişiminin incelenmesi durumunda, yaşamının doğası ve kişilerarası ilişkileri hakkında yeterince bilgi edinilebileceğini öne sürmektedir. Çünkü ona göre kişilik, en temelde sosyal güçler tarafından şekil almaktadır. Kişiliğin varsayımsal bir kavram olduğunu ve kişilerarası ilişki ağı ile beraber incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Kişiliğin, kişilerarası ilişkilerden farklı düşünülmemesi gerektiğini savunmaktadır (Özeren & Akın, 2016).

Günümüzde, pek çok kişilerarası araştırma da Sullivan'ın kuramına dayandırılarak yapılmaktadır. İnsandan çok kişiliğe vurgu yapan kuram, kişilerarası ilişkilerin kişiliği şekillendirdiğini; kişiliğin de kişilerarası ilişkileri yönlendirdiğini savunmaktadır. Bu döngü, yaşamın çok erken dönemlerinde başlayıp, aşamalar halinde sosyal çevreyi oluşturmaktadır. Kişinin, hayatını devam ettirebilmek için diğer insanlara ihtiyaç duyduğunu savunan Sullivan, yaşantıların da kişiliği yönettiğini savunmaktadır. Sullivan aynı zamanda, psikolojik rahatsızlıkların temel odağının da insanların çevreleriyle olan ilişkileri ve sosyal etkileşimleri olduğunu savunmaktadır. Kişiliğe, kişiliğin gelişimi için çevreye önem veren bir kuram olarak, halen araştırmacılar tarafından işlev görmektedir (Göçener, 2010).

9. Kişilerarası İlişkilerin Toplum ve İnsan Hayatındaki Önemi

İnsan sosyal ve toplumsal bir varlıktır. İletişim, bu yaşamın en önemli boyutunu oluşturmaktadır. İnsanlar, sosyalleşmek için iletişim kurmak zorundadır. Duygularını, düşüncelerini, bilgilerini, tecrübelerini, hayallerini, sorunlarını, sorularını ve daha birçok şeyi iletişim kurarak aktarmaktadırlar. Toplum içerisindeki her bir birey, farkında olarak ya da olmayarak bu iletişim ağının bir parçası olmaktadır (Aksoy, 2012).

Toplumsal yaşamın en önemli parçası olan iletişim, kişilerarası ilişkilerin oluşumunu sağlamaktadır. İletişim de söz edilen konu sadece sesli iletişim değildir. Dilin yanında, beden dilinin, jest ve mimiklerin de önemi fazladır. İyi bir iletişim sağlamak adına dili iyi kullanmanın yanı sıra, beden dilini de ona uydurmak gerekmektedir. Bu iletişim şeklinde, söylenilen şeyden ziyade nasıl söylendiği ön plana çıkmaktadır (Kaya, 2017).

İnsanların toplum hayatındaki statü ve başarısı, ruhsal anlamda iyilik hallerini sağlamaktadır. Toplum tarafından kabul ve beğeni görmek, insanların mutluluk kaynakları arasında yer almaktadır. Bunun sağlanması için, insanların birbirleri ile olan ilişkilerinin sağlıklı olması gerekmektedir. İnsanların kurdukları iletişimin başarılı olması, bu noktada etki edecek önemli noktalardan birisidir. Gerçek ve doğal bir iletişim kurmak, insanlar arasındaki hoşgörü ve kabul etmeyi de sağlayacaktır. İnsanlar böylelikle empati kurabilmeyi öğrenerek, daha saygılı bireyler olma yolunda ilerlemiş olacaklardır (İmamoğlu, 2009). İletişim, insanı etkili kılarak, yapıcı olmasını sağlamaktadır. Bu yapının aksine iletişim etkili kullanılmadığı takdirde, kişilerarası ilişkiler zarar görmeye başlayacaktır. İletişimin doğru kullanılmaması, toplumsallığın en önemli gereksinimlerinden biri olan sosyal hayatta çeşitli sorunların çıkmasına sebep olacaktır (Çivitçi & Arıcıoğlu, 2012).

Aile, toplumun en küçük birimidir. Aileler toplumu oluşturmaktadır. Aile içerisindeki en ufak bir olay toplumu etkileyebileceği gibi, toplum içerisinde yaşanan bir durum da aileyi derinden etkileyebilir. Evlilik hayatının kısa sürmesi, boşanma olaylarının hızla artması, kadına şiddetin çoğalması son zamanlarda gündemde olan toplumsal sorunların bazılarıdır. Bu durumların en önemli sebebi, iletişimin olmaması ya da yanlış iletişim kurulmasıdır. Aile içerisinde ortaya çıkan bu iletişimsizlik, topluma da zarar vererek bir etki gibi büyümektedir. Böyle bir durum,

toplum ve insan adına hiç sağlıklı değildir. İyi bir ilişkinin altında, sağlıklı bir iletişim bulunmaktadır. Sağlıklı bir iletişimin sağlanabilmesi için, anlamak, anlaşılmaq ve sorunları çözümede karşılıklı yardımlaşmak gerekmektedir. Sağlıklı bir iletişim gerçekleşmediği takdirde, insanlar yalnızlaşır, yabancılaşır ve sorunların içinde kaybolurlar. Bu durumun yaşanmaması, aile içi sorunların toplumu etkilememesi için; toplum için en küçük yapı birimi olan aile içerisinde iletişimin sağlıklı kurulması gerekmektedir (Kaya, 2017).

İletişimi eğitim ve öğretim açısından ele aldığımız takdirde, merkezde öğretmenlerin olduğunu görebiliriz. Her bir hayata, birer birer dokunan öğretmenler, şüphesiz gelecek için en önemli insanlardır. Öğretmenlerin, öğrencileri ile olan iletişimi ve öğrenme sürecindeki rolleri, kişilerarası ilişkiler açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu süreçte, öğretmenlerin diksiyonu ve hitabeti düzgün olmalı, ses tonlaması uygun ve dili ile birlikte uygun beden dilini de ayarlaması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki; öğrenciler, öğretmenlerini örnek alır. Güzel çocuklar yetiştirmek için, güzel olmak gerekmektedir. Bir öğretmen ne kadar verimli olursa, öğrencilerinin de o kadar başarılı olduğu söylenilebilir. Öğretmenin iletişim tarzında eksiklikler varsa, bu eksikliklerin kurumlar ve devlet tarafından giderilmesi gerekmektedir. Eğitim sürecinde ortaya çıkabilecek sorunların çözümünde, en önemli rolü öğretmenlerin oynadığı es geçilmemelidir (Kaya, 2017).

Teknoloji, bilgi ve bilimin hızla arttığı günümüzde, eski bilgileri koruyarak, yeni bilgilere ulaşmayı hedef alan bir toplum olmayı kabullenmek gerekmektedir. Tüm yaşam olgusunun bir bakıma alış-veriş olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Bu alış-verişi sağlayan temel yapı iletişimdir. İletişimin etkili kurulmasının sağlıklı kişilerarası ilişkilere neden olacağı gibi; etkili kurulamaması durumun da felakete yol açacağı gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu döngüde ince çizginin iyi ayarlanması gerekmektedir. Güçlü ilişkiler kurabilmek adına, iletişim kazaları yaşanmamalıdır. Anlamak amacıyla dinleme, anlaşılabilir olmak için iletişim kurulmalıdır (İmamoğlu, 2009).

C. Psikolojik Danışmanlık

Ülkemizde elli yılı aşkın bir geçmişe sahip olan psikolojik danışma alanı, 2000’li yıllarda meslekleşme süreci olarak önemli bir yer edinmektedir. Herhangi bir uygulama alanının meslek olarak kabul edilmesinde önemli ölçütlerden biri, verilen

hizmetlerin mesleğe özgü, toplumda başkaları tarafından bilinmeyen bilgi ve becerilere dayanmasıdır (Eraut, 1994). Diğer alanlarda olduğu gibi psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında da olumsuz ya da patoloji odaklı hizmetlerden olumlu ve gelişimsel odaklı hizmetlere doğru bir yönelim gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda psikolojik danışmanlık ve rehberlik mesleğinin yürütülme şekline bakıldığında farklı uygulama modellerinin olduğu görülür. Bu modeller; klinik model, hizmetler (servis) modeli, görevler modeli ve gelişimsel modeldir (Doğan, 2001; Erkan, 2001). Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik hizmetlerinin; kime ve hangi araçlarla sunulduğu noktalarında farklılıklar bulunmaktadır (Eryılmaz, 2013). Hizmetler ve görevler modeli her ne kadar Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik'in pozitif yanını temsil etseler de pozitif psikolojiye daha yakın bir başka rehberlik anlayışı bulunmaktadır. Bu yaklaşım da gelişimsel rehberliktir. Amerika'da 1970'lerde sistem yaklaşımının bir uzantısı olarak ortaya çıkan günümüzde ulusal ve uluslararası Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik hizmetlerinin şeklini ve içeriğini etkileyen yaklaşım gelişimsel yaklaşımdır. Gelişimsel yaklaşımda bireylerin kişisel-sosyal, eğitsel ve mesleki açılardan çeşitli beceriler edinmeleri ve dolayısıyla kapasitelerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır (Eryılmaz, 2013; Doğan, 2001; Staley ve Carey, 1997; Yüksel-Şahin, 2008).

Psikolojik danışma, danışan ile danışman arasındaki iletişime dayanır. Psikolojik danışman, uzmanlık düzeyinde eğitim almış bir kişi olarak danışma ilişkisini yürütür. Danışma ilişkisi, danışanın gelişmesi ve probleminin çözümüne yardım için belirlenmiş yer ve zamanda, belli sosyal kurallar içinde, yardıma özgü psikolojik yaklaşım ve tekniklerle yürütülen sistemli bir etkileşim sürecidir (Tan, 1986).

Psikolojik danışma; belli bir türde yardım ilişkisi, bir dizi etkinlikler, yöntemler veya hizmetlerin sunulduğu alandır (Nelson-Jones, 1993). Psikolojik yardım ilişkisinde, psikolojik danışmanın danışanla psikolojik zeminde iletişim kurarak işbirliği sağlaması hedeflenir. Ruh sağlığı hizmetleri arasında yer alan psikolojik danışma hizmetlerinin içeriği ve niteliği; uygulayıcı psikolojik danışmanın eğitimine, yetkinliğine, mesleki ve kişisel uyumuna bağlı olarak değişebilir (Sav, 2007).

Psikolojik danışmanlık ve rehberlik mesleğinde ortaya konan hizmet türlerinden birisi psikolojik danışma hizmetidir. Psikolojik danışma sürecinde;

terapötik koşullar ve terapötik beceriler kullanılarak, bireylerin psikolojik sorunlarının üstesinden gelmelerine profesyonel anlamda yardımcı olunmaktadır. Psikolojik danışma hizmeti, grupla ve bireysel olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır (Eryılmaz, 2013; Corey, 2000; Kepçeoğlu, 1994; Özgüven, 1990; Voltan-Acar, 2009; Yeşilyaprak, 2006).

Amerikan Psikolojik Danışma Derneği'nin psikolojik danışmanın alt alanlarına ilişkin tanımlamalarından yola çıkarak psikolojik danışmanlığı; normal kişilerle kişisel, mesleki, sosyal ve eğitsel konularda onları yetkinleştirmeye yönelik, kuramsal temelli, yapılandırılmış oturumlarla sürdürülen, danışanlara daha etkili düşünme, davranma ve hissetmeyi öğretme sürecini içeren ve bir dizi alt uzmanlıkları olan bir meslek olarak tanımlamaktadır (Sav, 2007).

Diğer alanlarda olduğu gibi psikolojik danışmanlık hizmetinin okullarda sunulması da patoloji ve pozitif odaklı olmak üzere iki boyutta gerçekleşmektedir. Patoloji odaklı yaklaşımın, psikolojik danışma uygulamalarına olumsuz etkileri bulunmaktadır. Patoloji odaklı yaklaşımda bireyler psikolojik danışmanlığın hastalara ya da uyumsuz bireylere yönelik olduğunu düşünmektedirler. Oysaki pozitif psikoloji anlayışına göre, psikolojik danışma hizmeti normal insanların hem uyum problemlerini çözmede hem de kapasitelerini geliştirmelerinde önemli bir araçtır (Eryılmaz, 2013; Terjesen ve ark., 2004). Okul psikolojik danışmanları öğrencilerin, velilerin ve öğretmenlerin psikolojik danışma hizmetine ilişkin tutumlarını değiştirmekle işe başlayabilirler. Bu bağlamda, öğrencilere hem psikolojik danışma sürecinde hem de eğitim-öğretim ortamlarında psikolojik danışmanlık mesleğinin normal bireylerin kapasitelerini geliştirici ve düzenleyici bir meslek olduğunu (Eryılmaz, 2013; Corey, 2000; Kepçeoğlu, 1994; Özgüven, 1990; Voltan-Acar, 2009; Yeşilyaprak, 2006). Patoloji odaklı psikolojik danışma süreci açısından bakıldığında okul psikolojik danışmanlarının görüştüğü ve psikolojik danışmanlık hizmeti sunduğu kişiler psikolojik açıdan olumlu işlevsellikte bulunan bireyler değildir. Herhangi bir problemi olan ve yaşamını ve kendisini yönetmekte sorunları olan bireylerdir (Eryılmaz, 2013; Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Bu öğrencilerle çalışırken problemlerin ve bireylerin pozitif yanlarına da değinmek gerekir. Problemlerinin ve kendilerinin olumlu yanlarını görmek, bireyleri problemlerini çözümü yönünde cesaretlendirir (Eryılmaz, 2013; Fredrickson, 2001). Eğitim kurumlarında görev yapan psikolojik danışmanlar; öğrencilerin yeteneklerinin

ve güçlü yanlarının pekiştirilmesinde ve yaşama aktarılmasında, ustalaşma ve olumlu duygular yaşamalarında önemli birer köşe taşı konumundadırlar(Eryılmaz, 2013).

Danışmanlık, bir süreç olması ile kişilik ve değerler gibi tanımlanması, ölçülmesi zor olan sübjektif değişkenleri içermesi nedeniyle bir sanat olarak değerlendirilebilirken aynı zamanda, insan davranışı ve yardım stratejileri bilgisine dayanması ile yapılandırılmış, ölçülebilir ve objektif bir sistem içermesi nedeniyle bir bilim dalı olarak da değerlendirilebilmektedir (Okun, 1997).

Psikolojik danışma ilişkisinin başlangıç aşmasında danışanlar umutsuzluk, üzüntü, mutsuzluk, karamsarlık, endişe gibi duygulara sahip olurlar. Bu duygulardan danışanların arınmalarını sağlamak ve danışanların problemlerini çözmek psikolojik danışma sürecinin en önemli amaçlarındandır. Bu sürecin sağlıklı atlatılması adına psikolojik danışmanlar pozitif psikolojiden faydalanabilirler(Eryılmaz, 2013).

Danışan ve psikolojik danışman psikolojik danışma sürecinin iki temel değişkenidir ve bilindiği üzere sürecin etkililiğinde hem danışana (örn., yardım almaya ilişkin motivasyon, kişilik özellikleri, ruh sağlığı, sosyal destek vb.) hem de psikolojik danışmana (örn., eğitim düzeyi, yeterliliği, kişilik özellikleri vb.) ait birçok faktör rol oynamaktadır. Kültürel özellikler de bu faktörler arasında yer alan en önemli değişkenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Hem danışanın hem de psikolojik danışmanın sahip olduğu kültürel özelliklerin psikolojik danışma sürecinde kritik bir öneme sahip olduğu bilinmektedir (Kağnıcı, 2013).

Psikolojik danışma süreci, alanında uzman psikolojik danışman ile danışan arasında bulunduğu sosyal çevre ile beraber, danışanın büyüüp gelişerek kendini gerçekleştirdiği, sorunlarını kendi başına çözebilecek olgunluğa erişmesi için yardım aldığı, öğrenme ve etkileşim ile birlikte gelişen bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Torun, 2007). Danışmanlık süreci, danışmanların başkalarının duygularını anlayabilme, aktif dinleme, duyguları yansıtma ve yorumlama, analiz, duygusal destek ve bilgilendirme gibi becerilerin duyarlı bir biçimde kazandırılmasına dayanmaktadır (Berridge, 1990). Danışmanların yardım sürecinde kaçınmaları gereken davranışlar ise, kendi değer sistemlerini danışanlarına benimsetmeye çalışmak, danışanları eleştirmek ve yargılamak, acıma duyguları ile yaklaşmak, ısrarcı ve yönlendirici olmak gibi tutumları içermektedir. Bu tip davranışlar

danışanın seçim yapma ve karar alma özgürlüğünü kısıtlayarak danışmana bağlanma duygularını geliştirir ve sorumluluk duygusunun gelişmesini zorlaştırır (Öcal, 2004).

Psikolojik danışma sürecinin etkililiğini belirlemede psikolojik danışmanın öz-yetkinliğinin, tutum ve davranışlarının, danışan ile nasıl bir ilişki kurduğunun ne denli önemli olduğunu anlamada, ilke ve tekniklerin uygulanmasında mekanik bir bakış açısının olamayacağını kavramada hem temel hem de çağdaş psikolojik danışma kuramları yeterince yol gösterici olmaktadır (İkiz ve Totan, 2014).

Psikolojik danışman, bireyin yetenekleri, becerileri, ilgileri, tavırları, güdülleri, kişisel ve duygusal problemleri konusunda, kendisini daha iyi anlaması, problem çözme becerilerinin geliştirilmesi, kendi kendine kararlar alabilir ve problemlerini çözebilir hale gelmesini amaçlar. Psikolojik danışma, sözel ve sözel olmayan iletişim yolları ile bireyin problemine çözüm yolu bulmasını, tutum ve davranışlarında değişiklik meydana gelmesini amaçlayan bir süreçtir. Bu süreç içinde danışmanın kendine olan özgüveni artar ve problemlerini çözebilmesi yönünden bir gelişme sağlanır (Özgüven, 2000).

Etkili psikolojik danışman kişilerarası ve teknik yeterlikleri arasında denge oluşturabilen, kişisel ve bilimsel yeterliklerini başarılı bir şekilde bütünleştirebilen biri olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik danışmanın yardım etme becerilerindeki ve kuramsal uygulamalarındaki etkililiğinin onların öz-yetkinliğine bağlı olduğu ileri sürülmektedir. Psikolojik danışman adaylarının mesleğe başlamadan önce bilgi beceri ve kişisel özellikler açısından kendi yeterliklerine ilişkin algılarının ortaya çıkarılmasının daha güvenli ve yetkin psikolojik danışmanları mezun etmede psikolojik danışman eğitimleri için önemli bir veri kaynağı olacağı ve eğitimcilere yeni bir bakış açısı kazandırmanın yanı sıra öz-yetkinlik geliştirmeye yönelik eğitim programlarının planlanmasına ışık tutacağı vurgulanmaktadır (İkiz ve Totan, 2014).

Psikolojik danışma, probleme sahip kişi (danışan) ile onun bireysel probleminin çözümüne yardımcı olabilecek uzman kişi (danışman) arasında, problemin çözümüne yönelik olarak kişi-kişiye ve yüz-yüze iletişim kurulan bir yardım ilişkisidir. Danışmanla danışan arasında kurulan bu yardım ilişkisi, aralarında bir aktarım sürecinin bulunduğu bir iletişimdir. Bu süreçte psikolojik danışmanın mesleği kimliği ile iletişim kurduğu bireysel kimliği iç içe geçmiş ve kaynaşmıştır.

Psikolojik danışmanın kişilik özellikleri bu noktada yardım ilişkisinin etkili öğelerinden biri olmaktadır (Sav, 2007).

Corey'e (1996) göre, etkili bir psikolojik danışmanın bir kimliği vardır. Kim olduğunu, ne olabileceğini, yaşamdan ne istediğini, kendisi için önemli olanın ne olduğunu bilir. Değerlerini ve amaçlarını gözden geçirmeye isteklidir. Kendisine karşı saygı duyar. Kendi güçlü yanlarının farkındadır. Kendisini güçlü ve yeterli hisseder. Bu gücünü danışanların sağlığı için kullanır. Değişime açıktır. Kendisine ve başkalarına ilişkin farkındalığını geliştirir. Danışanın dünyasını anlayabilir, sahiplenmeden onunla empati kurabilir. Otantik, dürüst ve saydamdır. Kendisini uygun bir biçimde diğer insanlara açar. Maskelerin, savunmaların ve rollerin arkasına saklanmaz. Kültürün kendisini etkilediğinin farkındadır. Kendisini yeniden keşfedebilir, yeniden yaratabilir. Değişmek istediği yönde kararlar alabilir. Kendi yaşamı ile ilgili seçimler yapabilir. Kendisi, başkaları ve dünya hakkındaki erken kararlarının farkındadır. Sınırlarını koruyabilir. Psikolojik danışma ortamında konuşulan ve yaşanılanların özel yaşantısını etkilemesine izin vermez. Tükenmişlik yaşayabileceğini hissettiğinde önlemini alır (Sav, 2007).

Bütün psikolojik danışma uygulamalarında terapötik sürecin en önemli unsurlarından birisi psikolojik danışmandır. Psikolojik danışman gerekli yardım etme becerileri konusunda uzmanlaşmış kişidir (Voltan-Acar, 2001).

III. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma modeli, örneklem grubu, veri toplama araçları, veri toplama sürecine dair bilgiler ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntem ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

A. Araştırma Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli; en az iki olmakla birlikte ikiden daha fazla sayıdaki değişken arasında, birlikte değişim varlığı ve/veya derecesini ölçmeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Fraenkel ve Wallen, 2009; Karasar, 2005).

Araştırmanın değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin yaş, cinsiyet, çalıştığı kurum, kıdem-tecrübe, gelir düzeyi ve eğitim durumu bağımsız değişkenlerine göre karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar verilmesi belirlenmiştir.

B. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemi Türkiye'nin İstanbul ilinde yaşayan 22-65 yaş aralığındaki psikolojik danışmanlar oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini, pandemi dönemi göz önünde bulundurularak ulaşılabilirlik ve elverişlilik açısından Google Formlar üzerinden; kolay örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Kolay örnekleme yönteminde, araştırma için en kolay ve hızlı bir şekilde ulaşılabilir katılımcılar tercih edilmekte ve sonuçlar çalışma grubunu tanımlamaktadır (Creswell, 2014). Araştırmada katılımcı olan psikolojik danışmanların çalışmaya uygunluğu ve gönüllü olmaları esas alınmıştır. Buna göre çalışmaya gönüllü katılan 310 psikolojik danışman çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil olan tüm gönüllü psikolojik danışmanlar 22-54 yaş aralığında olup, İstanbul'da ikamet etmektedir.

C. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, araştırmacı tarafından oluşturulmuş olup, demografik bilgilerin yer aldığı Sosyo-Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, psikolojik danışmanların narsizm düzeylerini belirleyebilmek için Narsistik Kişilik Envanteri-NKE (Narcissistic Personality Inventory-NPI-16), kişilerarası ilişki düzeylerini belirleyebilmek için Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) kullanılmıştır. Araştırma anketleri çevrimiçi anket yöntemi kullanılarak Google Formlar aracılığıyla katılımcılara uygulanmıştır.

1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Araştırmada, narsistik kişilik yapısı ve kişilerarası ilişki düzeyleri değişkenlerinin sosyo-demografik değişkenler ile ilişkisini incelemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve psikolojik danışmanlara; yaş, cinsiyet, çalıştığı kurum, kıdem, gelir düzeyi ve eğitim durumunu içeren bir sosyo-demografik form yöneltilmiştir.

2. Narsistik Kişilik Envanteri-NKE (Narcissistic Personality Inventory-NPI-16)

Narsistik kişilik eğilimlerinin belirlenmesi için 16 maddelik Narsistik Kişilik Envanteri kullanılmıştır. İlk olarak 1979 yılında, Dr. Robert Raskin ve Dr. H.C.S. Hall tarafından 54 madde şeklinde geliştirilmiştir. Bu ölçek daha sonra madde ve faktör analizleri yapılarak 40 maddeye indirgenmiştir. Ardından, Dr. Robert Raskin ve Dr. Howard Terry tarafından günümüzde de yaygın olarak kullanılan hale dönüştürülmüştür. 2006 yılında, NPI ölçeği 16 soruya indirilerek yeniden düzenlenmiştir. Hem zaman kaybını engellemekte hem de katılımcılardan doğabilecek hata oranını düşürmek amacıyla 16 sorudan oluşan bir ölçek haline getirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye standardizasyon, geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları ise 2009 yılında gerçekleştirilmiştir (Atay, 2009).

Narsistik Kişilik Envanteri'nin toplam puanı ile birlikte, "Otorite", "Teşhircilik", "Sömürücülük", "Hak İddia Etme", "Kendine Yeterlilik" ve "Üstünlük" olmak üzere 6 alt boyutu bulunmaktadır. Öz bildirime dayalı ölçeğin yönergesinde katılımcılardan her bir tutum çifti içerisinde kendilerine en yakın olan

maddeyi seçmeleri istenmektedir. Tutum çifti içerisinde seçilen her bir madde narsistik eğilime göre 0 ya da 1 puan olarak değerlendirilmektedir. Envanterden alınacak yüksek puan narsistik kişilik eğilimlerinin, narsizm toplam puanının ve narsizm alt boyut puanlarının arttığını göstermektedir.

3. Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT)

Şahin ve arkadaşları tarafından (2007) insanların kişilerarası ilişkilerinde ne düzeyde bir tarz kullandıklarını saptayabilmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Şahin ve arkadaşları tarafında 2007 yılında gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin “Baskın Tarz”, “Kaçınan Tarz”, “Öfkeli Tarz”, “Duyarsız Tarz”, “Manipülatif Tarz” ve “Küçümseyici-Alaycı Tarz” olmak üzere 6 alt boyutu bulunmaktadır. 60 maddeden oluşan bu ölçek, kendini değerlendirme ölçeğidir. Maddeler “Sizi ne kadar tanımlıyor?” sorusuna göre cevaplandırılmaktadır. 5’li likert tipten oluşan ölçekte, %0, %25, %50, %75 ve %100 şeklinde cevaplama anahtarı bulunmaktadır. %0, 1 puan; %25, 2 puan; %50, 3 puan; %75, 4 puan ve %100, 5 puan ile değerlendirilmektedir. Buna göre ölçekten en az 60, en fazla 300 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan puan arttıkça bireyin, kişilerarası ilişkilerde daha bencil, saldırgan, eleştiriye açık olmayan ve daha fazla büyülenmeci tarz gösterdiği belirlenmektedir. Buna göre, ölçekten alınan puan arttıkça kişilerarası ilişki tarzları olumsuz yönde etkilenmektedir.

D. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler 2021 Kasım ve Aralık aylarında, Google Forms aracılığıyla WhatsApp, Facebook, Twitter ve Instagram olmak üzere sosyal medya üzerinden, 2 ay içerisinde toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplanması öncesinde İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurul’dan araştırma için etik kurul izni alınmıştır (Bkz. Ek4: Etik Onay Kodu: 02.03.2022–42923). Araştırma için katılımcılardan gönüllülük esasına uygun olarak onay alınmıştır. Araştırma anketinin giriş kısmında çalışmanın amacı, katılımcının rolü, araştırma sürecinin gizlilik esası, araştırmacı ile iletişim sağlayabilmek için araştırmacının mail adresi ve önemli görülen açıklamalara yer verilmiştir. Araştırmaya katılmak için 22-65 yaş aralığında olma, İstanbul’da yaşıyor olma ve Psikolojik Danışman (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans mezunu) olma şartı belirtilmiştir. Katılımcılar için gerekli bilgilendirmenin yapıldığı bu çalışmada katılımcılardan herhangi bir kimlik

veya özel kişisel bilgi talep edilmemiştir. Araştırmada kullanılan Sosyo-demografik Kişisel Bilgi Formu, Narsistik Kişilik Envanteri-NKE (Narcissistic Personality Inventory-NPI-16) ve Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği gizlilik esasına uygun olarak sadece veri toplama aracı amacıyla kullanılmıştır.

E. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırma verileri katılımcılara uygulanan ölçekler aracılığı ile elde edilmiştir. Bu araştırma kapsamında toplamda 310 katılımcıdan veri toplanmıştır. Tüm istatistiksel analizler IBM SPSS sürüm 25.0 (SPSS Inc, Chicago, Illinois, ABD) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Kategorik değişkenler ise sayı (N) ve yüzde (%) olarak verilmiştir.

Çalışmanın sürekli verileri normallik varsayımları açısından incelendiğinde, Mayers çarpıklık ve basıklık değerlerinin 50'den küçük örnekler için $\pm 1,96$ eşik, 51'den 100'e kadar olan örnekler için $\pm 2,58$ eşik ve 100'den büyük örnekler için ise $\pm 3,29$ eşik değerinin kullanılması gerektiğini önermiştir (Mayers, 2013 s.53). Çalışmanın sürekli verileri, çarpıklık ve basıklık değerleri açısından incelendiğinde; $\pm 3,29$ eşik değer aralığında olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca Kolmogorov Smirnov değerlerinin $p < 0.05$ olduğu belirlenmiştir. Bundan dolayı çalışmanın sürekli verilerinin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir (Corder ve Foreman, 2009; Mayers, 2013). Çalışmada sürekli veriler arasındaki ilişkiyi belirlemek için nonparametrik testlerden spearman korelasyon analizi yapılmıştır. Bununla birlikte sürekli değişkenler ile ölçekler arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek üzere nonparametrik testlerden Mann Whitney U testi ve Kruskall Wallis H testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı fark oluşması durumunda, anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek adına Post-Hoc testi yapılmıştır. Varyansın homojen dağılmaması ve örneklem sayılarının eşit olmamasından dolayı Games-Howell Post-Hoc testi seçilmiştir. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir (Corder ve Foreman, 2009).

IV. BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında, araştırmanın amacına uygun olarak test edilmesi planlanan hipotezler çerçevesinde yapılan istatistiksel analizlere ve bu analizlerin sonuçlarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Öncelikle çalışmada yer alan ölçek ve alt boyutlarına ilişkin betimleyici istatistiksel analiz sonuçları verilmiştir. Ardından, katılımcıların sosyo-demografik bilgilerine yer verilmiştir. Son olarak, araştırmanın bağımlı değişkenleri arasındaki ilişkiler ve bu değişkenlerin yaş, cinsiyet, çalıştığı kurum, kıdem, gelir düzeyi ve eğitim durumu gibi bağımsız değişkenlere göre karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar verilmiştir.

Çizelge 1. Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ve Narsistik Kişilik Envanteri İle Alt Boyutlarına Ait Betimsel Bilgiler

Değişkenler	N	Min.	Maks.	Ort.	SS	Çarpıklık		Basıklık	
						Z	SH	Z	S _H
KİT-Baskın Tarz	310	14,00	70,00	34,27	14,71	-0,56	0,13	-0,79	0,270
KİT-Kaçıngan Tarz	310	11,00	55,00	29,19	10,19	0,37	0,13	-0,64	0,270
KİT-Öfkeli Tarz	310	9,00	45,00	25,81	8,13	0,07	0,13	-0,78	0,270
KİT-Duyarsız Tarz	310	11,00	55,00	27,98	10,12	0,48	0,13	-0,56	0,270
KİT-Manipülatif Tarz	310	10,00	50,00	27,52	8,98	0,30	0,13	-0,57	0,270
KİT-Küçümseyici Alaycı Tarz	310	5,00	25,00	13,38	4,82	0,21	0,13	-0,91	0,270
Narsizm Toplam	310	,00	16,00	6,90	3,79	0,44	0,13	-0,72	0,270
Otorite	310	,00	2,00	1,03	0,78	-0,06	0,13	-1,38	0,270
Teşhircilik	310	,00	3,00	1,29	1,06	0,12	0,13	-1,27	0,270
Sömürücülük	310	,00	3,00	1,50	0,94	-0,02	0,13	-0,88	0,270
Hak İddia Etme	310	,00	2,00	0,56	0,69	0,82	0,13	-0,53	0,270
Kendine Yeterlilik	310	,00	3,00	1,26	1,03	0,32	0,27	-1,05	0,270
Üstünlük	310	,00	3,00	1,23	1,08	0,35	0,13	-1,16	0,270

KİT=Kişiler arası iletişim tarzları ölçeği, N=Sayı, Min=Minimum, Maks=Maksimum, Ort=Ortalama, SS=Standart sapma, SH=standart hata

Çizelge 1’de araştırmada kullanılan ölçeklere ait ortalama, standart sapma, minimum, maksimum puanları ile çarpıklık ve basıklık değerleri verilmiştir.

Çizelge 2. Katılımcılar İle İlgili Sosyo-demografik Veriler (N=310)

Değişkenler	Grup	N	%
Yaş	22-24 yaş	87	28,1
	25-34 yaş	157	50,6
	34-44 yaş	53	17,1
	45-54 yaş	13	4,2
Cinsiyet	Kadın	189	61,0
	Erkek	121	39,0
Çalıştığı kurum	Eğitim kurumu (Okul, Kurs vb.)	149	48,1
	Askeriye (Milli savunma bakanlığı)	12	3,9
	Rehabilitasyon merkezi	11	3,5
	Psikolojik danışma merkezi	14	4,5
	Aile danışmanlığı merkezi	13	4,2
	Diğer/Çalışmıyor	111	35,8
Kıdem	1-5 yıl	195	62,9
	6-10 yıl	62	20,0
	11-15 yıl	37	11,9
	>15 yıl	16	5,2
Gelir düzeyi	Düşük (0-3000TL)	52	16,8
	Orta (3000-75000TL)	187	60,3
	Yüksek (>75000TL)	71	22,9
Eğitim durumu	Lisans	206	66,5
	Yüksek lisans	80	25,8
	Doktora	24	7,7

N=Sayı, %=Frekans

Çizelge 2 incelendiğinde, yaş değişkenine göre çalışma grubunun 87'si (%28.1) 22-24, 157'si (%50.6) 25-34, 53'ü (%17.1) 35-44 ve 13'ü (%4.2) 45-54 yaş aralığındadır. Cinsiyet değişkenine göre çalışma grubunun 189'u (%61.0) kadın ve 121'i (%39.0) erkektir. Çalıştığı kurum değişkenine göre 149'u (%48.1) eğitim kurumu (okul, kurs vb.), 12'si (%3.9) askeriye (Milli Savunma Bakanlığı), 11'i (%3.5) rehabilitasyon merkezi, 14'ü (%4.5) psikolojik danışma merkezi, 13'ü (%4.2) aile danışmanlığı merkezi ve 111'i (%35.8) diğer/çalışmıyor şeklindedir. Kıdem değişkenine göre çalışma grubunun 195'i (%62.9) 1-5 yıl, 62'si (%20.0) 6-10 yıl, 37'si (%11.9) 11-15 yıl ve 16'sı (%5.2) 15+ yıl tecrübeye sahiptir. Gelir düzeyi değişkenine göre çalışma grubunun 52'si (%16.8) düşük, 187'si (%60.3) orta ve 71'i (%22.9) yüksek gelir düzeyine sahiptir. Eğitim düzeyi değişkenine göre çalışma grubunun 206'sı (%66.5) lisans, 80'i (%25.8) yüksek lisans ve 24'ü (%7.7) doktora düzeyindedir.

Çizelge 3. Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ve Narsistik Kişilik Envanteri İle Alt Boyutlarına İlişkin Ait Korelasyon Sonuçları (n=310)

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1- KİT Baskın Tarz	rho	1												
	p	.												
2- KİT Kaçıngan Tarz	rho	,816**	1											
	p	<0.001	.											
3- KİT Öfkeli Tarz	rho	,791**	,771**	1										
	p	<0.001	<0.001	.										
4- KİT Duyarsız Tarz	rho	,779**	,807**	,720**	1									
	p	<0.001	<0.001	<0.001	.									
5- KİT Manipülatif Tarz	rho	,868**	,816**	,738**	,756**	1								
	p	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	.								
6- KİT Küçümseyici Alaycı Tarz	rho	,777**	,698**	,711**	,685**	,688**	1							
	p	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	.							
7-Narsizm Toplam	rho	,625**	,511**	,530**	,457**	,545**	,511**	1						
	p	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	.						
8-Otorite	rho	,404**	,338**	,368**	,310**	,325**	,336**	,625**	1					
	p	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	.					
9-Teşhircilik	rho	,429**	,290**	,368**	,228**	,401**	,336**	,704**	,332**	1				
	p	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	.				
10-Sömürücülük	rho	,374**	,284**	,329**	,258**	,315**	,306**	,725**	,398**	,404**	1			
	p	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	.			
11-Hak İddia Etme	rho	,468**	,458**	,416**	,420**	,446**	,384**	,417**	,198**	,231**	,166**	1		
	p	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	0,003	.		
12-Kendine Yeterlilik	rho	,424**	,378**	,340**	,352**	,348**	,404**	,681**	,282**	,309**	,379**	,238**	1	
	p	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	.	
13-Üstünlük	rho	,459**	,402**	,379**	,384**	,422**	,373**	,744**	,346**	,427**	,496**	,145*	,464**	1
	p	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	0,011	<0.001	.

*Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (Spearman korelasyon testi), ** Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (Spearman korelasyon testi)

Çizelge 3 incelendiğinde psikolojik danışmanlara ait Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ve Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanları ve alt boyut puanları arasındaki ilişkiler sperman korelasyon analizi ile gösterilmiştir. Bu analize göre:

Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,625$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Otorite” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,404$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Teşhircilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,429$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Sömürücülük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,374$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Hak İddia Etme” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,468$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Kendine Yeterlilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,424$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Üstünlük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,459$ $p<0.001$).

Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Kaçınan Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,511$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Kaçınan Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Otorite” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,338$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Kaçınan Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Teşhircilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak

anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,290$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Kaçınan Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Sömürücülük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,284$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Kaçınan Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Hak İddia Etme” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,458$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Kaçınan Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Kendine Yeterlilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,378$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Kaçınan Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Üstünlük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,402$ $p<0.001$).

Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Öfkeli Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,530$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Öfkeli Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Otorite” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,368$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Öfkeli Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Teşhircilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,368$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Öfkeli Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Sömürücülük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,329$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Öfkeli Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Hak İddia Etme” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,416$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Öfkeli Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Kendine Yeterlilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamli bir iliski saptanmiftir ($\rho=0,340$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Öfkeli Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt

boyutlarından “Üstünlük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,379$ $p<0.001$).

Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Duyarsız Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,457$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Duyarsız Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Otorite” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,310$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Duyarsız Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Teşhircilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,228$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Duyarsız Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Sömürücülük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,258$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Duyarsız Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Hak İddia Etme” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,420$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Duyarsız Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Kendine Yeterlilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,352$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Duyarsız Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Üstünlük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,384$ $p<0.001$).

Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Manipülatif Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,454$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Manipülatif Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Otorite” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,325$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Manipülatif Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Teşhircilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,401$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Manipülatif Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik

Envanteri alt boyutlarından “Sömürücülük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,315$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Manipülatif Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Hak İddia Etme” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,446$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Manipülatif Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Kendine Yeterlilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,348$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Manipülatif Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Üstünlük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,422$ $p<0.001$).

Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Küçümseyici Alaycı Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,511$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Küçümseyici Alaycı Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Otorite” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,336$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Küçümseyici Alaycı Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Teşhircilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,336$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Küçümseyici Alaycı Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Sömürücülük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,306$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Küçümseyici Alaycı Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Hak İddia Etme” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,384$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Küçümseyici Alaycı Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Kendine Yeterlilik” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,404$ $p<0.001$). Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Küçümseyici Alaycı Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Üstünlük” puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($\rho=0,373$ $p<0.001$).

Çizelge 4. Yaş Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi

Değişkenler	Yaş	N	$\bar{X}_{Sıra}$	χ^2	Sd	p	Post - Hoc
KİT-Baskın Tarz	(1)22-24 yaş	87	148,91	4,672	3	0.197	-
	(2)25-34 yaş	157	152,34				
	(3)35-44 yaş	53	164,25				
	(4)45-54 yaş	12	202,00				
KİT-Kaçıngan Tarz	(1)22-24 yaş	87	144,99	6,295	3	0.098	-
	(2)25-34 yaş	157	151,65				
	(3)35-44 yaş	53	174,80				
	(4)45-54 yaş	12	193,58				
KİT-Öfkeli Tarz	(1)22-24 yaş	87	153,28	4,148	3	0.246	-
	(2)25-34 yaş	157	148,72				
	(3)35-44 yaş	53	172,08				
	(4)45-54 yaş	12	184,65				
KİT-Duyarsız Tarz	(1)22-24 yaş	87	139,90	8,680	3	0.034	-
	(2)25-34 yaş	157	154,18				
	(3)35-44 yaş	53	172,76				
	(4)45-54 yaş	12	205,42				
KİT-Manipülatif Tarz	(1)22-24 yaş	87	147,38	4,786	3	0.188	-
	(2)25-34 yaş	157	154,41				
	(3)35-44 yaş	53	160,00				
	(4)45-54 yaş	12	204,65				
KİT-Küçümseyici Alaycı Tarz	(1)22-24 yaş	87	139,99	5,202	3	0.158	-
	(2)25-34 yaş	157	156,70				
	(3)35-44 yaş	53	172,50				
	(4)45-54 yaş	12	175,46				

Kruskal Wallis Test, Post-Hoc=Games-Howell, $p < 0.05$

Çizelge 4 incelendiğinde araştırmada psikolojik danışmanların yaş değişkenine göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre yaş değişkeni ile KİT ölçeği alt boyutlarından “Duyarsız Tarz” puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($\chi^2 = 8,680$ $p = 0.034$). Diğer ölçek alt boyut puanları ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > 0.05$).

Çizelge 5. Yaş Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi

Değişkenler	Yaş	N	$\bar{x}$ Sıra	χ^2	Sd	p	Post - Hoc
Narsizm Toplam	(1)22-24 yaş	87	143,70	4,80 6	3	0.18 7	-
	(2)25-34 yaş	157	156,00				
	(3)35-44 yaş	53	163,03				
	(4)45-54 yaş	12	197,73				
Otorite	(1)22-24 yaş	87	147,64	1,30 4	3	0.72 8	-
	(2)25-34 yaş	157	156,82				
	(3)35-44 yaş	53	163,54				
	(4)45-54 yaş	12	159,35				
Teşhircilik	(1)22-24 yaş	87	153,06	0,40 3	3	0.94 0	-
	(2)25-34 yaş	157	154,98				
	(3)35-44 yaş	53	157,92				
	(4)45-54 yaş	12	168,27				
Sömürücülük	(1)22-24 yaş	87	141,45	7,82 2	3	0.05 0	-
	(2)25-34 yaş	157	155,84				
	(3)35-44 yaş	53	164,71				
	(4)45-54 yaş	12	207,85				
Hak iddia etme	(1)22-24 yaş	87	155,38	2,97 3	3	0.39 6	-
	(2)25-34 yaş	157	152,00				
	(3)35-44 yaş	53	157,22				
	(4)45-54 yaş	12	191,54				
Kendine Yeterlilik	(1)22-24 yaş	87	140,95	5,47 2	3	0.14 0	-
	(2)25-34 yaş	157	157,01				
	(3)35-44 yaş	53	166,41				
	(4)45-54 yaş	12	190,12				
Üstünlük	(1)22-24 yaş	87	141,38	7,26 2	3	0.06 4	-
	(2)25-34 yaş	157	154,66				
	(3)35-44 yaş	53	170,49				
	(4)45-54 yaş	12	199,08				

Kruskal Wallis Test, Post-Hoc=Games-Howell, $p < 0.05$

Çizelge 5 incelendiğinde araştırmada psikolojik danışmanların yaş değişkenine göre Narsistik Kişilik Envanteri ve alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre yaş değişkeni ile Narsizm ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > 0.05$).

Çizelge 6. Cinsiyet Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Mann Whitney -U Testi Analizi

Değişkenler	Cinsiyet	N	S.O	S.T	Z	p
KİT-Baskın Tarz	Kadın	189	140,36	26528,50	-3,717	<0.001
	Erkek	121	179,14	21676,50		
KİT-Kaçıngan Tarz	Kadın	189	143,48	27118,00	-2,952	0.003
	Erkek	121	174,27	21087,00		
KİT-Öfkeli Tarz	Kadın	189	149,87	28324,50	-1,384	0.166
	Erkek	121	164,30	19880,50		
KİT-Duyarsız Tarz	Kadın	189	141,82	26804,50	-3,360	0.001
	Erkek	121	176,86	21400,50		
KİT-Manipülatif Tarz	Kadın	189	144,75	27358,50	-2,640	0.008
	Erkek	121	172,29	20846,50		
KİT-Küçümseyici Alaycı Tarz	Kadın	189	145,51	27500,50	-2,458	0.014
	Erkek	121	171,11	20704,50		

S.O=Sıra ortalamaları, S.T= Sıra toplamaları, Mann Whitney-U Test, $p<0.05$

Çizelge 6 incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney-U test sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre cinsiyet değişkeni ile KİT ölçeği alt boyutlarından “Baskın tarz” puanları ($Z=-3,717$ $p<0.001$), “Kaçıngan tarz” puanları ($Z=-2,952$ $p=0.003$), “Duyarsız tarz” puanları ($Z=-3,360$ $p=0.001$), “Manipülatif tarz” puanları ($Z=-2,640$ $p=0.008$) ve “Küçümseyici alaycı tarz” puanları ($Z=-2,458$ $p=0.014$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Cinsiyet açısından KİT ölçeği alt boyut puanları arasında belirlenen farklılık erkekler lehine gerçekleşmiştir.

Çizelge 7. Cinsiyet Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam puan ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Mann Whitney -U Testi Analizi

Değişkenler	Cinsiyet	N	S.O	S.T	Z	p
Narsizm Toplam	Kadın	189	145,48	27495,50	-2,468	0.014
	Erkek	121	171,15	20709,50		
Otorite	Kadın	189	154,74	29245,50	-0,199	0.842
	Erkek	121	156,69	18959,50		
Teşhircilik	Kadın	189	153,19	28953,00	-0,590	0.555
	Erkek	121	159,11	19252,00		
Sömürücülük	Kadın	189	148,75	28114,50	-1,734	0.083
	Erkek	121	166,04	20090,50		
Hak iddia etme	Kadın	189	151,72	28675,50	-1,041	0.298
	Erkek	121	161,40	19529,50		
Kendine yeterlilik	Kadın	189	145,11	27426,50	-2,652	0.008
	Erkek	121	171,72	20778,50		
Üstünlük	Kadın	189	144,05	27226,00	-2,920	0.004
	Erkek	121	173,38	20979,00		

S.O=Sıra ortalamaları, S.T= Sıra toplamaları, Mann Whitney-U Test, $p<0.05$

Çizelge 7 incelendiğinde araştırmada psikolojik danışmanların cinsiyet değişkenine göre Narsistik Kişilik Envanteri toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney-U test sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre cinsiyet değişkeni ile Narsizm ölçeği toplam puanı ($Z=-2,468$ $p=0.014$), Narsizm ölçeği alt boyutlarından “Kendine yeterlilik” puanı ($Z=-2,652$ $p=0.008$) ve “Üstünlük” puanı ($Z=-2,920$ $p=0.004$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Cinsiyet açısından Narsizm ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında belirlenen farklılık erkekler lehine gerçekleşmiştir.

Çizelge 8. Çalıştığı Kurum Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi

Değişkenler	Çalıştığı Kurum	N	$\bar{x}_{Sıra}$	χ^2	Sd	p	Post-Hoc
KİT-Başkan Tarz	(1) Eğitim Kurumu	149	157,60	20,767	5	0.001	2>6
	(2) Askeriye	12	211,38				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	200,73				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	209,64				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	178,62				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	132,62				
KİT-Kaçıngan Tarz	(1) Eğitim Kurumu	149	156,29	21,111	5	0.001	-
	(2) Askeriye	12	200,42				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	206,14				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	208,86				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	196,00				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	133,09				
KİT-Öfkeli Tarz	(1) Eğitim Kurumu	149	152,02	16,151	5	0.006	2>6
	(2) Askeriye	12	214,58				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	201,73				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	208,04				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	166,08				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	141,34				
KİT-Duyarsız Tarz	(1) Eğitim Kurumu	149	156,01	19,806	5	0.001	4>6
	(2) Askeriye	12	194,08				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	201,59				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	223,36				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	177,46				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	134,94				
KİT-Manipülatif Tarz	(1) Eğitim Kurumu	149	159,24	20,921	5	0.001	-
	(2) Askeriye	12	199,00				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	202,09				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	210,07				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	183,96				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	130,94				
KİT-Küçümseyici Alaycı Tarz	(1) Eğitim Kurumu	149	156,05	23,497	5	<0.001	4>6
	(2) Askeriye	12	208,54				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	220,36				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	208,96				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	183,08				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	132,63				

Kruskal Wallis Test, Post-Hoc=Games-Howell, p<0.05

Çizelge 8 incelendiğinde araştırmada psikolojik danışmanların çalıştığı kurum değişkenine göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre çalıştığı kurum değişkeni ile KİT ölçeği alt boyutlarından “Baskın tarz” puanları ($\chi^2=20,767$ p=0.001), “Kaçınan tarz” puanları ($\chi^2 =21,111$ p=0.001), “Öfkeli tarz” puanları ($\chi^2 =16,151$ p=0.006), “Duyarsız Tarz” puanları ($\chi^2 =19,806$ p=0.001), “Manipülatif tarz” puanları ($\chi^2 =20,921$ p=0.001) ve “Küçümseyici alaycı tarz” puanları ($\chi^2 =23,497$ p<0.001) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamak için yapılan Post-Hoc analizi sonucuna göre çalıştığı kurum askeriye olan katılımcıların Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Kaçınan tarz” puanları (p=0.044) ve “Öfkeli tarz” puanlarının (p=0.038) istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca psikolojik danışma merkezinde çalışan katılımcıların Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Duyarsız tarz” puanları (p=0.025) ve “Küçümseyici alaycı tarz” puanlarının (p=0.044) istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 9. Çalıştığı Kurum Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam puan ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi

Değişkenler	Çalıştığı Kurum	N	$\bar{x}_{Sıra}$	χ^2	Sd	p	Post-Hoc
Narsizm Toplam	(1) Eğitim Kurumu	149	154,93	17,353	5	0.004	4>6
	(2) Askeriye	12	193,21				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	205,27				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	214,57				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	179,31				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	137,02				
Otorite	(1) Eğitim Kurumu	149	156,48	2,982	5	0.703	-
	(2) Askeriye	12	160,67				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	180,59				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	173,93				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	167,35				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	147,43				
Teşhircilik	(1) Eğitim Kurumu	149	157,31	9,327	5	0.097	-
	(2) Askeriye	12	164,29				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	202,95				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	194,68				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	161,85				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	141,73				
Sömürücülik	(1) Eğitim Kurumu	149	154,65	13,999	5	0.016	4>1 4>6
	(2) Askeriye	12	183,79				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	191,23				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	220,89				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	147,62				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	142,72				
Hak iddia etme	(1) Eğitim Kurumu	149	159,27	13,834	5	0.017	-
	(2) Askeriye	12	165,92				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	185,82				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	188,82				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	196,88				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	137,27				
Kendine Yeterlilik	(1) Eğitim Kurumu	149	150,33	17,510	5	0.004	2>1 2>6
	(2) Askeriye	12	229,04				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	204,05				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	169,64				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	191,58				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	143,67				
Üstünlük	(1) Eğitim Kurumu	149	158,36	12,479	5	0.029	4>6
	(2) Askeriye	12	174,17				
	(3) Rehabilitasyon merkezi	11	178,45				
	(4) Psikolojik danışma merkezi	14	214,57				
	(5) Aile danışmanlığı merkezi	13	166,08				
	(6) Diğer/Çalışmıyor	111	138,68				

Çizelge 9 incelendiğinde araştırmada psikolojik danışmanların çalıştığı kurum değişkenine göre Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı ve alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre çalıştığı kurum değişkeni ile narsizm toplam puanı ($\chi^2 = 17,353$ $p=0.004$), Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Sömürücülük” puanı ($\chi^2 = 13,999$ $p=0.016$), “Hak iddia etme” puanı ($\chi^2 = 13,834$ $p=0.017$), “Kendine yeterlilik” puanı ($\chi^2 = 17,510$ $p=0.004$) ve “Üstünlük” puanı ($\chi^2 = 12,479$ $p=0.029$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamak için yapılan Post-Hoc analizi sonucuna göre çalıştığı kurum psikolojik danışma merkezi olan katılımcıların Narsizm toplam puanı ($p=0.037$), “Sömürücülük” puanı ($p=0.006$) ve “Üstünlük” puanı ($p=0.036$) istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalıştığı kurum askeriye olan katılımcıların “Kendine yeterlilik” puanı istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0.023$).

Çizelge 10. Kıdem Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi

Değişkenler	Kıdem	N	$\bar{x}_{Sıra}$	χ^2	Sd	p	Post - Hoc
KİT-Baskın Tarz	(1)1-5 yıl	195	156,91	0,244	3	0.970	-
	(2)5-10 yıl	62	155,61				
	(3)10-15 yıl	37	150,89				
	(4)>15 yıl	16	148,50				
KİT-Kaçıngan Tarz	(1)1-5 yıl	195	154,11	0,732	3	0.866	-
	(2)5-10 yıl	62	163,40				
	(3)10-15 yıl	37	148,93				
	(4)>15 yıl	16	157,06				
KİT-Öfkeli Tarz	(1)1-5 yıl	195	157,84	1,039	3	0.792	-
	(2)5-10 yıl	62	157,69				
	(3)10-15 yıl	37	145,99				
	(4)>15 yıl	16	140,47				
KİT-Duyarsız Tarz	(1)1-5 yıl	195	151,37	3,349	3	0.341	-
	(2)5-10 yıl	62	173,95				
	(3)10-15 yıl	37	150,64				
	(4)>15 yıl	16	145,63				
KİT-Manipülatif Tarz	(1)1-5 yıl	195	158,85	1,764	3	0.623	-
	(2)5-10 yıl	62	149,04				
	(3)10-15 yıl	37	158,88				
	(4)>15 yıl	16	131,84				
KİT-Küçümseyici Alaycı Tarz	(1)1-5 yıl	195	155,82	1,421	3	0.701	-
	(2)5-10 yıl	62	149,40				
	(3)10-15 yıl	37	169,09				
	(4)>15 yıl	16	143,75				

Kruskal Wallis Test, Post-Hoc=Games-Howell, $p<0.05$

Çizelge 10 incelendiğinde araştırmada psikolojik danışmanların kıdem değişkenine göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre belirtilen ölçek alt boyut puanları ile kıdem değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

Çizelge 11. Kıdem Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi

Değişkenler	Kıdem	N	$\bar{x}_{Sıra}$	χ^2	Sd	p	Post - Hoc
Narsizm Toplam	(1)1-5 yıl	195	154,93	0,06 2	3	0.99 6	-
	(2)5-10 yıl	62	155,07				
	(3)10-15 yıl	37	158,82				
	(4)>15 yıl	16	156,41				
Otorite	(1)1-5 yıl	195	154,14	1,17 5	3	0.75 9	-
	(2)5-10 yıl	62	161,69				
	(3)10-15 yıl	37	159,88				
	(4)>15 yıl	16	138,00				
Teşhircilik	(1)1-5 yıl	195	161,06	2,69 5	3	0.44 1	-
	(2)5-10 yıl	62	144,23				
	(3)10-15 yıl	37	153,45				
	(4)>15 yıl	16	136,22				
Sömürücülük	(1)1-5 yıl	195	150,78	4,41 8	3	0.22 0	-
	(2)5-10 yıl	62	151,52				
	(3)10-15 yıl	37	180,84				
	(4)>15 yıl	16	169,84				
Hak iddia etme	(1)1-5 yıl	195	159,54	3,18 1	3	0.63 5	-
	(2)5-10 yıl	62	157,99				
	(3)10-15 yıl	37	137,84				
	(4)>15 yıl	16	137,50				
Kendine Yeterlilik	(1)1-5 yıl	195	151,18	1,55 6	3	0.66 9	-
	(2)5-10 yıl	62	165,68				
	(3)10-15 yıl	37	157,14				
	(4)>15 yıl	16	164,88				
Üstünlük	(1)1-5 yıl	195	151,46	3,66 5	3	0.30 0	-
	(2)5-10 yıl	62	157,95				
	(3)10-15 yıl	37	156,03				
	(4)>15 yıl	16	194,00				

Kruskal Wallis Test, Post-Hoc=Games-Howell, $p<0.05$

Çizelge 11 incelendiğinde araştırmada psikolojik danışmanların kıdem değişkenine göre Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı ve alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre belirtilen ölçek alt boyut puanları ile kıdem değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

Çizelge 12. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi

Değişkenler	Gelir Düzeyi	N	$\bar{x}_{Sıra}$	χ^2	Sd	p	Post - Hoc
KİT-Baskın Tarz	(1) Düşük	52	135,95	11,558	2	0.003	1<3 2<3
	(2) Orta	187	149,37				
	(3) Yüksek	71	185,96				
KİT-Kaçıngan Tarz	(1) Düşük	52	134,86	11,246	2	0.004	1<3 2<3
	(2) Orta	187	149,98				
	(3) Yüksek	71	185,15				
KİT-Öfkeli Tarz	(1) Düşük	52	141,26	9,180	2	0.010	1<3 2<3
	(2) Orta	187	148,90				
	(3) Yüksek	71	183,32				
KİT-Duyarsız Tarz	(1) Düşük	52	138,29	5,575	2	0.062	-
	(2) Orta	187	152,76				
	(3) Yüksek	71	175,33				
KİT-Manipülatif Tarz	(1) Düşük	52	135,50	9,520	2	0.009	1<3 2<3
	(2) Orta	187	150,83				
	(3) Yüksek	71	182,44				
KİT-Küçümseyici Alaycı Tarz	(1) Düşük	52	139,13	12,318	2	0.002	1<3 2<3
	(2) Orta	187	147,83				
	(3) Yüksek	71	187,70				

Kruskal Wallis Test, Post-Hoc=Games-Howell, $p<0.05$

Çizelge 12 incelendiğinde araştırmada psikolojik danışmanların gelir düzeyi değişkenine göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre gelir düzeyi değişkeni ile KİT ölçeği alt boyutlarında “Baskın tarz” puanları ($\chi^2 = 11,558$ $p=0.003$), “Kaçıngan tarz” puanları ($\chi^2 = 11,246$ $p=0.004$), “Öfkeli tarz” puanları ($\chi^2 = 9,180$ $p=0.010$) ve “Küçümseyici alaycı tarz” puanları ($\chi^2 = 12,318$ $p=0.002$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamak için yapılan Post-Hoc analizi sonucuna göre gelir durumu yüksek olan katılımcıların KİT ölçeği alt boyutlarından “Baskın tarz” puanları “Kaçıngan tarz” puanları, “Öfkeli tarz” puanları ve “Küçümseyici alaycı tarz” puanları istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Çizelge 13. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi

Değişkenler	Gelir Düzeyi	N	$\bar{x}_{Sıra}$	χ^2	Sd	p	Post - Hoc
Narsizm Toplam	(1) Düşük	52	133,89	8,033	2	0.018	1<3
	(2) Orta	187	152,68				
	(3) Yüksek	71	178,74				
Otorite	(1) Düşük	52	143,00	2,348	2	0.309	-
	(2) Orta	187	154,83				
	(3) Yüksek	71	166,43				
Teşhircilik	(1) Düşük	52	147,63	4,439	2	0.109	
	(2) Orta	187	150,54				
	(3) Yüksek	71	174,32				
Sömürücülük	(1) Düşük	52	134,29	8,624	2	0.013	1<3
	(2) Orta	187	152,59				
	(3) Yüksek	71	178,70				
Hak iddia etme	(1) Düşük	52	162,52	0,657	2	0.720	-
	(2) Orta	187	155,37				
	(3) Yüksek	71	150,71				
Kendine Yeterlilik	(1) Düşük	52	136,31	4,774	2	0.092	-
	(2) Orta	187	155,09				
	(3) Yüksek	71	170,64				
Üstünlük	(1) Düşük	52	123,52	14,411	2	0.001	1<3 2<3
	(2) Orta	187	153,96				
	(3) Yüksek	71	182,99				

Kruskal Wallis Test, Post-Hoc=Games-Howell, p<0.05

Çizelge 13 incelendiğinde araştırmada psikolojik danışmanların gelir düzeyi değişkenine göre Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı ve alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre gelir düzeyi değişkeni ile Narsizm toplam puanı ($\chi^2 = 8,033$ p=0.018), “Sömürücülük” puanı ($\chi^2 = 8,624$ p=0.013) ve “Üstünlük” puanı ($\chi^2 = 14,411$ p=0.001) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamak için yapılan Post-Hoc analizi sonucuna göre gelir durumu yüksek olan katılımcıların Narsizm toplam puanı, “Sömürücülük” puanı ve “Üstünlük” puanı istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir (p<0.05).

Çizelge 14. Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi

Değişkenler	Eğitim Düzeyi	N	$\bar{x}_{Sıra}$	χ^2	Sd	p	Post-Hoc
KİT-Baskın Tarz	(1) Lisans	20	146,16	14,39 6	2	0.001	1<3 2<3
	(2) Yüksek lisans	80	160,63				
	(3) Doktora	24	218,58				
KİT-Kaçıngan Tarz	(1) Lisans	20	148,42	10,60 2	2	0.005	1<3 2<3
	(2) Yüksek lisans	80	157,00				
	(3) Doktora	24	211,25				
KİT-Öfkeli Tarz	(1) Lisans	20	146,04	16,03 5	2	<0.001	1<3 2<3
	(2) Yüksek lisans	80	159,66				
	(3) Doktora	24	222,83				
KİT-Duyarsız Tarz	(1) Lisans	20	151,19	9,914	2	0.007	1<3 2<3
	(2) Yüksek lisans	80	150,02				
	(3) Doktora	24	210,77				
KİT-Manipülatif Tarz	(1) Lisans	20	145,35	13,87 7	2	0.001	1<3 2<3
	(2) Yüksek lisans	80	163,84				
	(3) Doktora	24	214,85				
KİT-Küçümseyici Alaycı Tarz	(1) Lisans	20	147,52	10,75 3	2	0.005	1<3 2<3
	(2) Yüksek lisans	80	159,67				
	(3) Doktora	24	210,10				

Kruskal Wallis Test, Post-Hoc=Games-Howell, p<0.05

Çizelge 14 incelendiğinde araştırmada psikolojik danışmanların eğitim düzeyi değişkenine göre Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre eğitim düzeyi değişkeni ile KİT ölçeği alt boyutlarında “Baskın tarz” puanları ($\chi^2 = 14,396$ p=0.001), “Kaçıngan tarz” puanları ($\chi^2 = 10,602$ p=0.005), “Öfkeli tarz” puanları ($\chi^2 = 16,035$ p<0.001), “Duyarsız tarz” puanları ($\chi^2 = 9,914$ p=0.007), “Manipülatif tarz” puanları ($\chi^2 = 13,877$ p=0.001) ve “Küçümseyici alaycı tarz” puanları ($\chi^2 = 10,753$ p=0.00t) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamak için yapılan Post-Hoc analizi sonucuna göre eğitim durumu doktora olan katılımcıların KİT ölçeği alt boyutlarından “Baskın tarz” puanları “Kaçıngan tarz” puanları,

“Öfkeli tarz” puanları, “Duyarsız tarz” puanları, “Manipülatif tarz” puanları ve “Küçümseyici alaycı tarz” puanları istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Çizelge 15. Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Narsistik Kişilik Envanteri Toplam Puan ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis H Testi Analizi

Değişkenler	Eğitim Düzeyi	N	$\bar{x}_{Sıra}$	χ^2	Sd	p	Post-Hoc
Narsizm Toplam	(1) Lisans	206	144,75	12,066	2	0.002	1<3
	(2) Yüksek lisans	80	168,23				
	(3) Doktora	24	205,31				
Otorite	(1) Lisans	206	148,22	4,884	2	0.087	-
	(2) Yüksek lisans	80	167,43				
	(3) Doktora	24	178,25				
Teşhircilik	(1) Lisans	206	146,97	8,794	2	0.012	1<3
	(2) Yüksek lisans	80	164,69				
	(3) Doktora	24	198,08				
Sömürücülük	(1) Lisans	206	149,54	4,825	2	0.090	-
	(2) Yüksek lisans	80	161,07				
	(3) Doktora	24	188,13				
Hak iddia etme	(1) Lisans	206	149,94	7,703	2	0.021	1<3
	(2) Yüksek lisans	80	157,18				
	(3) Doktora	24	197,60				
Kendine Yeterlilik	(1) Lisans	206	145,56	8,799	2	0.012	1<2
	(2) Yüksek lisans	80	171,54				
	(3) Doktora	24	187,40				
Üstünlük	(1) Lisans	206	149,13	7,621	2	0.022	1<3
	(2) Yüksek lisans	80	158,55				
	(3) Doktora	24	200,04				

Kruskal Wallis Test, Post-Hoc=Games-Howell, $p<0.05$

Çizelge 15 incelendiğinde eğitim düzeyi değişkenine göre Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı ve alt boyut puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Bu analiz sonucuna göre eğitim düzeyi değişkeni ile Narsizm toplam puanı ($\chi^2 =12,066$ $p=0.002$), “Teşhircilik” puanı ($\chi^2 =8,794$ $p=0.012$), “Hak iddia etme” puanı ($\chi^2 =7,703$ $p=0.021$), “Kendine yeterlilik” puanı ($\chi^2 =8,799$ $p=0.012$) ve “Üstünlük” puanı ($\chi^2 =7,621$ $p=0.022$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamak için yapılan Post-Hoc analizi sonucuna göre eğitim durumu doktora olan katılımcıların Narsizm toplam puanı, “Teşhircilik” puanı “hak iddia

etme” puanı, “Kendine yeterlilik” puanı ve “Üstünlük” puanı istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

A. Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında bulunan ilişkilere yönelik bulgular tartışılmıştır. Daha sonrasında psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri alt faktörleri ve kişilerarası iletişim tarzları alt faktörleri belirlenerek; aralarında bulunan ilişkilere yönelik bulgulara yer verilerek tartışılmıştır. Son olarak ise psikolojik danışmanların sosyo-demografik değişkenler ile narsistik kişilik düzeyleri arasında bulunan ilişkilere yönelik bulgulara yer verilmiştir.

- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Psikolojik danışmanlara yönelik gerçekleştirilen bu çalışmanın bağımlı değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında bulunan ilişkileri belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca gerekçe olarak, Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki; Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Kaçınan Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki; Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Öfkeli Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki; Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Duyarsız Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki; Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Manipülatif Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki; Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Küçümseyici-Alaycı Tarz” puanı ile Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak

anamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuca göre, psikolojik danışmanların Narsistik Kişilik Envanteri'nden aldıkları toplam puan arttıkça Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği'nden aldıkları toplam puan da artmaktadır. Diğer bir ifade ile narsistik kişilik eğilimleri yüksek olan psikolojik danışmanlar, kişilerarası ilişkiler anlamında daha baskın, kaçınan, öfkeli, küçümseyici, alaycı, duyarsız ve manipülatif davranışlar göstermektedir. Narsistik Kişilik Envanteri'nden alınan yüksek puan psikolojik danışmanların narsistik kişilik eğilimleri olduğunu; Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği'nden alınan yüksek puan psikolojik danışmanların kişilerarası ilişkilerde baskın ve manipülatif olduğunu göstermektedir.

Narsizm ile ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Yapılan birçok araştırma ve klinik çalışmada narsistik kişilik eğilimleri olan bireyler, çocukluklarında ve ebeveynlerindeki empati becerisinden kaynaklı kusurlarından veya ihmaller ve istismarlarından dolayı gereksinimleri karşılanmamış ve bu gereksinimlerini yetişkinlik dönem ilişkilerinde tamamlamaya çalışan kişiler olarak ifade edilmiştir (Morf, Rhodewalt; 2001, s. 179). Gerçekleştirilen başka bir araştırmanın sonuçlarına göre, narsistik kişilik eğilimleri gösteren bireylerin altı temel davranış tutumunun olduğu gözlemlenmiştir. Bu davranış tutumları inkâr, rasyonalizasyon, yüceltme, yontma, hak iddia etme ve anksiyete olarak tanımlanmaktadır (Brown; 1997, s.646).

Bu araştırma sonucuna göre psikolojik danışmanların narsistik kişilik eğilimi göstermelerinde, çevre etkileşiminin yanı sıra ebeveyn tutumları ile de doğrudan ilgili olduğu düşünülmektedir. Bununla ilgili yapılan bir diğer araştırma sonucuna göre anne ve bebek arasındaki etkileşimin yanı sıra ebeveynlik stillerinin de narsizmin oluşumda önemli rol oynadığı bilinmektedir. Bunun yanında narsistik kişilik bozukluğunun oluşumunda kalıtsal faktörlerin de %45-%80 oranında önem arz edeceği ifade edilmektedir (Jang, Levisley, Vernon ve Jackson, 1996). Gerçekleştirilen bir diğer araştırma gösteriyor ki, narsistik kişilik eğilimi olan bireyler, patolojik ve üstünlük davranış tutumlarının ödüllendirildiğini gördüklerinde, narsistik eğilimlerini daha fazla göstermeye başlamaktadır (Lubit, 2002). Wallance ve Baumeister tarafından alanyazına katkısı olan çalışmada, narsistik kişilik eğilimleri gösteren bireylerin yapması zor ya da gerginlik hissedebilecekleri görevlerde, çevresindeki bireylere göre çok daha iyi performans sergiledikleri gözlemlenmiştir (Wallance & Baumeister, 2002).

Literatür incelendiğinde, yüksek özsaygıya sahip bireylerin diğerlerine göre, başarısızlık karşısında daha sağlam davranışlar gösterdiği gözlemlenmiştir. Yüksek özsaygı düzeyine sahip bireyler, iş dünyasındaki performanslarındaki başarısızlık durumlarıyla, çevresindeki insanlara karşı ilişkilerinde yaşamlarındaki diğer pozitif şeyleri göz önüne alarak rahatlıkla baş edebilmektedir. Ancak narsist bireylerin kendilerini değerli görmeleri, çevresindekilere karşı üstünlükleri ve onların hayranlıklarını kazanabilme potansiyellerine bağlıdır (Wallance & Baumeister, 2002).

Yapılan bir diğer araştırma sonucuna göre patolojik ve nevrotik narsizm eğilimlerine sahip olan bireylerin kişilerarası ilişkilerinde, ego zedeleyici olaylara gösterdikleri tepkilere ve savunma mekanizmalarındaki farklılıklara dikkat çekilmiştir (Lampkin, Clifton, Campbell ve Miller, 2014).

Sonuç olarak geçmişten günümüze literatür incelendiğinde, yurtiçi ve yurtdışında yapılan birçok çalışma bu araştırmanın bulgusu ile paralel olarak, narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada elde edilen narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkinin, literatürdeki diğer araştırmalar ile tutarlı olduğunu göstermektedir.

- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan baskın tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu çalışmanın bağımlı değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan baskın tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan baskın tarz arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ulaşılan bu sonuca göre psikolojik danışmanların Narsistik Kişilik Envanteri'nden aldıkları toplam puan arttıkça Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan baskın tarzdan aldıkları toplam puan artmaktadır.

Kişilerarası ilişki tarzları farklı boyutlarda ele alınıp incelenmiştir. Şahin, Durak ve Yasak'ın (1994) yaptıkları bir araştırmada, kişilerarası ilişki tarzlarını saygılı, açık, benmerkezci ve alaycı ilişki tarzları olarak ayırt etmişlerdir. Bununla beraber açık ve saygılı ilişki tarzı pozitif ilişki tarzı olarak benimsenirken,

benmerkezci ve alaycı ilişki tarzı ise negatif ilişki tarzı olarak ele alınmıştır. Gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise kişilerarası ilişkiler, baskın tarz, kaçınan tarz, öfkeli tarz, duyarsız tarz, manipülatif tarz ve küçümseyici-alaycı tarz olarak değerlendirilmiştir (Şahin, Batıgün ve Koç, 2011).

Bu araştırma sonuçları, kişilerarası ilişki tarzlarının araştırmada farklı boyutlarda ya da birbirine benzer isimli alt boyutlarda ifade edildiğini göstermektedir. Bununla birlikte literatür dikkate alındığında, konu ile ilgili çalışmaların daha çok ruh sağlığı alanında psikolojik bozukluklarla ilgili olarak yürütüldüğü görülmektedir. Ruh sağlığı alanyazın incelendiğinde, Narsizm ve Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutu olan baskın tarz arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Sonuç olarak değişkenler arasında bulunan anlamlı ve pozitif ilişkiye göre, narsistik kişilik eğilimleri gösteren psikolojik danışmanlar, kişilerarası ilişkilerinde daha baskın, emir veren konumda olan, çıkarları için davranabilen, küçük düşürücü ifadeler kullanabilen, isteklerinin yapılmasını bekleyen, alaycı davranabilen, tehditkar davranabilen, çevresindeki insanları çıkarlarına göre yönlendirebilen ve doğru ya da yanlış kendi düşüncelerini savunmak gibi davranışlar gösterebilmektedir.

- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan kaçınan tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu çalışmanın bağımlı değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan kaçınan tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan kaçınan tarz arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre psikolojik danışmanların Narsistik Kişilik Envanteri'nden aldıkları toplam puan arttıkça Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan kaçınan tarzdan aldıkları toplam puan artmaktadır.

Gerçekleştirilen bir araştırmada, yapılan spesifik bir çalışma olmamasına karşın, kişilerarası ilişkilerde memnuniyetsiz ya da kaygı yaşayan katılımcıların Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) kaçınan tarz alt boyutu ve toplam puan ortalamalarının nispeten daha fazla olduğunu gözlemlenmiştir (Şahin, Batıgün ve Koç, 2011).

Koç'un (2004) yaptığı bir araştırmada, kişilerarası tarz, kendilik algısı ve öfke ile depresyon değişkeni arasındaki ilişkiler incelendiğinde, araştırmanın örneklemini çeşitli depresyon tanısı almış bireyler ile herhangi bir psikiyatrik tanı konulmamış bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucuna bakıldığında, Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt ölçeklerine bakıldığında da, depresyon tanısı konulmuş grubun, kaçınan tarz, öfkeli tarz ve duyarsız tarz toplam puanları açısından, karşılaştırma grubundan ayrıştığı görülmüştür. Baskın tarz ve manipülatif tarz yönünden bakıldığında ise puanlar biraz daha fazla gibi görülse de, ayrışmanın istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşmadığı saptanmıştır. Küçümseyici-Alaycı tarz açısından bakıldığında ise çalışma gruplarının pek fazla ayrışmadığı gözlemlenmiştir (Çetinkaya, 2013).

Ruh sağlığı alanyazın incelendiğinde, Narsizm ve Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutu olan kaçınan tarz arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Sonuç olarak değişkenler arasında bulunan anlamlı ve pozitif ilişkiye göre, narsistik kişilik eğilimleri gösteren psikolojik danışmanlar, kişilerarası ilişkilerinde daha kaçınan davranışlar gösterebilmektedir. Buna göre, karşılıklı diyaloglarda daha hiperaktif ve sabırsız davranabilmektedirler. Sık sık konu değiştirme, oturduğu yerde kıpırdanma, sohbet esnasında elinde bir şeyler ile oynama, göz teması ve uzun diyaloglar kuramama gibi davranışlar görülebilmektedir.

- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan öfkeli tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu çalışmanın bağımlı değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan öfkeli tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan öfkeli tarz arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ulaşılan bu sonuca göre psikolojik danışmanların narsistik kişilik envanterinden aldıkları toplam puan arttıkça kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan öfkeli tarzdan aldıkları toplam puan artmaktadır.

Lopez ve Thurman'ın (1993) yaptığı bir araştırmada, öfke düzeyi normalin üzerinde ve altında olan üniversite öğrencilerinin aile ortamlarındaki durumlarını

saptamıştır. Öfke düzeyi yüksek olan öğrencilerin, aile üyelerinin faktörlerini incelerken aile içinde duygu ve davranış tutumlarına daha az yer verildiği, ailede çatışmanın daha fazla olduğu ve ailelerin düzenli olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Çetinkaya, 2013). Kişilerarası ilişki dinamiğindeki bozulmalara yönelik tepki büyülenmeci narsizmde öfke, haset, aşağılama duyguları açıkça ifade edilmekte, kırılğan narsizmde ise bu duygular içsel olarak yaşanmakta ancak ifade edilmemektedir. Bu durum kırılğan narsizmde duygu durumdaki hızlı değişimlere ve içsel huzursuzluklara neden olabilmekte, uzun vadede öfke patlamaları, depresyon, narsizm ve kaygı problemleriyle sonuçlanabilmektedir (Eldoğan, 2016).

Smith ve Furlong (1994) gerçekleştirdiği çalışmalarında, saldırgan çocukların farklı yönlerden mental anlamda sorunlar yaşadıklarını, probleme karşı çözme stratejilerinin daha güçsüz ve sosyal muhakmeden muaf olduğunu, empati becerisi kazanmada güçlük çektiklerini ifade etmiştir. Sonuç olarak değişkenler arasında bulunan anlamlı ve pozitif ilişkiye göre, narsistik kişilik eğilimleri gösteren psikolojik danışmanlar, kişilerarası ilişkilerinde daha öfkeli davranabilmektedir. Bununla beraber zorlayıcı davranışlar, kırıcı ifadeler, suçlayıcı tavırlar görülebilmektedir. Karşısındaki bireyi eleştirmekten kaçınmaz ve öfkeli olduğunda genellikle bağırma gibi davranışlar sergileyebilirler. Karşısındaki bireyin çoğu zaman riyakar olduğuna inanarak, genellikle kırıcı davranabilmektedirler (Çetinkaya, 2013).

Ergenlik dönemindeki bireylerle yapılmış olan araştırmalar, narsistik kişilik yapılanmasına sahip bireylerin fiziksel olarak saldırgan davranış tutumları gösterme yolunu tercih etmekte hiç tereddüt etmedikleri yönünde gözlemlenmiştir (Temel, 2008).

Ruh sağlığı alanyazın incelendiğinde, Narsizm ve Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutu olan öfkeli tarz arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Sonuç olarak değişkenler arasında bulunan anlamlı ve pozitif ilişkiye göre, narsistik kişilik eğilimleri gösteren psikolojik danışmanlar, çevresindeki bireyleri zorlayıcı davranışlar ile yönlendirebilme, sinirli ve asabi davranışlar gösterebilme, karşısındaki bireyi kırıcı sözler söyleyebilme gibi davranış bütünleri görülebilmektedir.

- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan duyarsız tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu çalışmanın bağımlı değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan duyarsız tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan duyarsız tarz arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre psikolojik danışmanların Narsistik Kişilik Envanteri'nden aldıkları toplam puan Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan duyarsız tarzdan aldıkları toplam puan artmaktadır.

Dickinson ve Pincus (2003) tarafından yapılan araştırmada, nevrotik narsizm özelliklerine sahip kişilerin duygusal ve fiziksel istismar ve ihmal sonucu oluşabilecek kaygılı bağlanma stiline sahip olabileceği, bu bağlanma stiline de çevresindekilerle yakın ilişkilerde bulunamama ile kendini açamama sorunlarına yol açabileceği düşünülmektedir. Patolojik narsizm için ise bağlanmayla ilgili zorluklara ilişkin sonuç olmadığı, çevresindekilerle yakın ilişkiler kurabildikleri fakat ilişki başladıktan sonra sömürücü ve benmerkezci tutumlarından dolayı diğer bireyler tarafından istenmemelerinin söz konusu olabileceği düşünülmektedir (Dickinson ve Pincus, 2003).

Ruh sağlığı alanyazın incelendiğinde, Narsizm ve Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutu olan duyarsız tarz arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Sonuç olarak değişkenler arasında bulunan anlamlı ve pozitif ilişkiye göre, narsistik kişilik eğilimleri gösteren psikolojik danışmanlar, kişilerarası ilişkilerinde daha duyarsız, karşısındaki bireylerin duyguları ile ilgilenmeyen, dinleyici konumunda iken hislere önem vermeden doğrudan davranışları yorumlamak gibi davranışlar sergilemektedirler. Çevresindeki insanların sorunlarıyla ilgilenmekten rahatsızlık duymaktadırlar. Kendilerine önem veren bu tarzdaki insanlar, kişilerarası ilişkilerinde öncelik olarak kendilerini önemsemektedirler.

- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan manipülatif tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu çalışmanın bağımlı değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan manipülatif tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan manipülatif tarz arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ulaşılan bu sonuca göre psikolojik danışmanların Narsistik Kişilik Envanteri'nden aldıkları toplam puan arttıkça Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan manipülatif tarzdan aldıkları toplam puan artmaktadır.

Daha önceki çalışmalarda narsistik hayranlık duygusal dengesizlik ile negatif ilişkiliyken dışa dönüklük, deneyime açıklık ve öz-saygı ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Narsistik rekabet ise dışa dönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk, öz-saygı, empati, affedicilik, minnettarlık ile negatif ilişkiliyken, duygusal dengesizlik, intikam, kişilerarası güvensizlik, dürtüsellik ve öfke ile pozitif ilişkili bulunmuştur (Back ve arkadaşları, 2013; Leckelt ve arkadaşları, 2016). Türkiye'de yürütülen benzer bir çalışmada benzer olarak nevrotik narsisizmin psikopatolojik belirtiler ile pozitif, yaşam doyumu ile negatif ilişkili ve büyüklenmeci narsisizm ise yaşam doyumu ile pozitif ilişkili bulunmuştur (Akıncı, 2015).

Ruh sağlığı alanyazın incelendiğinde, Narsizm ve Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutu olan manipülatif tarz arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Sonuç olarak değişkenler arasında bulunan anlamlı ve pozitif ilişkiye göre, narsistik kişilik eğilimleri gösteren psikolojik danışmanlar, kişilerarası ilişkilerinde daha manipülatif olabilmektedir. Bu bireyler kendi isteklerini ön planda tutmaktadırlar. Bu istekleri doğrultusunda çevresindeki bireyleri de kendi istek ve arzuları çerçevesinde yönlendirmektedirler. İnsanlara bir şey yaptırabilmek adına, onları kolayca yönlendirebilmektedirler. İnsanları sıkça övmek gibi davranışlar gösterebilmektedirler. Bu tarz davranışları, insanları kolayca manipüle ettiğini göstermekle birlikte, narsistik kişilik eğilimleri olduğunu da doğrudan göstermektedir.

- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan küçümseyici-alaycı tarz arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu çalışmanın bağımlı değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan küçümseyici-alaycı tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik düzeyleri ile Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt faktörü olan küçümseyici-alaycı tarz arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre psikolojik danışmanların narsistik kişilik envanterinden aldıkları toplam puan arttıkça kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan küçümseyici-alaycı tarzdan aldıkları toplam puan artmaktadır.

Gerçekleştirilen bir araştırmada, kişilerarası ilişkilerde narsistik özelliklere sahip olma ile bağlılık arasında negatif ilişki bulunmuş ve narsistik eğilimleri olan bireylerin ilişkide kalma süresinin kısa olduğu gözlemlenmiştir (Campbell ve Foster, 2002).

Ruh sağlığı alanyazın incelendiğinde, Narsizm ve Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutu olan küçümseyici-alaycı tarz arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Sonuç olarak değişkenler arasında bulunan anlamlı ve pozitif ilişkiye göre, narsistik kişilik eğilimleri gösteren psikolojik danışmanlar, kişilerarası ilişkilerinde daha küçümseyici ve alaycı davranışlar gösterebilmektedir. Çevresindeki insanlar ile diyalog halindeyken iğneleyici sözler söylemekten çekinmemektedirler. Haksız olsalar dahi kendilerini savunmak istemektedirler. Arkadaşlarına, rahatsız olup olmayacaklarını düşünmeden kendi taktıkları isimler ile seslenmektedirler. Kendilerini üst perdede görmekten hoşlanan narsist bireyler, bu tarz davranışlar ile küçümseyici ve alaycı davranışlar gösterebilmektedirler.

- Psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeyleri ile sosyo-demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, kıdem-tecrübe, ekonomik düzey ve eğitim düzeyi) arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Çalışmada psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeylerinin, araştırmanın bağımsız değişkeni olan cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz bulgularına göre,

Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı, Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Kendine Yeterlilik” puanı ve “Üstünlük” puanı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür. Buna göre, erkeklerin narsizm düzeylerin kadınların narsizm düzeylerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bilişsel şemalar üzerine yapılan bir araştırmanın sonucunda narsizmin tetiklediği erken dönem uyumsuz şemalarının tümünün duygusal ihmal, dürtü kontrolü, bağımlılık ve kimlik oluşturma temalarıyla yakından alakalı olduğu bulunmuştur (Anlı, Can ve Evren, 2017). Erkeklerde kadınlara oranla daha yüksek düzeyde görülen narsistik eğilimler, kardeş sayısı azaldıkça artmaktadır ve anne babası ayrı olan ergenlerin narsistik puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur (Karakuş, 2017). Yapılan başka bir araştırma sonucu da araştırmamızı destekler niteliktedir: “Araştırmamızın sonucunda narsistik kişiliğin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını ve erkeklerin kadınlardan daha narsistik özellikte olduğunu ortaya konmuştur. Teşhircilik, üstünlük, hak iddia etmede erkek bireyler kadınlardan daha yüksek puanlar alırken, kendini affetme, diğerlerini affetmede kadınlar erkeklerden daha fazla puan almıştır” (Aslan, Mert ve Yıldız, 2016). Bir başka araştırma sonuçlarına göre cinsiyetler arasındaki farka bakıldığında; erkek öğrenciler, kız öğrencilerden daha yüksek yaşam doyumu, narsistik kişilik özellikleri ve mükemmeliyetçi kişilik örgütlenmesine sahiptir. Narsistik kişilik özelliklerinin erkeklerde yüksek çıkmasının nedenlerinden bir diğeri ise Türkiye’de doğumdan itibaren erkek çocuklara, kızlara nazaran daha yüksek değer verilmesidir. Bu durum ise ataerkil aile yapısına sahip bir toplum oluşumuza bağlanabilir (Kıratlı, 2018). Haaken’ın (1983) yaptığı bir çalışmada narsistik kişilik bozukluğu ve cinsiyet arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada erkeklerin narsizme daha yatkın oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Çoban & İrmış, 2018:126). Küsgülü’nün (2014) çalışmasının sonuçlarına göre, cinsiyet değişkeni açısından toplam narsisizm puanında farklılık oluşmazken, “Üstünlük” boyutunda erkekler lehine, “Otorite” boyutunda ise kadınlar lehine bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Narsistik kişilik özelliklerinde, çalışmaların çoğunluğunda (Bushman ve Baumeister, 1998; Foster, Campbell ve Twenge, 2003; Grijalva ve ark., 2015; Hamedoğlu, 2009; Karakuş, 2017; Yumuşak, 2013) erkekler lehine, bazı çalışmalarda (Freud, 2017; Gülmez, 2009) ise kadınların lehine bir artışın olduğu gözlenmektedir. Gülmez (2009), tarafından yapılan araştırmada, kadınların narsistik kişilik özelliklerinin “Teşhircilik” alt boyutunda erkeklere göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Hamedoğlu’nun (2009)

çalışmasında, erkek cinsiyetinin “Kibir ve Örgütsel Özel Kişilik”, “Otorite Liderlik ve Teşhircilik”, “Genel Örgütsel Narsisizm” seviyelerini daha çok etkilediği saptanmıştır (Keleş, 2019). Yumuşak (2013), tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada narsisizmin alt boyutlarından “Otorite”, “Üstünlük”, “Sömürücülük”, “Hak İddia Etme” ile toplam narsistik puanları açısından erkekler ile kadınlar arasında erkekler lehine bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür (Keleş, 2019). Narsisizmi tanımlayan kriterlerden otoriterlik, güçlü olma isteği, öfkenin fiziksel olarak ifade edilmesi gibi özellikler birçok toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da erkek cinsiyet rolüne daha uygundur. Narsisizm gibi kişilik özelliklerinin cinsiyete göre niçin farklılık gösterdiğine dair en güçlü yorum, toplumsal rol teorisinden gelmektedir. Bu teoriye göre, erkek ve kadına atfedilen kişilik özellikleri ve cinsiyet rolleri biyolojik bir farklılıktan değil, toplumda kalıplaşmış bakış açılarının, yetişmekte olan kadın ve erkeğin bu rolleri benimsemesinden kaynaklanmaktadır (Grijalva ve ark., 2015). Atay’ın (2010) yaptığı bir araştırmada, “teşhircilik” ve “hak iddia etme” ile cinsiyet arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulmuştur. Her iki boyutta da kadınların, erkeklere göre daha narsistik yanıtlar verdiği görülmektedir. Bu verilerden yola çıkarak, cinsiyet açısından narsizmin istatistiksel olarak anlamlı bir fark taşımamaktadır. Ancak ortalama değerlerin kadınlarda yüksek çıkmasını, toplumsal kültür ve tarihsel arka plan göz önünde bulundurulduğunda genel yaklaşıma uygun bir sonuç olduğu söylenebilir (Atay, 2010).

Çalışmada psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeylerinin, araştırmanın bağımsız değişkeni olan yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz bulgularına göre, Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı ve alt boyut puanları ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, narsistik kişilik yapılanmasına sahip bireyler, demografik özelliklerden biri olan yaş oranları fark etmeksizin saldırgan ve karşısındaki birey ya da bireyleri aşağılama yolunu seçmekten çekinmeyen davranışlar sergilemektedir (Atay, 2009). İmamoğlu’nun (2018) çalışmasında, büyülenmeci ve kırılan narsisizm, algılanan ebeveyn tutumları, bölme savunma mekanizması ve savunma biçimleri arasındaki ilişkilerin; yaş ve cinsiyetin narsisizmin alt boyutları üzerindeki muhtemel etkilerinin ve algılanan ebeveyn tutumları ve savunma mekanizmalarının narsisizmin alt

boyutları üzerindeki yordayıcı rollerini incelemiştir. Sonuç olarak; büyülenmeci narsistik özelliklerin cinsiyet ve yaş gruplarına göre; kırılan narsistik özelliklerin ise sadece yaş gruplarına göre farklılaştığı görülmüştür (Keleş, 2019). Atay'ın (2010) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, yöneticilerin yaşları ile narsizm düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptayamamıştır. Ancak, 20-34 yaş grubundaki yöneticilerin ortalama narsizm puanının, genel ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Narsizm puanları ele alındığında, “üstünlük” boyutu ile yaş arasında gruplar arasında farklılıklar gözlenmiştir. “Üstünlük” boyutunda, 30-34 yaş aralığında olduğunu belirten yöneticilerin 50 yaş üzerindeki kişilere göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde daha narsistik yanıtlar verdiği görülmüştür (Atay, 2010). Yapılan bir araştırma sonucuna göre, narsistik kişilik eğilimleri gösteren bireyler, sosyo- demografik faktörlerden biri olan yaş oranları için, bu oran ayırt edilmeksizin saldırgan ve aşağılama yoluna başvurmadan çekinmeyen davranışlar sergilemektedir (Karaaziz ve Erdem Atak, 2013).

Çalışmada psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeylerinin, araştırmanın bağımsız değişkeni olan kıdem-tecrübelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz bulgularına göre, Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı ve Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutları toplam puanları ile kıdem-tecrübeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanamamıştır. Atay'ın (2010) yaptığı çalışmada, katılımcıların deneyim süreleri ile narsizm düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Deneyim süresi 0-4 yıl ve 5-9 yıl arasında değişen yöneticilerin, genel narsizm düzeylerinde ve tüm narsizm boyutlarında genel ortalamasının üzerinde narsistik yanıtlar verdiği görülmektedir. Öte yandan, 20 yılın üzerinde deneyime sahip yöneticilerin genel katılımcı ortalamasının altında narsistik yanıtlar vermesi dikkat çekicidir. Söz konusu bulguların, yaş değişkeni için ifade edilen faktörlerle ilişkili olması doğaldır (Atay, 2010).

Çalışmada psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeylerinin, araştırmanın bağımsız değişkeni olan ekonomik düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz bulgularına göre, Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı, Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Sömürücülük” puanı ve “Üstünlük” puanı ile ekonomik düzey değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Buna göre, hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamak için yapılan Post-Hoc

analizi sonucuna göre gelir durumu yüksek olan psikolojik danışmanların Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı, Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Sömürücülük” puanı ve “Üstünlük” puanının istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İlgili literatür incelendiğinde bulunan sonuçlara göre, ekonomik durumu iyi olanların narsizm düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (Hacıoğlu, 2020). Liselerinde örgütsel narsisizm düzeyini ve liselerde örgütsel narsisizmin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelendiği araştırma, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Sakarya İlinde yer alan 18 lisede görev yapan idareci ve öğretmenler ile yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre; sosyo-ekonomik düzey ve akademik başarının örgütsel narsisizmle doğrusal olarak ilişkili olduğu görülmüştür. Çalışanların narsisizm seviyeleri, cinsiyetleri, yaşları, kıdemleri ile okulun imkanlarının çokluğunun okulun narsisizm düzeyi ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Hamedoğlu, 2009). Atay’ın (2010) yaptığı bir çalışmada, katılımcıların aylık gelir düzeyleri ile narsistik eğilimleri arasındaki ilişki incelendiğinde, narsizm düzeyi ve narsizm boyutları açısından anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Toplumdaki genel kanı, gelir düzeyi yüksek kişilerin daha çok narsistik davranışlar sergilediği “gösteriş yaptığı”, “kendilerini üstün gördükleri” vb. yönündedir. Oysa sadece zenginler değil her gelir düzeyinden insan benzer davranışlar sergileyebilmektedir (Atay, 2010).

Çalışmada psikolojik danışmanların narsistik kişilik düzeylerinin, araştırmanın bağımsız değişkeni olan eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz bulgularına göre, Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı, Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Teşhircilik” puanı, “Hak İddia Etme” puanı, “Kendine Yeterlilik” puanı ve “Üstünlük” puanı ile eğitim düzeyleri değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Buna göre, hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamak için yapılan Post-Hoc analizi sonucuna göre eğitim durumu doktora olan psikolojik danışmanların Narsistik Kişilik Envanteri toplam puanı, Narsistik Kişilik Envanteri alt boyutlarından “Teşhircilik” puanı “Hak İddia Etme” puanı, “Kendine Yeterlilik” puanı ve “Üstünlük” puanının istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, demografik özelliklerden bir diğeri olan katılımcının "eğitim durumu" da narsistik kişilik yapılanmasıyla anlamlı derecede fark göstermemektedir. Ancak yapılan bir çalışmada genel narsistik özellikleriyle eğitim durumuna göre farklılık

bulunamamasına rağmen, yüksek lisans mezunu katılımcılarla lisans mezunu katılımcılar arasında "Otorite olmanın benim için pek bir anlamı yoktur. İnsanlar daima otoritemi kabul ediyor görünürler." sorularını farklı yanıtladıkları ve yüksek lisans mezunu katılımcıların lisans mezunu katılımcılara göre daha fazla narsistik yanıt verdikleri tespit edilmiştir (Atay, 2009). Bir başka araştırma sonucuna göre, kişinin eğitim seviyesinin artması yaşam düzeyinin de artmasıyla doğru orantılıdır. Çünkü bireyin hayata bakış açısı, yaşam doyumu ve hayattan maddi manevi beklentileri eğitim ve öğreniminin artmasıyla artacaktır. Dolayısıyla bu hedeflerine ulaşmak için daha yüksek standartlar belirleyecekler ve bunu da çocuklarına yansıtacaklardır. İlkokul mezunu birisi ile üniversite mezunu birisinin hayattan beklentileri, hedefleri birbirinden oldukça farklıdır. Buna karşın başka bir çalışmada annenin eğitim düzeyi ile kişisel standartlar alt ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Satılmış, 2010). Atay'ın (2010) yaptığı bir araştırmada, çalışmaya katılan yöneticilerin eğitimleri ile narsizm düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ancak yüksek lisans programlarından mezun kişilerin, genel narsizm düzeyinde ve narsizm boyutlarında diğer kişilerden daha narsistik yanıtlar verdiği gözlemlenmiştir (Atay, 2010). Narsizm üzerine gerçekleştirilen bir diğer araştırma da sosyo-demografik özelliklerden biri olan katılımcıların eğitim durumuna ilişkin veriler sunmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumları narsistik kişilik eğilimleri ile anlamlı derecede fark göstermemektedir. Ancak araştırmada genel narsizm faktörleri ile eğitim durumuna göre fark bulunamamasına rağmen, lisansüstü mezunu katılımcılarla lisans mezunu katılımcılar arasında "Otorite olmanın benim için pek bir anlamı yoktur. İnsanlar daima otoritemi kabul ediyor görünürler." sorularına aynı yanıtları vermedikleri görülmüştür. Lisansüstü mezunu katılımcıların, lisans mezunu katılımcılara göre daha çok fazla narsistik eğilim içeren cevaplar verdikleri saptanmıştır (Karaaziz ve Erdem Atak, 2013).

- Psikolojik danışmanların kişilerarası ilişki düzeyleri ile sosyo-demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, kıdem-tecrübe, ekonomik düzey ve eğitim düzeyi) arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Çalışmada psikolojik danışmanların kişilerarası ilişki düzeylerinin, araştırmanın bağımsız değişkeni olan cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz bulgularına göre,

Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanı, “Kaçınan Tarz” puanı, “Duyarsız Tarz” puanı, “Manipülatif Tarz” puanı ve “Küçümseyici-Alaycı Tarz” puanı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu sonuca göre, Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyut puanları arasında belirlenen farklılık erkekler lehine gerçekleşmiştir. Yurtiçinde ve yurtdışında yapılmış çeşitli araştırmalarda da mevcut çalışma bulgusuyla tutarlı olarak, erkeklerin, kadınlardan daha fazla saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah kullandıkları; yumuşak başlılık ve nevroitiklik alt boyutlarından kadınların daha yüksek puanlar aldıkları, erkeklerin daha olumsuz kişilerarası ilişki tarzlarına sahip oldukları görülmektedir (Akdur ve Batıgün, 2017). Yapılan bir araştırma sonucuna göre, erkeklerin Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) “Baskın”, “Duygudan Kaçınan”, “Manipülatif”, “Kaçınan” ve “Alaycı” alt boyutlarından aldıkları ortalama puanların kadınların ölçekten aldıkları ortalama puanlardan daha yüksek bulunması Narsisizm bulgusunda olduğu gibi beklenen bir durumdur. Benzer sebeplerle erkeklerin kadınlara göre daha baskın, etkin, gücü elinde bulunduran ve dışadönük özellikte yetiştirme tarzları ve bu yönleriyle de toplumdaki kabul edilişleri sebebiyle Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) kadınlara göre daha yüksek puan almış olabilecekleri söylenebilir (Keleş, 2019). Alanyazın incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre kişilerarası tarzlar arasında anlamlı ilişki olduğu bulunan araştırmalar olduğu görülmüştür (Altıntaş, 2006; Korkut, 1996; Saldamlı, 2018). Bu çalışma ile benzer bulguya ulaşan Saldamlı’nın (2018) çalışmasında da erkek katılımcıların Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) puan ortalamaları ile kadın katılımcıların Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) puan ortalamaları arasında erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür. Keleş (2019), Çevrimiçi Disinhibisyonu Narsizm Düzeyleri ve Kişilerarası İletişim Tarzları Açısından İncelediği çalışmasında, üniversite öğrencilerinin Narsistik Kişilik Envanteri’nden aldıkları toplam puanlar ile Narsistik Kişilik Envanteri “Üstünlük” ve “Kendine Yeterlilik”; Kişilerarası Tarz Ölçeği “Baskın”, “Duygudan Kaçınan”, “Manipülatif”, “Kaçınan” ve “Alaycı” alt boyutlarından aldıkları ortalama puanların cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı oranda, erkekler lehine farklılaştığı belirlenmiştir (Keleş, 2019). Erözkan’ın (2009), Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişki Tarzları ve Mizah Tarzları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, kişilerarası ilişki tarzlarına ilişkin, cinsiyetler arasında yapılan karşılaştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre

daha duyarlı; erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha dışa dönük kişiler arası ilişki tarzlarına sahip oldukları görülmektedir. Başka araştırmalarda da benzer bulgular vardır. Gerek her iki grubun yapısal özellikleri ve gerekse içinde yaşanan toplumun sosyo-kültürel özellikleri bağlamında kız öğrencilerin daha duyarlı; erkek öğrencilerin daha dışa dönük kişiler arası ilişkiler geliştirdikleri düşünülebilir (Erözkan, 2009).

Çalışmada psikolojik danışmanların kişilerarası ilişki düzeylerinin, araştırmanın bağımsız değişkeni olan yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz bulgularına göre, Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Duyarsız Tarz” puanı ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Diğer Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyut puanları ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Çolakoğlu (2012), genç yetişkinler ile gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında, yaş ve cinsiyet değişkeni açısından kendilik algısı düzeylerine bakıldığında, yaş arttıkça ve eğitim düzeyi azaldıkça kendilik algısının arttığı ortaya çıkmıştır. Bireylerin yaşadıkça ve yaşam deneyimi edindikçe, toplumda saygın yer kazanmakla beraber iş, kariyer, statü, para kazanma gibi alanlarda da ilerleme gösterdikleri düşünülmekte; bu sebeple yaş arttıkça bireylerin kendilik algısı seviyesinin artması beklenen yönde bir bulgu olarak değerlendirilmektedir (Çolakoğlu, 2012).

Çalışmada psikolojik danışmanların kişilerarası ilişki düzeylerinin, araştırmanın bağımsız değişkeni olan kıdem-tecrübelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz bulgularına göre, Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutları ile kıdem-tecrübeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Ruh sağlığı alanyazın incelendiğinde, kişilerarası ilişki düzeyleri ile araştırmanın bağımsız değişkeni olan kıdem-tecrübe arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan farklı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çalışmada psikolojik danışmanların kişilerarası ilişki düzeylerinin, araştırmanın bağımsız değişkeni olan ekonomik düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz bulgularına göre, Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından

“Baskın Tarz” puanı, “Kaçınan Tarz” puanı, “Öfkeli Tarz” puanı ve “Küçümseyici-Alaycı Tarz” puanı ile ekonomik düzey değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu sonuca göre, hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamak için yapılan Post-Hoc analizi sonucuna göre gelir durumu yüksek olan psikolojik danışmanların, Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanları, “Kaçınan Tarz” puanları, “Öfkeli Tarz” puanları ve “Küçümseyici-Alaycı Tarz” puanları istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Erözkan’ın (2009), gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, kişilerarası ilişki tarzları ve mizah tarzlarına ilişkin, sosyo-ekonomik düzeyler arasında yapılan karşılaştırmada gruplar arasında fark olmadığı görülmektedir (Erözkan, 2009). Ruh sağlığı alanyazın incelendiğinde, kişilerarası ilişki düzeyleri ile araştırmanın bağımsız değişkeni olan ekonomik düzey arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan farklı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, örnekleme oluşturan grubun üniversite öğrencileri olması, üniversite ortamının heterojen bir yapıdan zaman geçtikçe homojen bir yapıya dönüşmesi, öğrencilerin birbirlerini algılama ve birbirlerine olan yüklemeleri bağlamında ekonomik düzeylerin kişilerarası ilişki tarzlarına ilişkin belirleyici bir kriter olmadığı düşünülmektedir.

Çalışmada psikolojik danışmanların kişilerarası ilişki düzeylerinin, araştırmanın bağımsız değişkeni olan eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz bulgularına göre, Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanı, “Kaçınan Tarz” puanı, “Öfkeli Tarz” puanı, “Duyarsız Tarz” puanı, “Manipülatif Tarz” puanı ve “Küçümseyici-Alaycı Tarz” puanı ile eğitim düzeyi değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu sonuca göre, hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamak için yapılan Post-Hoc analizi sonucuna göre eğitim durumu doktora olan katılımcıların Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği (KİT) alt boyutlarından “Baskın Tarz” puanları, “Kaçınan Tarz” puanları, “Öfkeli Tarz” puanları, “Duyarsız Tarz” puanları, “Manipülatif Tarz” puanları ve “Küçümseyici-Alaycı Tarz” puanlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde, düşük düzeydeki bir eğitimin, kişilerin yaşamdan doyum almalarını engelleyecek bir zemini hazırlaması olasıdır. Ancak bu iki koşul, olumlu bir kendilik algısıyla bir araya geldiğinde, kişinin içinde bulunduğu durumu bir “haksızlık” gibi algılaması

olası olabilir, dolayısıyla da düşük düzeyde de olsa sağlıklı kişilerin yaşayabileceği depresif belirtiler ortaya çıkabilir (Şahin ve ark., 2011). Ruh sağlığı alanyazın incelendiğinde, kişilerarası ilişki düzeyleri ile araştırmanın bağımsız değişkeni olan eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan farklı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

B. Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlar paylaşarak, çalışmanın sonuçları ve kısıtlılıkları gözetilerek ileride yapılacak olan araştırmalara öneriler sunulmuştur.

1. Sonuç

Yürütülen bu araştırmada psikolojik danışmanların narsistik kişilik eğilimleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında bulunan ilişki, demografik değişkenler ile birlikte incelenerek aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Bu araştırmada, psikolojik danışmanların narsistik kişilik yapıları ve kişilerarası ilişki düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Psikolojik danışmanların narsistik kişilik eğilimleri ile kişilerarası ilişki düzeyleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik danışmanların narsistik kişilik eğilimleri arttıkça, kişilerarası ilişkilerinde gösterdikleri baskın, kaçınan, öfkeli, küçümseyici-alaycı, duyarsız ve manipülatif davranışlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın amacına uygun olarak yapılan narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan baskın tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik eğilimleri yüksek olan psikolojik danışmanların, kişilerarası ilişkilerinde baskın ve emir veren tarafta olabilecekleri tespit edilmiştir. Çıkarları için davranabilen, küçük düşürücü ifadeler kullanabilen, isteklerinin yapılmasını bekleyen, alaycı davranabilen, çevresindeki insanları çıkarlarına göre yönlendirebilen ve doğru ya da yanlış kendi düşüncelerini savunmak gibi davranışlar gösterebilecekleri görülmüştür.

Araştırmanın amacına uygun olarak yapılan narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan kaçınan tarz arasında bulunan ilişkiyi

belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, karşılıklı diyaloglarda daha hiperaktif ve sabırsız davranışlar gösterebilecekleri tespit edilmiştir. Sık olarak konu değiştirme, hiperaktif olma, sohbet esnasında elinde bir şeyler ile oynama, göz teması ve uzun diyaloglar kuramama gibi davranışlar sergileyebilecekleri görülmüştür.

Araştırmanın amacına uygun olarak yapılan narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan öfkeli tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, çevresindeki bireyleri zorlayıcı davranışlar ile yönlendirebilme, sinirli ve asabi davranışlar gösterebilme, karşısındaki bireyi kırıncı sözler söyleyebilme gibi davranış bütünleri görülebilmektedir.

Araştırmanın amacına uygun olarak yapılan narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan duyarsız tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik eğilimleri gösteren psikolojik danışmanlar, kişilerarası ilişkilerinde daha duyarsız, karşısındaki bireylerin duyguları ile ilgilenmeyen, dinleyici konumunda iken hislere önem vermeksizin doğrudan davranışları yorumlamak gibi davranışlar sergileyebilmektedirler. Çevresindeki insanların sorunlarıyla ilgilenmekten rahatsızlık duymaktadırlar. Kendilerine önem veren bu tarzdaki insanlar, kişilerarası ilişkilerinde öncelik olarak kendilerini önemsemektedirler.

Araştırmanın amacına uygun olarak yapılan narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan manipülatif tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik eğilimleri gösteren psikolojik danışmanlar kendi isteklerini ön planda tutmaktadırlar. Bu istekleri doğrultusunda çevresindeki bireyleri de kendi istek ve arzuları çerçevesinde yönlendirmektedirler. Kendi isteklerini yerine getirmeli için insanları sıkça övmek gibi davranışlar gösterebilmektedirler. Bu tarz davranışları, insanları kolayca manipüle ettiğini göstermekle birlikte, narsistik kişilik eğilimleri olduğunu da gösterebilmektedir.

Araştırmanın amacına uygun olarak yapılan narsistik kişilik düzeyleri ile kişilerarası ilişki düzeyi alt faktörü olan küçümseyici-alaycı tarz arasında bulunan ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan analizlerde, narsistik kişilik eğilimleri gösteren psikolojik danışmanlar, kişilerarası ilişkilerinde daha küçümseyici ve alaycı davranışlar gösterdikleri ifade edilebilmektedir. Çevresindeki insanlar ile diyalog

halindeyken iğneleyici sözler söylemekten çekinmemektedirler. Haksız olsalar dahi kendilerini savunmak istemektedirler. Arkadaşlarına, rahatsız olup olmayacaklarını düşünmeden kendi taktıkları isimler ile seslenmektedirler. Kendilerini üst perdede görmekten hoşlanan narsist bireyler, bu tarz davranışlar ile küçümseyici ve alaycı davranışlar gösterebilmektedirler.

Araştırmanın değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ve kişilerarası ilişki düzeyleri psikolojik danışmanların cinsiyet, yaş, kıdem-tecrübe, ekonomik düzeyi ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre incelenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre, erkeklerin narsizm düzeylerinin kadınların narsizm düzeylerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Psikolojik danışmanların kişilerarası ilişki düzeylerinde ise belirlenen farklılık erkekler lehine gerçekleşmiştir.

Araştırmanın değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ve kişilerarası ilişki düzeyleri psikolojik danışmanların yaşlarına göre incelendiğinde, narsistik kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Psikolojik danışmanların kişilerarası ilişki düzeyleri ile yaş değişkeni ele alındığında ise 45-54 yaş grubundaki psikolojik danışmanların kişilerarası ilişkilerinde duyarsız bir tutum aldıkları tespit edilmiştir. Bunun neticesinde, çevresindeki insanların duyguları ve hisleri ile ilgilenmeyen, doğrudan davranışları yorumlamak gibi davranışlar sergileyebilen ve çevresindeki insanların sorunlarıyla ilgilenmekten kaçınan davranışlar gösterebilecekleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ve kişilerarası ilişki düzeyleri psikolojik danışmanların kıdem-tecrübelerine göre incelendiğinde, hem narsistik kişilik düzeyleri hem de kişilerarası ilişki düzeyleri ile kıdem-tecrübe arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Araştırmanın değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ve kişilerarası ilişki düzeyleri psikolojik danışmanların ekonomik düzeyine göre incelendiğinde, gelir durumu yüksek olan psikolojik danışmanların diğerlerine göre daha yüksek narsistik kişilik eğilimi gösterdikleri; gelir durumu yüksek olan psikolojik danışmanların kişilerarası ilişkilerinde diğerlerine göre daha sömürücü ve üstün eğilimler gösterebilecekleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın değişkenleri olan narsistik kişilik düzeyleri ve kişilerarası ilişki düzeyleri psikolojik danışmanların eğitim düzeyine göre incelendiğinde, eğitim düzeyi doktora olan psikolojik danışmanların diğerlerine göre daha yüksek narsistik kişilik eğilimi gösterdikleri; eğitim düzeyi doktora olan psikolojik danışmanların kişilerarası ilişkilerinde diğerlerine göre daha baskın, hiperaktif, sabırsız, öfkeli, duyarsız, ilgisiz, manipülatif ve küçümseyici eğilimler gösterebilecekleri tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın sonucuna göre, narsistik kişilik eğilimleri olan psikolojik danışmanların kişilerarası ilişkilerinde baskın, emir veren konumda, manipülatif, duyarsız, küçümseyici ve öfkeli davranışlar sergileyebileceklerini söylemek mümkündür. Başka bir ifadeyle, narsistik kişilik düzeyleri meslektaşlarına göre daha yüksek olan psikolojik danışmanların sağlıklı ilişkiler kurmaları mümkün olmayabilir. Psikolojik danışmanlar için, risk unsuru oluşturabilecek narsizm seviyelerini kontrol altına alabilmek ve ikili ilişkilerinde empati düzeylerini geliştirebilmek için ruh sağlığını iyileştirmeyi amaçlayan müdahaleler yürütülebilir. Bu ilişkilerde psikolojik dayanıklılığın narsizm üzerindeki etkisini incelemek için gelecekteki araştırmalara ihtiyaç duyulabilir. Araştırma değişkenlerinin sosyo-demografik değişkenler ile olan ilişkisine dair sonuçlar incelendiğinde, erkek olmanın, 45-54 yaş aralığında olmanın, yüksek ekonomik düzeyde olmanın ve yüksek eğitim seviyesinde (doktora) olmanın narsizm ve kişilerarası ilişkiler için potansiyel risk faktörü olduğu tespit edilmiştir.

2. Öneriler

Yürütülen bu araştırmanın bulguları doğrultusunda çalışmanın sonuçları ve kısıtlılıkları gözetilerek aşağıdaki öneriler oluşturulmuştur.

- Gerçekleştirilen bu araştırmanın, gelecekteki araştırmaların daha geniş ve sosyodemografik özellikler yönüyle daha heterojen bir örneklem grubu ile yapılması literatüre çok değerli katkılar sağlayacaktır.
- Bu çalışma ile elde edilen bulgular, narsizm düzeyini hedef alan psikolojik danışmanlar için psikolojik destek programlarını planlamak ve yapılacak müdahale çalışmalarında riskli grupları tespit edebilmek amacıyla yol gösterici olabilir. Bu programlarda narsistik kişilik düzeyleri yüksek olan psikolojik

danışmanlar için psikoeğitimler hazırlanabilir, bireysel ve grup psikolojik danışma desteği sunulabilir ve sosyodemografik yönden risk teşkil eden unsurlar için ruh sağlığı koruyucu faktörleri hakkında sosyal destek verilebilir.

- Alanyazında narsizm ve narsistik kişilik özellikleri ile ruhsal düzey ve psikolojik sağlamlık değişkenlerinin beraber ele alındığı çalışmalar kısıtlıdır. Bu farklı parametrelerin başka değişkenlerle birlikte farklı örneklem grupları üzerinde araştırılması narsizmin nedenlerine yönelik daha açıklayıcı sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir.
- Alanyazında narsizmin, nevrotik (kırılgan) ve patolojik (büyüklenmeci) boyutlarına ilişkin çalışmalar kısıtlıdır. Narsizmin, bu iki boyutunun başka değişkenlerle birlikte farklı örneklem grupları üzerinde araştırılması narsizmin nedenlerine ve alt boyutlarına ilişkin daha açıklayıcı sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir.

VI. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ATAY, S. (2010). **Çalışan Narsist**, İstanbul, Namar Kitabevi, 1. Baskı.

BUDAK, S. (2003). **Psikoloji sözlüğü**, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 2. Baskı.

CANSEVER, G. (1963). **Psikolojik testler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1. Baskı.

CRESWELL, J. (2014). **Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları**, Çev. S. B. Demir. Ankara, Eğiten Kitap, 2. Baskı.

DİNÇER, M. K. (2012). **İletişimin Kalbi Sözsüz İletişim Becerileri**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Baskı.

ERDOĞAN, İ. (2002). **İletişimi Anlamak**, Ankara, Erk Yayıncılık, 1. Baskı.

FREUD, S. (1914). **Narsisizm Üzerine**, İstanbul, Roman Oda Yayınları, 4. Baskı.

GEÇTAN, E. (2015). **Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar**, İstanbul, Metis Yayınları, 20 Baskı.

GENÇTAN, E. (1993). **Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 14. Baskı.

GENÇTAN, E. (2006). **Psikanaliz ve Sonrası**, İstanbul, Metis Yayınları, 12. Baskı.

GİFFİN, K. ve PATTON, B. R. (1997). **Basic Readings in Interpersonal Communication**, New York, Harper-Row.

GORDON, T. (1999). **Etkili liderlik eğitimi**, Çev. E. Aksay, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1. Baskı.

GÜLEÇ, C. ve KÖROĞLU, E. (1998). **Psikiyatri Temel Kitabı**, Ankara, Hekimler Yayın Birliği, 2. Baskı.

- GÜRÜZ, D. ve EĞİNLİ, A. T. (2013). **İletişim Becerileri**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 7. Baskı.
- GÜRÜZ, D. ve EĞİNLİ, A. T. (2021). **Kişilerarası İletişim**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 5. Baskı.
- İMAMOĞLU, S. (2009). **Kişilerarası İlişkiler**, İstanbul, Yeni Nisan Yayınevi, 1. Baskı.
- KARASAR, N. (2005). **Bilimsel araştırma yöntemi**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 28. Baskı.
- KAYA, A. (2017). **Kişilerarası İlişkiler Ve Etkili İletişim**, İstanbul, Pegem Akademi Yayıncılık, 1. Baskı.
- KÖROĞLU, E. (2011). **Kişilik Bozuklukları**, Ankara, HYB Yayıncılık, 3. Baskı.
- KRING, M. A. ve JOHNSON, L. S. ve DAVISON, G. ve NEALE, J. (2017). **Anormal Psikolojisi/Psikopatolojisi DSM-V**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık 12. Basım.
- LASCH, C. (1979). **The Culture Of Narcissim**, ABD, 1. Baskı.
- LEARY, T. (1957). **Interpersonal diagnosis of personality**, New York, The Ronald Press Company.
- ÖZAKKAŞ, T. (2006). **Narsistik ve Borderline Kişilik Bozuklukları**, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2. Baskı.
- SCHEİN, E. H. (1992). **Organizational Culture and Leadership**, San Francisco, Jossey-Bass, 2. Baskı.
- SULLIVAN, H.S. (1953). **The Interpersonal Theory of Psychiatry**, New York, Norton.
- ŞAHİN, D. (2009). **Kişilik Bozuklukları, Klinik Gelişim**, İstanbul, Tabib Odası Süreli Bilimsel Yayınları, 22. Baskı.
- TABAK, R.S. (1999). **Sağlık İletişimi**, İstanbul, Literatür Yayınları, 2. Baskı.

YEŞİLYAPRAK, B. (2014). **Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı**, İstanbul, Pegem yayıncılık, 2. Baskı.

MAKALELER

AKDUR, S. ve BATIGÜN, A. D. (2017). “Mizah Tarzları İle Kişilik Özellikleri, Kişilerarası İlişki Tarzları Ve Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişkiler”, **Türk Psikoloji Yazıları**, Haziran 2017, 20(39), 1-10.

AKSOY, Z. (2012). “Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 5, Sayı 20.

ANLI, İ. ve BAHADIR, G. (2007). “Kendilik Psikolojisine Göre Narsisistik Ve Sınır Kişilik Bozukluğu”, **İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi**, Cilt 27.

ANLI, İ., CAN, Y. ve EVREN, C. (2017). “Erkek Alkol Kullanım Bozukluğu Hastalarında Patolojik Narsisizmin Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Gelişimi Üzerindeki Etkisi”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 9(1), 63-74. doi:10.18863/pgy.281127.

ARSLAN, S.(2018). “Yönetim Sürecinde Otorite Kullanımı ve Ortaya Çıkan Sorunların Değerlendirilmesi: Eleştirel Bir Yaklaşım”, **Optimum Journal of Economics and Management Sciences**, Vo1. 5, No. 1.

ASLAN, M. ve MERT, Ş. H. ve YILDIZ, M.(2016). “Narsistik kişilik ile affedicilik arasındaki ilişkinin incelenmesi”, **2. Uluslararası Çin’den Adriyatik’e Sosyal Bilimler Kongresi**, 147-153.

ATAY, S. (2009). “Narsistik Kişilik Envanterinin Türkçeye Standardizasyonu”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 11/1.

BACK, M. D., KÜFNER, A. C., DUFNER, M., GERLACH, T. M., RAUTHMANN, J. F., ve DENİSSEN, J. J. (2013). “Narcissistic admiration and rivalry: Disentangling the bright and dark sides of narcissism”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 105(6), 1013.

BROWN, A. D. (1997). “Narcissism, Identity and Legitimacy”, **Academy of Management Review**, Vol.22, No:3, pp.646.

- CAMPELL, W. K., REEDER, G. D. ve SEDİKİDES, C. ve ELLİOT, A. J. (2000). “Narcissism and comparative self-enhancement strategies”, **Journal of Research in Personality**, 34, 329- 347.
- CAMPELL, WK. (2001), “Is Narcissism Really So Bad?”, **Psychological Inquiry**, Vol. 12, No. 4, pp. 214-216.
- CAMPELL, W.K. ve FOSTER, C.A. (2002). “Narcissism and commitment in romantic relationships: An investment model analysis”, **Personality and Social Psychology Bulletin**, 28, 484-495. DOI: 10.1177/0146167202287006.
- CAMPELL, K. W. & FOSTER, J., D. (2007). “The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies”, **York: Psychology Press**.
- CİHANGİROĞLU, N., TEKE, A., UZUNTARLA, Y. ve UĞRAK, U.(2015). “Narsist kişilik eğilimleri ile kurumsal bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin analizi”, **Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 1(13), 1-18.
- CORDER, G. W. ve FOREMAN, D. I. (2009). “Nonparametric statistics for non-statisticians”, **New Jersey: A Step-by-Step Approach, A John Wiley & Sons, Inc.**
- ÇİVİTÇİ, N. ve ARICIOĞLU, A.(2012). “Beş faktör kuramına dayalı kişilik özellikleri”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 6(23), 78-96.
- ÇOBAN, H. ve İRMİŞ, A.(2018). “Yöneticilerde narsisizm üzerine bir araştırma”, **Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi**, Cilt 14, Sayı 1.
- DEMİRALP, C. ve KÖK, M.(2018). “Üniversite öğrencilerinin empatik eğilimleri ile narsistik kişilik özellikleri ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi”, **TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi**, 10(37).

- DICKINSON, K. ve PINCUS, A. (2003). "Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism", **Journal of Personality Disorders**, 17(3), 188-207.
- ELDOĞAN, D.(2016). "Hangi narsizm? Büyüklenmeci ve kırılğan narsizmin karşılaştırılmasına ilişkin bir gözden geçirme", **Türk Psikoloji Yazılar**, 19(37), 1-10.
- ERÖZKAN, A. (2009). "Üniversite öğrencilerinin kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 26(2009).
- ERGUN, T. ve POLAT, A.(1978). "Aykut, Kamu Yönetimine Giriş", **TODAİE Yayını**, Ankara, age. 157-158.
- ERTEKİN, Y. ve YURTSEVER, G.(2001). "Yönetimde narsizm üzerine bir deneme", **Amme İdaresi Dergisi**, 9(34), 37-46.
- FOSTER, J. D. (2007), "The Narcissistic Self: Background, an Extended Agency Model, and Ongoing Controversies", **Philadelphia: Psychology Pres.**
- Graham, G. & LaFollette, H. (1989). "Person to person", **Philadelphia: Temple University Press.**
- GRIJALVA, E., HARMS, P. D., NEWMAN, D. A., GADDIS, B. H., ve FRALEY, R. C. (2015). "Narcissism and leadership: A meta-analytic review of linear and nonlinear relationships", **Personnel Psychology**, 68(1): 1-47.
- GÜRSU, O. ve APAYDIN, Ç.(2016). "Narsizm ile özgüven arasındaki ilişkide islami eğilimin aracılık rolü", **EKEV Akademi Dergisi**, 66, 551-562.
- HARMS, P. D., SPAIN, S. M., ve HANNAH, S. T. (2011). "Leader Development and The Dark Side of Personality", **The leadership quarterly**, 22(3): 495-509.
- HORZUM, M. B., AYAS, T. Ve PADIR, M. A. (2017). "Beş Faktör Kişilik Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması", **Sakarya University Journal Of Education**, 7(2), 398-408.

- KARAAZİZ, M. ve ATAK, İ. (2013). “Narsisizm ve Narsisizmle İlgili Araştırmalar Üzerine Bir Gözden Geçirme”, **Nesne**, 1 (2), s.44-59.
- KEALY, D., ve RASMUSSEN, B. (2012). “Veiled and vulnerable: The other side of grandiose narcissism”, **Clinical Social Work Journal**, 40, 356-365.
- KERNBERG, O. F. (1979). “Regression in organizational leadership”, **Psychiatry**, 42(1), 24- 39.
- KERNBERG, O. F., & YEOMANS, F. E. (2013). “Borderline personality disorder, bipolar disorder, depression, attention deficit/hyperactivity disorder and narcissistic personality disorder: Practical differential diagnosis”, **Bulletin of the Menninger Clinic**, 77(1), 1-22.
- KİESLER, D. J. (1983). “The 1982 Interpersonal Circle: A Taxonomy For Complementarity In Human Transactions”, **Psychological Review**, 90, 185–214.
- KORKUT, F. (1996). “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin geliştirilmesi: güvenirlik ve geçerlik çalışmaları”, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2(7), 18-23.
- LAMPKİN, J, CLİFTON, A. CAMPBELL, W. K. ve MİLLER, J. D. (2014). “An examination of the perceptions of social network characteristics associated with grandiose and vulnerable narcissism”, **Personality Disorders: Theory, Research and Treatment**, 5(2), 137-145.
- LECKELT, M., WETZEL, E., GERLACH, T. M., ACKERMAN, R. A., MİLLER, J. D., CHOPİK, W. J. ve RİCTHER, D. (2016). “Validation of the Narcissistic Admiration and Rivalry Questionnaire Short Scale (NARQ-S) In Convenience and Representative Samples”, **Psychological Assessment**, doi: 10.1037/pas0000433.
- LEVY, K. N., ELLİSON, W. D. ve REYNOSO, J. S. (2011). “A historical review of narcissism and narcissistic personality”, **Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.**

- LUBÍT, R. (2002), “The Long Term Impact of Destructively Narcissistic Managers”, **Academy of Management Executive**, Vol.16, No.1, pp.132-133.
- MACCOBY, M. (2000). “Narcissistic leaders”, **Harvard business review**, 78(1): 69-77.
- MILLER, J. D., ve CAMPBELL, W. K. (2010). “The case for using research on trait narcissism as a building block for understanding narcissistic personality Disorder”, **Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment**, 1(3), 180- 191. DOI: 10.1037/a0018229.
- MORE, C. C., and RHODEWALT, F. (2001) “Unraveling the Paradoxes of Narcissism: A Dynamic Self-Regulatory Processing Model”, **Psychological Inquiry**, Vol.12, No.4, pp.179.
- MYERS, D. G. ve DIENER, E. (1995). “Who is happy?”, **Psychological Science**, 6, 10-19.
- OUIMET, G. (2010). “Dynamics of narcissistic leadership in organizations: Towards an Integrated Research Model”, **Journal of Managerial Psychology**, 25(7): 713-726.
- ÖZEREN, G., S. ve AKIN, S.(2016). “Anne-Baba Bağlanma Biçimleri Ve Kişilerarası İlişkilerin Değerlendirilmesi”, **FNG&Bilim Tıp Dergisi**, 2(3): 222-232.
- PINCUS, A. L. ve LUKOWITSKY, M. R. (2010). “Pathological narcissism and narcissistic personality disorder”, **Annual Review of Clinical Psychology**, 6, 421-426.
- ROSE, P. (2002). “The happy and unhappy faces of narcissism”, **Personality and Individual Differences**, 33, 379-391.
- SCHIMIDT, A.(2019). “Kernberg ve Kohut’un narsistik kişilik bozukluğu kuramlarının karşılaştırılması”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 30(2), 137-41.
- SEWARD, S.K.(2007). “Are Narcissists Bad For Relationships or are Relationships Bad For Narcissists?: The Effect of Narcissism on Close Relationships”,

**Department of Psychology St. Francis Xavier University Narcissism
And Relationships, Canada.**

ŞAHİN, N., BATIGÜN, A, ve KOÇ, V. (2011). “Kişilerarası tarz, kendilik algısı, öfke ve depresyon”, **Türk Psikiyatri Dergisi**. 2011;22:17-25.

ŞAHİN, N., BATIGÜN, A, ve KOÇ, V. (2011). “Anksiyete bozukluğu: kişilerarası tarz, kendilik algısı ve öfke açısından bir değerlendirme”, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 2011;12:107-13.

YILDIRIM İ. ve ERGENE T. (1994). “İlk Öğretim Müfettiş Adaylarının Empatik Eğilim Düzeylerine Göre İş Doyumları”, **Çukurova Üniversitesi 1. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Dergisi**, 2, 673.

YURDAKUL, A. ve BOSTANCI, B. A.(2016). “Öğretmenlerin okulların örgütsel narsizm düzeylerine yönelik görüşleri ile öz yeterlilik algıları arasındaki ilişki”, **Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 1(6), 109-125.

ZUCKER, H. (1989). “Premises of interpersonal theory”, **Psychoanalytic Psychology**, 6(4), 401-419.

WALLANCE, H. M. and BAUMİSTER, R. F. (2002), “The Performance of Narcissists Rises and Falls With Percieved Opportunity For Glory”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Vol. 82, No.5, pp. 831.

TEZLER

AKINCI, İ. (2015). “The relationship between the types of narcissism and psychological well-being: The roles of emotions and difficulties in emotion regulation”, Middle East Technical University, The Department of Psychology,(Master’s Thesis), Ankara.

ALTINTAŞ, G. (2006). “Liseli ergenlerin kişiler arası iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ÇETİNKAYA, Ş. (2013). “Lise öğrencisi erkek ergenlerde problem çözme eğitiminin problem çözme becerisi, kişilerarası ilişki tarzı ve öfke

kontrolü üzerine etkisi”, T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, HRS-YL-2013-002

ÇOLAKOĞLU, E. T.(2012). “Genç yetişkinlerde kendilik algısı, erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve kişilerarası ilişkiler”, T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Programı, Yüksek Lisans Tezi

GÖÇENER, D. (2010). “Üniversite Öğrencilerinin Güvenli Bağlanma Düzeyleri İle Kişilerarası İlişki Tarzları Arasındaki İlişkiler”, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

GÜLMEZ, N. (2009). “Narsistik liderlik” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

HACIOĞLU, B. (2020). “Narsistik kişilik özellikleri ile meslek seçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi”, T.C. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2020

HAMEDOĞLU, M. A. (2009). “Örgütsel narsisizm düzeyine ilişkin yönetici ve öğretmen algıları”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İMAMOĞLU, S. (2008).” Genç yetişkinlikte kişilerarası ilişkilerin cinsiyet, cinsiyet rolleri ve yalnızlık algısı açısından incelenmesi”, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

KARAKUŞ, Ç. (2017). “Lise öğrencilerinde psikolojik savunmalar açısından narsisizm ve benlik saygısının karşılaştırılması”, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

KELEŞ, M. (2019).” Çevrimiçi Disinhibisyonun Narsisizm Düzeyleri Ve Kişilerarası İletişim Tarzları Açısından İncelenmesi”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

- KÜSGÜLÜ, Ü. (2014). “Üniversite öğrencilerinin mutluluk, umut ve narsisizm düzeylerinin incelenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- RAPİER, M. L. (2005). “An interview Study of Narcissistic Executives: Piercing The Corporate Veil of Narcissism In The Workplace”, Saybrook Graduate School and Research Center, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- SALDAMLI, A. (2018). “Cerrahi girişim sürecinde yer alan sağlık ekibi üyelerinin kişilerarası iletişim tarzları ve ekip çalışmasına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- SATILMIŞ, M. (2010). “Öğrencilerin Mükemmeliyetçilik Tutumları İle Anne Baba Tutumlarının Karşılaştırmalı İncelenmesi”, Doctoral Dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- TEMEL, D. (2008). “The Role Of Perceived Social Problem Solving, Narcissism, Self esteem And Gender In Predicting Aggressive Behaviors Of High School Students”, A Thesis Submitted To The Graduate School Of Social Science Of Middle East Technical University.
- YUMUŞAK, A. (2013). “Üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumları, toplumsal cinsiyetçilik ve narsisistik kişilik özellikleri arasındaki ilişki”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

EKLER

Ek.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Ek.2. Narsistik Kişilik Envanteri-NKE (Narcissistic Personality Inventory-NPI-16)

Ek.3. Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği

Ek.4. Etik Kurul Onayı

Ek.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Değerli katılımcılar, bu ölçekler araştırma amacıyla hazırlanmış olup; narsistik kişilik yapılarının, kişilerarası ilişki düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olup olmadığının ilişkisel olarak incelenmesini hedeflemiştir. Ölçeklerden elde edilen veriler toplu olarak değerlendirilecek ve sadece Yüksek Lisans Tez çalışmasının amacına uygun olarak kullanılacaktır. Bu nedenle içtenlikle vereceğiniz cevaplar araştırmanın amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır. İlgi ve katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

1.Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

2.Yaşınız: 22-24 () 25-34 () 35-44 () 45-54 () 55-64 () 65 yaş ve üstü ()

3.Çalıştığınız Kurum: Eğitim Kurumu (Okul, kurs, vb.) () Askeriye (Milli Savunma Bakanlığı) () Rehabilitasyon Merkezi () Psikolojik Danışma Merkezi () Aile Danışmanlığı Merkezi () Diğer ()

4.Kıdeminiz: 1-5 Yıl () 5-10 Yıl () 10-15 Yıl () 15+ Yıl ()

5.Gelir Düzeyiniz: Düşük (0-3000 TL) () Orta (3000-7500 TL) () Yüksek (7500+ TL) ()

6.Lisansüstü Eğitim Durumunuz: Yüksek Lisans () Doktora () Hiçbiri ()

Ek.2. Narsistik Kişilik Envanteri-NKE (Narcissistic Personality Inventory-NPI-16)

Narsistik Kişilik Envanteri

Yönerge: Aşağıdaki her bir tutum çifti içinden, lütfen size en uygun olanı belirtiniz.

1	İnsanlar bana iltifat ettiklerinde bazen utanırım.
	İyi biri olduğumu biliyorum, çünkü herkes böyle söyler.
2	Kalabalık içinde herkesten biri olmayı tercih ederim.
	İlgi merkezi olmayı severim.
3	Pek çok insandan ne daha iyi ne de daha kötüyüm.
	Özel biri olduğumu düşünüyorum.
4	İnsanlar üzerinde otorite kurmaktan hoşlanırım.
	Emirlere uymaktan rahatsız olmam.
5	İnsanları kolayca manipüle ederim.
	İnsanları manipüle ettiğimi fark ettiğimde rahatsız olurum.
6	Layık olduğum saygıyı elde etme konusunda ısrarcıyım.
	Hak ettiğim saygıyı genellikle görürüm.
7	Gösterişten kaçınırım.
	Genellikle fırsatımı bulduğumda şov yaparım.
8*	Her zaman ne yaptığımı bilirim.
	Bazen yaptığım şeyden emin değilimdir.
9	Bazen iyi hikaye anlatırım.
	Herkes hikayelerimi dinlemekten hoşlanır.
10	İnsanlardan çok şey beklerim.
	Başkaları için bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.
11	İlgi merkezi olmaktan hoşlanırım.
	İlgi merkezi olmak beni rahatsız eder.
12	Otorite olmanın benim için pek bir anlamı yoktur.
	İnsanlar daima otoritemi kabul ediyor görünürler.
13	Önemli bir insan olacağım.
	Başarılı olmayı umuyorum.
14	İnsanlar söylediklerimin bazılarına inanır.
	İnsanları istediğim her şeye inandırabilirim.
15	Kendi kendime yeterim.
	Başkalarından öğrenebileceğim çok şey var.
16	Herkes gibi biriyim.
	Sıra dışı biriyim.

* Ölçekle düşük korelasyon gösteren soruyu belirtmektedir.

Ek.3. Kişilerarası İletişim Tarzları Ölçeği

YÖNERGE (AÇIKLAMA)

Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyup, sizi ne kadar tanımladığını sağ tarafındaki seçeneklerden birini işaretleyerek belirtiniz. Lütfen boş bırakmayınız. Seçeneklerde “doğru” ya da “yanlış” diye bir değerlendirme yoktur. Önemli olan sizin kendinizi nasıl tanımladığınızdır. Lütfen isim yazmayın. Katkılarınız için çok teşekkür ederiz.

Sizi ne kadar tanımlıyor?

%0 %25 %50 %75 %100

1	İnsanlarla konuşurken iğneleyici sözler söylemekten çekinmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Problemini anlatan bir kişinin, duygularından bahsetmesinden rahatsız olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Problem yaşadığım bireyin ne hissettiğiyle ilgilenmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Karşımdaki insanı yapmasını istediğim davranış konusunda zorlarım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	İnsanlara emir vererek bir işi daha çabuk yaptırabileceğimi düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Kendi çıkarım için başkalarına hoş sözler söylemekten kaçınmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Eleştirilmemek ya da reddedilmemek için kendi doğrularımı kendime saklarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	İstediklerimi yapmaları için gerektiğinde insanlara gözdağı veririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Karşımdaki bireyle konuşurken onu küçük düşürücü ifadeler kullandığım olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Sorduğum sorularla karşımdakini sıkıştırmaktan hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	İnsanları dinlerken, sık sık sıkılıp konuyu	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

	değiştirmeye çalışırım.					
12	Birilerini dinlerken genelde elimde bir şeylerle oynuyor olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Birini dinlerken oturduğum yerde kıpırdanmadan duramam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	Haksız olsam da karşımdaki kişi ne derse desin, kendimi savunurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Karşımdaki kişiye açıklama yapmaktansa, doğrudan ne yapması gerektiğini söylemeyi tercih ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Sohbet sırasında birini dinlemek istemesem de dinliyormuş gibi görünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17	İnsanlarla çatışmaktan ve aramızda var olan problemleri tartışmaktan kaçınırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	İnsanlarla sorunlarımı çözerken, kendi ihtiyaçlarımı ön planda tutarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19	İnsanlara istediğim bir şeyi yaptırmak için onları pohpohlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20	Sinirlendiğimde sonradan pişman olacağım sözler söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	Biri beni eleştiriyorsa “asıl sen kendine bak” derim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22	Arkadaşıma kendi taktığım isimlerle seslenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23	Dertlerini anlatan arkadaşıma, bunları boş vermesini söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24	Genellikle karşımdakileri dinlerken hiç soru sormam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25	Karşımdakileri eleştirmekten kaçınmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26	İnsanlarla konuşurken duygularımı gizlemeye çalışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
27	Başkalarının hatalarını görürsem yüzlerine vururum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
28	Karşımdakilerin sorunlarını dinlemekten kaçınırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
29	Başka insanların beğendiğim özelliklerini	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

	övmekten çekinirim.					
30	Birini dinlerken anlamadığım ya da kaçırdığım bir yer olduğunda, sözünü kesip anlayamadığımı ya da kaçırdığımı söyleyemem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
31	Söylediklerimin aynen yapılmasını beklerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
32	İnsanların çoğunun aptal olduğuna inanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
33	Öfkelendiğimde genellikle bağırıp çağırırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
34	Eğer bir kişiye kızmışsam öfkemi başkalarından çıkarırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
35	Birisiyle konuşurken göz teması kurmaktan rahatsız olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
36	Birini dinlemek istemezsem ilgisiz sorularla geçiştirmeye çalışırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
37	Sıkıcı konular açıldığında; konuyu hemen değiştiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
38	Sıklıkla konuşulan konu sonlanmadan başka bir konuya geçtiğimi fark ettiğim olmuştur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
39	Kişilerarası sorunumu çözerken, karşıdakini anlamak zorunda olmadığımı düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
40	Genelde, almak istediğim cevabı alacağım türden sorular sorarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
41	İnsanlar yaptığım övgüleri hak etmeseler de onları överim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
42	Biriyle tartışırken, tek amacım o tartışmayı kazanmaktır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
43	Karşımdakilerle içten içe alay etmekten hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
44	İnsanlara nasihat vermeyi severim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
45	İnsanların dış görünüşleri onlara karşı davranışlarımı/konuşma biçimimi/ilişkilerimi belirler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
46	İnsanlar istediklerimi yapmazlarsa onlara küseceğimi bilirler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
47	Arkadaşlarıma isim takmaktan hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
48	Karşımdakini sorguya çekiyormuşum gibi sorular	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

	sorarım.					
49	Çoğu zaman isteklerimi yaptırmak için insanlara karşı tehditkar olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
50	Karşımdaki kişi ile aynı düşünceleri paylaşmadığımda söylediklerini sonuna kadar dinleyemem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
51	Çevremdeki insanları kendi istek ve gereksinimlerime göre yönlendiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
52	Başkalarına emirler vermekten hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
53	Karşımdakini dinlerken aklımda başka düşünceler olsa da onu anlıyormuş gibi görünmeye devam ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
54	Çok öfkeli olduğum zaman gözüm hiç kimseyi görmez.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
55	Başkasıyla konuşurken, cevabımı pek önemsemediğim halde sorular sorarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
56	Birileri benimle tartışırsa sonunda kırılacaklarını bilirler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
57	İnsanların çoğunun riyakar olduğuna inanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
58	Birisi bana sorunlarını anlatmaya başladığında içimden “umarım fazla uzatmaz” diye geçiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
59	İsteklerimi soru şeklinde (yapar mısın, eder misin gibi) yöneltmek yerine doğrudan (yap, et gibi) ifade etmeyi tercih ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
60	Kendi düşüncelerimi savunmak için gerekirse karşımdakini kırarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Kaynak: Sahin, N.H., Durak-Batıgün, A., Koç, V.(2011). Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı, Öfke ve Depresyon, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(1), 17-25.

EK.4 Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 02.03.2022-42923

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı :E-88083623-020-42923
Konu :Etik Onayı Hk.

02.03.2022

Sayın MUHAMMET ENSAR TAŞKÖPRÜ

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 28.02.2022 tarihli ve 2022/03 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSA3YHNUB2 Pin Kodu : 42372

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys?>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Bilgi için : Hicran DEMİR

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Muhammet Ensar TAŞKÖPRÜ

Öğrenim Durumu:

- Lisans: 2019, İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
- Lisansüstü: 2022, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji

TEZDEN TÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- TEZDEN TÜRETİLEN BİLDİRİ SUNUMU: Taşköprü, M., E. ve Şener, Ö. (2022). Psikolojik Danışmanların Kişilerarası İlişki Düzeyleri İle Narsistik Kişilik Yapıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. In Oral Presentation, Recognition And Appreciation Of Research Contribution To 5th Ege Social Sciences Congress 2022, May 21-22, 2022 İzmir Turkey.